THOMAE GIANINII FERRARIENSIS

DE PROVIDENTIA

Ad ſententiam Platonis , & Platonicorum,

LIBER VNVS.

Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. ALEXANDRO ESTENSI *nuncupatus.*

Cum Indice locupletiſsimo.

FERRARIAE,

Excudebant Iulius Cæſar Cagnacinius, & Frater. CIↃ IↃ XXCVII.

Superiorum permiſſu.

ILLVST^MO AC REVEREND^MO
ALEXANDRO ESTENSI

THOMAS GIANINIVS FELICITATEM.

CONSIDERANTI *mihi, Alexander Amplissime, in cuius rei explicatione ingenij mei vires primùm exercerem, atque multas, variasq; magnarum, pulcherrimarumq; rerum quæstiones mihi ante oculos proponenti prouidentia in primis visa est idonea, de qua quærerem, & digna, in qua dispicienda multum studij adhiberem, quid enim prouidentia vel vberius ad fructum? vel iucundius ad oblectationem? vel melius ad vitam? Sanè in singulis rerum naturalium disquisitionibus magna vis, magnumq; momentum positum est ad animum excolendum, & ad benè, beateq; viuendum, quòd nulla est res naturæ, in qua non mirandum, non frugiferum aliquod inditum habeatur, attamen admirabile est, quantum inter omnes vna excellat prouidentiæ inuestigatio, quippe huius siue aspiciamus flores*

lectissimos, qui non ornant modò, uerùm etiam mirificè alunt, ac implent nostros animos; siue intueamur eximiā maiestatem, quæ tam longè, lateq; patet, quàm latè, longeq; funditur mundi amplitudo, facilè intelligemus nullam esse philosophiæ tractationem, quā aut mirabiliorem iucunditatis, & vtilitatis fructum nobis præbeat, aut maiori sit digna consideratione. Cùm igitur totam hanc quæstionem à Platonicis, Aristotelicisq; decretis non discedens duobus libris explicassem, horum alterum, in quo Platonem potissimum sequor, neminem habui, cuius dicatione nobilitarè mallem, quàm Tua Princeps Illustriss. qui ex ea familia natus es, quæ Dei concessu hominum generi data est, vt sua gratia omnium humanarum, diuinarumq; disciplinarum studia magnificè foueat, atque sua autoritate bonarum literarum cultores ab inuidis, et maleuolis mirabiliter tueatur. Huc accesserunt summa in Te eximiæ probitatis spes, summa ingenij excellentis indoles, summaq; singularis uirtutis ornamenta, ob quæ Serenissimus, Magnanimusq; ALPHONSVS, Princeps cùm omni virtute Heroica valde cumulatus, tum in cognoscendis, perpendendisq; hominum ingenijs planè mirus, Te dignum iudicauit, quem ad amplissima sacerdotia eligeret; & ego iampridem Tibi & me totum addixi, & primos industriæ, ac diligentiæ meæ fructus consecrare decreui. Accipe igitur ALEXANDER Humanissime hunc meum qualencunque libellum, si non eruditione

præstan-

præstantem, non obscurum tamen meæ erga Te immortalis obseruantiæ monumentum, quem si abs Te aliqua ex parte probari intellexero, plurimùm illi splendoris accessisse arbitrabor. Viue quàm felicissimè, & me, Lucamq; patrem meum Tibi ex animo deditissimum Tua gratia minimè indignos iudicare ne graueris.

Ferrariæ Cal. Septemb. CIↃ IↃ XXCVII.

CAPITA HVIVS LIBRI.

Quæ

Errata   sic   Corrigito

Pag.	Lin.	Errata	Corrigito
9.	29.	proclirius	procliuiùs
	32.	fine	fiue
12.	1.	condiditad	condidit ad
	16.	assignat	assignant
	26.	quid piam	quidpiam
16.	34.	Plutarcho interpretante lib de Iside, & Osiride sensit	(Plutarcho interpretante lib. de Iside, & Osiride, atq; Chalcidio affirmãte in explat. in Tim.) sẽsit
21.	29.	imitatus est ueteres	imitatus veteres
	31.	& Mercurium	& præcipue Mercurium,
36.	8.	illas phæra	illa sphæra
57.	15.	efseuerant.	asseuerant.
58.	32.	pulcherimmum	pulcherrimum
64.	25.	Animam	Anima
72.	35.	vniuesi	vniuersi
76.	24.	primarum	proximarum
83.	9.	perfectissimam	perfectissimam
87.	16.	eas	eis
96.	1.	afficiunt.	efficiunt.
98.	24.	ne	ac
100.	25.	cootinetur	continetur
121.	8.	quorum	horum
123.	13.	vniuersi	vniuersi.

Leuiora Lectoris æquitati sunt permissa.

THOMAE GIANINII FERRARIENSIS,

DE PROVIDENTIA

Ad sententiam Platonis, Platonicorum, & Veterum Sapientum:

Liber Vnus.

INTER vtiles necessariasque Philosophiæ disquisitiones ea sanè, qua prouidentia indagatur, communi omnium ore celebratur; Hac enim probè perspecta potest quilibet cùm in prima philosophiæ parte, quæ versatur circa res à materia omnino separatas, tum in altera, quæ rerum naturalium caussas perscrutatur, complures tollere dubitationes. Maximæ autem vtilitati maxima etiam tractandi difficultas videtur adiuncta, cùm nullus ferè in vniuersa philosophia existat locus, qui philosophorum æquè torserit ingenia, atque hic de prouidentia; Multi namque philosophi cùm hanc aspectabilem mundi vniuersitatem, insatiabilemque rerum varietatem oculis atque animo perlustrassent, Dei prouidentia mundum administrari, eamque rebus mundanis consulere, ac animantium commoda, vitasque tueri non iniuria crediderunt. Fuere nonnulli, qui hunc terrarum orbem esse latissimum fortunæ campum animaduertentes, atque Deum nul

lis occupationibus, nullis molestiis, operosisque negotijs posse implicari persuasum habentes omnem prouidentiam à mundo ablegarunt, eumque vt fors tulerit administrari prodiderunt. Nec defuerunt, qui Deum res mundi quidem curare dixerint, sed hoc perparcè admodum atque negligenter facere, quippe qui paruis neglectis magnorum duntaxat habeat curationem. Alij alia (ne nunc persequar singulorum opiniones) de prouidentia, Deique natura tradiderunt, & in tanta varietate ac dissensione (quod magnæ difficultatis est indicium) sunt constituti, vt in hac re tot esse discrepantes philosophorum sententias magna sit dignum admiratione. Verumenimuero cùm studium nostrum rei difficultate debeat potius incitari, quàm retardari, pulchrum equidem duco totum animum, atq; omnem curam, operam, diligentiamque in hac re consideranda adhibere, ac quæ fuerit Platonis, & Aristotelis opinio, diligenter inquirere. Nec me quispiam exagitet, si post uiros omni honore & autoritate dignos hac de re scribere aggredior, siquidem non istud facio, quia scire me putem quæ cæteri hactenus ignorarunt, sed ut obscuras Platonis, & Aristotelis sententias explanando, & quæ latent in positis principijs eruendo totam hanc disquisitionem, quantum efficere, atque consequi possum, rectè, atque ordine explicem, quod veteres Peripatetici, & Academicorum plerique præstare minimè curarunt. Cùm itaque de prouidentia uerba sim facturus, omnes velim primùm admonitos me in scholis philosophorum hæc de Platonis, Aristotelisq; sententia publicare, quæ nunquid uera sint, viderint illi: Mihi profectò sum optimè conscius ea ueritati esse maximè cõsentanea, quæ sanctissimi homines Dionysius, Basilius, Cyrillus, Theodoretus, Hieronymus, Augustinus, Gregorij, Thomas, cæterique Theologi magno viri ingenio de prouidentia literis tradiderunt. Atqui hoc tempore non de veritate, sed de Platonica, Aristotelicaque opinione lites aguntur. De prouidentia igitur cùm quæratur, non possumus de ea sine errore disputare, nisi primùm illius vocabulum in suas notiones di-

stinguamus, atque illam explanemus; quæ in hac disquisitione nobis est proposita. Vox prouidentiæ, quæ græcè πρόνοια dicitur, plures apud scriptores inuenit significationes, siquidem Deus fuit quandoque prouidentia nominatus, ut qui sit Philopono lib. 3. de anima explicante πρὸ τοῦ νοῦ, hoc est ante Mentem. Interdum prouidentia sumitur pro præuidentia, per quam futurum aliquod præuidetur, antequam eueniat. Quinetiam solemus prouidentiam appellare rationem, quæ in animo prouidentis est impressa, quaque prouidens ipse singula disponit, quæ ipsius imperio subijciuntur. Ratiocinationi præterea nomen prouidentiæ tribuimus, qua quispiam deliberat, qua conditione expediat aliquod moliri, & qua ratione quamoptimè quoad fieri potest construere. Denique prouidentia vsurpatur pro functione, quam id, quod prouidet, cernitur exercere in ijs administrandis, quæ in ipsius sunt potestate, & ditione. Hæc nobis de prouidentia disserentibus proprior erit significatio, hancque cæteris repudiatis solam amplectemur inquirentes nunquid vniuersum alicuius curationi subijciatur. Tota autem hæc tractatio duobus libris erit à nobis explicata, quorum altero Platonis, altero Aristotelis de prouidentia sanctiones persequemur, in quibus excutiendis si aliquæ occurrent dubitationes haud contemnendæ, in his profligandis paulisper immorabimur, has tamen ita exponemus, ut eas nec leuiter attingere, nec nimis prolixè explicare videamur. Sed ne res in longum differatur, iam desinamus præfari, & rem propositam aggrediamur a Platonis opinione exorsi.

Prouidentiam quibus rationibus Platonici confirment. Cap. I.

MVLTA & varia de prouidentia scripserunt plures inter antiquos & recentes Academicos, quippe plura, quæ ad hanc rem pertinent, in Plutarchi, Porphirij, Iamblichi, Maximi Tyrij, Chalcidij, Ficini, & aliorum, qui Platonis doctrinam sunt amplexi, monumentis descripta reperiuntur, sed ita fusè & indistinctè singula sunt disposita, ut ordo in illis ab omnibus meritò desideretur. Plotinus, & Proclus etsi pluribus in libris omnia ferè ad hanc tractationem facientia attingere videantur, multa tamen ab his, (ut arbitror) cùm fuerint prætermissa, & plurima in ipsorum scriptis sint magnopere perplexa, ac multis obscuritatibus inuoluta, mihi, qui hanc quæstionem paulò apertiùs & diligentiùs (modò possim) tractare constitui, commodissimus locus fuit relictus. Hunc mundum esse diuina prouidentia constitutum omnes Academici apertissimè senserunt, nam Plato sic loquitur de prouidentia, ut planè affirmet Deũ rebus omnibus præsidentem gubernacula totius orbis manibus continere, suoque nutu cuncta gubernare. In Philebo namque omnium sapientum testimonio rationem prouidentiæ confirmauit, qui consentiunt Mentem esse gubernatricem cæli ac terræ, & multis interpositis adiecit quandam vniuerso incubare caussam non contemnendam, quæ ornat, connectitque annos, menses, & horas, quæque sapientia & Mens nuncupatur. Et lib. 10. legum postquam demonstrauit Deos esse, aduersus illos aggreditur disputationem, qui quamuis Deos esse dicant, curam tamen rerum humanarum habere negant, atque multis probat Deos, cùm referti sint omni genere uirtutis, rerum omnium curationem sibi uendicare. His & alijs plerisque locis, qui prorsus sunt superuacanei, ut mihi hoc tempore recitentur, perspicuè nobis ostendit Plato

summum ius prouidentiæ in his rebus gubernandis, quæ mundi amplexu coercentur. Nec uerò quisquam potest aliter arbitrari, qui Platonicorum rationes audiuerit prouidentiam confirmantes, qui hoc modo argumentantur. Cùm omnibus, quæ in hac rerum descriptione continentur, proprij certique fines sint destinati, raroque in illis quippiam temere ac fortuitò euenire deprehendatur, oportet in mundo prouidentiam constituere, cuius vi omnia administrentur, atque in his nihil sit sine caussa, nihil superuacuum, & vnumquodque proprium vsum habeat, finemque peculiarem, in quem proficiscatur. Deinde si animalia quæque vilia, & paruus hic mundus mira ratione gubernantur, atque illis instrumenta omnia commodissimè sunt tributa multis diuersisque modis munita diuinitus, & perquam mirabiliter exornata, nemo fuerit, qui non sentiat in mundo esse prouidentiam, quæ omnia regat, moueat, ac moderetur. Ad hæc imaginem, statuam, & cætera artificiosa mira arte ac ratione fieri nemo vnquam dubitauit, verùm cùm ars sit naturæ imitatrix, & hæc arti plurimùm antecellat, profectò quæcunque natura constant, ratione & consilio gubernari oportet confiteri: At si diuinam administrationem, & Dei à rebus prouidentiam secluserimus, nulla ratio in natura poterit excogitari, per quam ea, quæ à natura fiunt, administrari dicantur. Enimuero cùm natura ipsa per se mentis & rationis particeps non sit, non alia ratione dici potest operis, quod fabricata est, vsum sibi propositũ habuisse, illudque ratione confecisse, nisi quia ab aliquo intelligente in finem & scopum, ad quem peruenit, fuit destinata, & in illius ditione constituta. Deinde sine legibus & religione uita hominũ stultitia, scelere, ac immanitate cõpletur: atqui è mundo Dei prouidentia exterminata leges omnes auferuntur, & religio omnis conculcatur, ergo qui è mundo eijciunt prouidentiam, hominum uitam & societatem destruãt, est necesse. Optima igitur ratione istud cùm legum latores, & morum magistri haberent perspectum, leges suas & præcepta viuendi diuinæ prouidentiæ sigillo munienda & obsignanda

esse

esse censuerunt. Nec ab re Plato existimauit legum omnium pulcherrimum & optimum proœmium esse Deos existere, eosque bonos, & iustitiam in maiori pretio, quàm homines habere. Etenim, ut Atticus dicere consueuerat, hominum iniquitas augeatur, oportet, nisi omia credant Deorum prouidentia gubernari, & rectè factis præmia, peccatis supplicia esse proposita. Rursus si quis paulò attentiùs uoluerit mente circumspicere hanc admirabilem uniuersitatem ex tot orbibus, tot elementis, & corporibus coagmentatam, dubio procul sibi persuadebit formarum distinctionem, & perpetuam in seruandis ordinibus constantiam tot seculis absque periti rectoris prouidentia constare nequaquam potuisse. Præterea cùm Dei sapientia summa, & immensa sit, quæ autem in mundo continentur multis incommodis exposita eius ope indigeant, quò ad id, cuius gratia condita sunt, possint peruenire, ipsa æterna Dei lex minimè permittit ipsum in cælis à mundi procuratione prorsus feriatum desidere, & otiosum tãtùm rerum humanarum spectatorem agere. Sapientis enim proprium officium est gubernacula tractare, & alios, qui minus valent consilio, & prudentia, ad finem congruentem dirigere. Insuper apud omnes sapientiæ amatores certissimum habetur mundum esse quandam ueluti rempublicam cuncta in se coercentem, ac multò ijs omnibus absolutiorem, quæ ad ipsius imitationem sunt ab hominibus constitutæ: Cùm igitur inter homines nulla sit tam abiecta respublica, quæ non summa ratione gubernetur, nemo fuerit tam malè sanus, qui in huius mundi republica non fateatur prouidentiam esse, quæ regat, & Deum, qui administret. Postremò id omnibus maximo potest esse argumento ad Dei prouidentiam cõprobandam, quòd si quis neget illum mundo prouidere, hoc certè fit, uel quia non vult, uel quia nequit, uel quoniam quicquid huius est officij, non satis probè tenet. Quòd si non vult, idcirco euenit, aut quia uoluptatibus, turpique otio impeditus id muneris non curat, aut quia propter humilem, abiectamque rerum conditionem illud aspernatur, quasi quòd

turpe

turpe indignumq; sit Deum rei vilis & multis mutationibus expositæ curam sustinere. Cæterùm cùm nefas sit Deum se dicare uoluptatibus, propterq; desidiam in otio uiuere; cumque mundus ita summum teneat dignitatis splendorem, ut nequaquam sit despiciendus, profectò is peccat grauissimè, qui mundum ait à Deo, quoniam non vult, minimè administrari. Præterea si Deus hanc vniuersitatem negligeret, res certè uilissimas potissimùm contemneret; at verò in his apparet ars ubique miranda cùm spectans ad necessitatem, tùm etiam ad ornatum vniuersi maximè conducens. Sed nec etiam dubitandum est, quin Deus cognoscat quæque exquisitissimè, & uim habeat ualidissimam, quippe qui rerum omnium explicatam habet cognitionem, & nihil superat diuinã illius facultatem: ergo concludendum est hanc rerum omnium constitutionem summa, & præpotenti Dei prouidentia gubernari. Atque hanc ob caussam forsitan factum est, ut Deus ab Orpheo in hymno ad Naturam fuerit uocabulo immortalis prouidentiæ nominatus, quippe cui summa, ac perpetua uis inest rebus omnibus prouidendi. Multò plures Academici afferunt argumentationes in prouidentia constituenda, uerùm hæ sunt omittendæ, quòd prolixiorem sermonem desiderant, minusque sunt necessariæ.

In quot partes prouidentia à Platonicis diuidatur. Cap. II.

QVAMVIS constans, firmaq; sit Platonicorum sententia Deum totius mundi curam esse complexum, illis tamen uideo placuisse eandem curationem diuinæ Menti, quam Boni filiam appellant, Animæ mundi, ac præterea sphærarum & stellarum animis, atque Dæmonibus fuisse commendatam, nam tota prouidentia fuit ab illis in tres partes distributa in vniuersam, minus

vniuer-

vniuerſam, & ſingularem. Vniuerſam & generalem, qua omnia omnibus generatim prouidentur, uoluerunt Academici tria diuina principia Deum, Mentem, & Animam mundi ſibi vſurpaſſe, tradideruntque Deum omnem rerum procurationem Menti credidiſſe, Mentem in Animam mundi transtuliſſe, & ab hac leges, quas nominant fatales, ad mundum permanaſſe, & cótinenter permanare. Iſtud poteſt uideri Platonicos ex Chaldæorum, Magorumque fontibus hauſiſſe, in quibus hæc habentur: *Omnia perfecit pater, ac Menti tradidit ſecũdæ, quã uocat primã hominum genus. Hæc verò inſeruit animæ ſigna*: hoc eſt Deus, qui eſt Pater Mentis, vniuerſam rerum cõſtitutionem primùm eſt molitus, mox illam credidit Menti filiæ, quæ ſecunda quidem eſt, ſi patrem conſideres; prima, ſi res aſpectabiles & inaſpectabiles creatas velis contemplari, qua certè ratione prima omniumque rerum principium fons & origo ab hominum genere uocatur: ſiquidem, ut ait Numenius in ijs, quæ de Bono conſcripſit, cùm homines Dei patris maieſtatem ignorarent, atque neſcirent Mentem habere patrem, ipſam ſolùm habebant cognitam, ipſamque Deum primum nuncupabant, at hæc poſterior eſt, Deuſque ſecundus, & ex Deo patre primoque proximè genita; quæ ſanè quicquid accepit à patre, tradidit Animæ mundi ab ipſa dependenti. Cæterum inter hos & Platonis amatores illud intereſt, quòd ſentiunt Chaldæi & Magi primum Deum mundum condidiſſe, illiuſque curam Menti credidiſſe, at Platonici aſſeuerant Deum primum eſſe tantùm finem, in quem omnia referuntur, mundi autem opificem eſſe mentem, Deũque ſecundum ex primo Deo emanantem. Qua quidem in re Pythagoricos ſunt imitati, qui Imperatorem huius uniuerſitatis immotum manere, & nihil omnino rerum gerere ſenſerunt, quod Philolaus, & Numenius atteſtantur, nam ille. *Eſt*, inquit, *autor & princeps rerum omnium Deus ſemper vnus, ſtabilis immobilis, ipſe ſui ſimilis, aliorum diſſimilis*: Hic verò in lib. de Bono prodidit hæc: *Primũ Deum regem omnium ab omnĩ opere ceſſare oportet: Creatorem verò Deum omnia gubernare dicimus*

nimus. Atque ob hanc caussam effectum est, vt Pythagorici dixerint numerum septenarium esse Deo similem, nam cùm cæteri omnes numeri partim gignant, & partim gignantur, soli septenario nec gignere natura dedit, nec gigni, ut plane explicatur à Philone lib. de mundi opificio. Itaque cùm antiquus ille mũdi princeps nec moueat, nec moueatur, & quod sequitur, nec gignat, nec gignatur, quandoquidem tam id, quod gignit, quàm quod gignitur, non caret motu, (mouetur enim alterum, ut gignat, alterum, vt gignatur) meritò illius imago dici potest septenarius. Hæc Pythagorici, quibus non omni ex parte Platonici assentiuntur, quippe qui tametsi velint Mentem, Deumq; secundum esse huius vniuersi opificem, atque in illius administratione uersari, attamen nolunt illam moueri aliquo pacto, sed firmiter credunt esse stabilem, & penitus immobilem, ut infra exponemus. Quocirca nequaquam assentiuntur Pythagoricis statuentibus id omne, quod molitur, aut efficit aliquod, necessariò moueri. Iidem Platonici (ut ad partes prouidentiæ sermo reuocetur) minus generalem, & vniuersam prouidentiam sphærarum, stellarumq; animis consecrarunt, quòd harum quælibet licèt omnibus prospiciat, omnia tamen minimè largitur, sed quæ sibi sunt propria, suæque ipsius naturæ accommodata. Particularem in Dæmones, & Heroes contulerunt, quia singuli certa rerũm genera administrant, illisque munera definita impartiunt. In his præterea caducis corporibus gubernandis singularem prouidentiam nostris animabus ascripserunt, hasque aliquando illorum gubernatione tam uehementer sollicitari diuulgarunt, vt à superioribus discedere cogantur imaginandi facultate ad inferiora procliuiùs delabente, atq; eam animæ vim cuius partes sunt ratione vti, secum adducente. Plutarchus in lib. de fato triplicem facit prouidentiam; Primam, & supremam uocat primi Dei intelligentiam, siue mauis uoluntatem beneficam, qua primùm singulæ diuinæ res omnino optimè & pulcherrimè sunt ordinatæ: Secundam asserit esse Deorum secundorum, qui per cælum ingrediuntur, qua & mor-

Plutarchus triplicẽ facit Prouidentiã.

talium res ordinatè fiunt, & singulorum generum permansio atque salus procuratur; Tertiam nominat prouidentiam, atque procurationem Geniorum, siue Dæmonum, qui circa terram collocati humanarum sunt custodes, inspectoresq; actionum. Has prouidentias Plato (ut idem inquit) in Timæo indicauit, nam cùm scribit: *Dicamus caussam, cur vniuersum hoc machinatus sit autor; Bonus erat, in bonum autem nulla aduersus quicquam, aut vlla de re inuidia cadit. Ea itaque vacuus uoluit omnia sibi quàm maximè fieri similia. Hanc de origine mundi sententiam potissimùm à prudentibus traditam rectissimè amplecteris. Volens enim Deus omnia bona, nihilq; (quantum omnino fieri posset) malum esse, omne id, quod cernitur, aßumens non quietum & tranquillum, sed temere agitatum & fluitans id ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim indicabat esse præstantius.* Hæc & quæ sequuntur usque ad disputationem de animis humanis, de prima prouidentia sunt accipienda, quę principio omnia constituerit. Post uerò cùm ita loquitur: *Quæ cùm illis ita designauisset, nequà penes se futuræ prauitatis caussa esset, alios in Solem, alios in Lunam, alios in alia temporis instrumenta disseminauit, ac post factam sementem quod reliquum erat, Dijs minoribus agendum mandauit, ut corpora mortalium fingerent, quantumq; esset animæ humanæ, quod reliquum huic deberet accedere, id omne, & quæ consequentia essent, adiungerent, regerentq;, & quamoptimè & pulcherrimè fieri posset, mortalis animalis naturam gubernarent, ne ipsum sibimet malorum caußa esset.* His Plato declarat secundam prouidentiam, uideturque simul etiam tertiam attingere. Eiusdem opinionis Apuleius potest uideri, qui lib. de Platonis dogmate Deorũ tres species nuncupans, quorum est vnus, summus, ultramundanus, pater, & architetus huiusce orbis; in alio genere sunt astra, cæteraque numina, quæ cælũ inhabitant; tertium habent Dæmones, qui ex sui ratione, & loco, & potestate Dijs summis sunt minores, & hominum natura maiores; vult primam prouidentiam esse summi, exuperantissimique Deorum omnium; Deos celestes secundam retinere, & Dæmones, quos Medioximos Romani ueteres appellant

pellant, nos Genios, & Lares possumus nuncupare, in tertia sese exercere Deorũ ministros, & hominum custodes. In Plutarchi præterea opinionem doctissimus, sanctissimusque vir Gregorius Nyssenus cap. 3. lib. de prouidentia declinauit, qui prouidentiã statuẽs esse triplicem. *Trina, inquit, prouidentia est Dei. Consulit uerò hic primo loco proprijs, deinde uniuersis, ut cælestibus orbibus, & astris; omnibusq; rerum generibus, ut substantiæ, quantitati, qualitati, & alijs talibus, atque formis, quæ his subiectæ sunt. Secunda, qua consulitur singulis animalibus, & plãtis, horumq; ortui & interitui, cæterisq; mutationibus: quam quidẽ prouidentiam Plato attribuit Dijs minoribus, qui per cæli ambitũ feruntur: Aristoteles autem Soli, & circulo Zodiaco. Tertia uerò rebus humanis propria est, quam Dæmonum esse vult circa ipsam terram uiuentium, & humanis actionibus præfectorum. In quibus prouidentiæ gradibus secundus, & tertius à primo pendent: quoniam Deus rerum omnium opifex, et moderator secundos, & tertios consultores instituit.* Adiecit Cardinalis Bessario lib. 2. contra Platonis calumniatorem primæ prouidentiæ uim immutari aut impediri nullo modo posse, quoniam scilicet in hac duo coniuncta sunt, Dei præscientia, & eiusdem determinata voluntas, quibus quæ definita sunt, ea nihilo magis, quàm ipse Deus, immutari possunt. Quę uerò ad secundam, & tertiam prouidentiam pertinent, hęc facilè immutari posse, atque eui tari, quia in his interueniunt multæ caussę, quę ad vnum effectum determinatę nõ sunt, & interturbari facilè possunt. Porrò sententia, quę primum fuit explicata de gradibus prouidẽtiæ, quæque est Plotini, Iamblici, & aliorum clarissimorum Platonicorum, multò uidetur probabilior, & Platonis opinionem magis patefacere: Enimuerò in ijs, quę dicuntur à Plutarcho, nulla fit mentio Mentis, & Animę mundi, quibus nefas est nullam adscribere mundi curationem. Nec Platonis uerba in Timęo vniuersam indicant supremam, primamque prouidentiam, ut ex ijs intelligetur, quæ de prouidentiæ muneribus suo loco sumus tractaturi, nec de Deo accipi possunt, qui Bonum est, non bonus, sed sunt de Mente intelligenda,

quæ hoc uniuersum condidit ad sui similitudinem, illudq́; summa ratione gubernat.

Quot & quales Diuinitatis gradus fuerint à Platonicis constituti. Cap. III.

VT tota hæc quęstio de Platonica prouidentia perfectè explicetur, nihilque à nobis prætermittatur, quod ad hūc locum illustrandum facere uideatur, non erit præter rem, si nonnulla cursim attingamus, quæ à Platonicis de diuinis principiis, sphærarum animis, & dæmonibus longa oratione exponuntur, siquidem his ignoratis difficillimum est tenere naturam prouidentiæ: Plotinus, Porphyrius, & alij Academici tres statuētes gradus diuinitatis Deum summum dignitatis gradum obtinere asseuerant ingeneratum, æternum, nullum habentem principium, & à nulla caussa pendentem: Secundum Menti assignat: Tertium ordine, & dignitate ponunt id, quod appellant Animam vniuersi. Ista dicunt prima rerum principia, illaque sic ubique uigere, sicque occultis deductionibus ad se omnia allicere affirmant, ut nihil in rerum natura locum habeat, quod vires ipsorum possit præcauere. Neque alicui singulari præcipuè sunt addicta, sed omnibus communiter adsunt, adeoque admirabiles ex se fundunt opportunitates, vt omnium commodis seruiant uehementissimè. Caussa cur Diuinitas sit tam latè patens, vt ad omnes res pertineat, est eiusdem Diuinitatis infinitas, quæ cùm omnia impleat, fieri non potest, ut quidpiam quamuis minimum extra ipsam cōsistat, quemadmodum enim si magnitudo aliqua infinita in rerum vniuersitate cohęrreret, necessariò hæc omnia loca occuparet, eodem modo immensa Diuinitatis potestas ubique præstò est, & sic longè lateque protenditur, ut in omnia penitus peruadat: Huc accedit, quòd præsentia Diuinitatis res omnes sustinentur, & conseruantur, quippe in illa omnia sunt, uiuunt, & mouentur, & ab illa fluunt rerum omnium commoda, quę singulis rebus impertiuntur, ergo si uel exi

guo interuallo res à diuinitate disiungerentur, continuò oc ciderent,& in nihilum prorsus relaberentur. Præterea formæ materiatæ, quia ex certis,definitisque materijs exoriuntur, ijsdem necessariò cohibentur; atqui principia diuina ex mate tia nullo pacto pullularunt, non igitur ipsorum potestas ullis locorum finibus coercetur, sed per omnia permeat latè longeque diffusa. Nec uerò quippiam potest esse diuinitati impe dimento, ne per omnia transeat, quoniam cùm sit infinita, & maximè simplex,ac pura, nihil est, quod infinitæ ipsius purita ti, & simplicitati queat obsistere. Porrò Deum, Mentem, & Animam esse principia ex ijs, quæ præ cæteris in mundo maximè communia spectantur, haud leuem possumus trahere suspicionem. Inter omnia ad bonum propensio tam longè lateque patet, ut nihil mundum habitet, quod bonum non expetat, illiusque gratia non agat, quicquid omnino rerum gerit: Ab hac sequitur ordo, quo formæ sunt inter se distinctæ. Tum tertio gradu statuitur motus, quem dicimus uitalem. In bonum procliuitas pendet à Deo, quem Bonum uocamus, sic enim omnia sunt condita, ut singulis non solùm fuerit impertitum, ut essent, & bene essent, sed præterea facultates fuerint attributæ,quibus hæc assequerentur, quantũ cuiusque uis, ac natura capit: Ad esse data est pronitas, qua se unumquodque tuetur ab iniuria corrumpentis; ad bene esse facit boni appetitio,& mali aspernatio. Itaque cùm Deus sit ipsum Bonum,omnia ad Deum habent pronitatem ingene ratam. Ad Mentem spectat ordo formarum; & partes sunt Animæ mundi motum uitalem impartire. Quamobrem cùm mundus sit pulcherrimus ob formas inter se aptè ordinatas, & efficacissimus ob motus uitam suggerentes, meritò Mens vbique ordinat, & Anima ubique mouet, nec ullus est locus, vbi hæc,& illa non consistat. Cùm uerò munus, quò latiùs patet, eo à caussa priori proficiscatur, meritò prima omniũ caussa est ipsum Bonum, à quo deriuat ad bonum propensio: secũda est Mens, ad quam pertinet ordo formarum; tertia est Anima, cuius interest motum omnem uitæ conducentem exhibere

bere. Amplius quoniam Boni gratia ordo formarum in unū cōspirat, & ad Bonum uitalis quæque motio contendit, hinc sequitur,ut Mens,quę cuncta disponit,& Anima,cuius ui om nia mouentur, à DEO pendeant,& in ipsum referantur.Sic igi tur hoc uniuersum, quod ab alio mouetur, Animæ ui proximè regitur, quæ à seipsa mouetur, & motu proprio cuncta ciet. Hęc redigitur ad Mentem omnino immobilem,suaque immobilitate omnia ducentem: Vtraque uerò Mens scilicet & Anima ad Bonum refertur, cuius gratia Mens mouet immobiliter, & Anima mobiliter; & in quo Mens ipsa conquiescit,& circa quod Anima sese reuoluit. Ficinus lib.4.Theologiæ existimat hos gradus diuinitatis fuisse Magis comprobatos, quippe de ipsorum sententia tres sunt præcipui principes super mundum, Oromasis, Mitris, & Arimanis, id est (ipso exponente) DEUS, Mens, & Anima. Hunc in errore uersari,& Magorum opinionem parum syncerè interpretari ex Diogene Laertio, & Plutarcho intelleximus, siquidē primus in prooemio ex Aristotele primo de philosophia libro scribit Magos esse antiquiores Ægyptijs,duoque iuxta illos esse principia bonum Dæmonem, & malum; atque alterum ex his Iouem & Oromasdem, alterum Plutonem & Arimanium dici: atque istud quoque proditum fuisse ab Hermippo in primo de Magis, ab Eudoxo in periodo,& à Theopōpo octauo Philippicorum libro. Alter uerò in lib. de Iside & Osiride hæc habet: *Vetustissima proinde à sacrarum professoribus rerum, & legumlatoribus deriuata est opinio, auctore incognito, fide firma & indelebili; non in sermonibus ea tantùm & rumoribus, sed & in mysterijs ac sacrificijs tam Barbaris quàm Græcanicis extans, neque casu ferri, & à fortuna pendere vniuersum, mente, ratione ac gubernatore destitutum, neque vnicam esse rationem, quæ contineat id & dirigat tanquam clauum, aut fræna moderans: sed cùm permulta è bonis iuxtà, malisque sint confusa, immo nihil hæc natura syncerum (ut uerbo dicam) proferat: non esse unum aliquem promum, qui è duobus dolijs res nobis ueluti aliquem liquorem cauponis in mercem distribuat, atque misceat. Ergo à duobus principijs cōtrarijs, aduersis-*

aduersisq; duabus facultatibus, quarũ altera ad dexteram, & recta ducat, altera retrorsum auertat atque reflectat, cùm uitam esse mistam, cum ipsum mundum (si non vniuersum, eum saltem, qui ad terram est, & Lunæ subiacet) inæqualiter ferri, varijsq; & omnis generis motibus agitari. Si enim nihil absque caussa fit, & mali caussam bonum non præbet, necesse est in natura vt boni, ita etiam mali ortum peculiarem, suumq; principium extare. Atque hæc quidem sententia plerisque, & ijsdem sapientissimis probatur. Existimant enim alij duos esse Deos quasi contrarijs deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat. alij eum, qui est melior, Deum, qui deterior, Dæmonem dicunt. In qua sententia fuit Zoroastres magus, quem narrant I ↄↄ. annis antiquorem bello Troianno extitisse. Is ergo Zoroastres melioris nomen Oromazem, peioris Arimanium perhibuit, addiditq; hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus illum maximè similem esse luci, hunc tenebris, & ignorationi; medium horum esse Mithram, quæ caussa est, quòd Mithrã Persæ Mesiten, id est mediatorem, seu intermedium nuncupant. Docuitq; votiuas, & pro gratijs agendis oblatas victimas illi immolandas: huic auerruncandi mali caussa institutas & tetricas. Herbam enim quandam Omomi appellatam in mortario tundentes Ditem inuocant, & Tenebras: tum admisto lupi iugulati sanguine efferunt & abijciunt in locum, quò solis radij non pertingunt. Nam & de stirpibus ita iudicant, quasdam boni Dei esse, mali quasdam Genij: & animalium alia, ut canes, aues, & echinos terrestres bono, aquaticos malo adiudicant: itaque & beatum eum prædicant, qui plurimos interfecerit. Enimuero illi quoque multa de Dijs fabulosa narrant; cuius generis est quod referam. Oromazem natum aiunt è luce purissima, Arimanium è caligine, eos bellum inter se gerere; sex Deos fecisse Oromazem, primum beneuolentiæ, secundum ueritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientiæ, diuitiarum, & uoluptatis, quæ honesta consequitur opificem. Arimanium totidem numero his aduersa efficientes. Deinde Oromazem sese triplicasse, & à Sole tanto se interuallo remouisse, quanto à terra Sol abest, ac Cœlum Stellis decorasse, unamq; ante alias tanquam custodem, & speculatorem constituisse Sirium; alios porrò XXIV. Deos condidisse, & in

quo

ouo posuisse. At totidem numero factos ab Arimanio ouum illud perforasse; Hinc mala bonis esse permista. Appetere porrò fatale tempus, quo necesse sit peste, & fame ab his adducta Arimanium omnino perdi, atque aboleri, terraq; æquabili, & plana facta unam uitam, unamq; ciuitatem beatorum hominum uniuersorum, unaq; lingua vtentium fore. Theopompus ait de sententia Magorum uicibus ter mille annorum alterum Deorum superare, alterum succumbere: & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerrere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Plutonem deficere, & tunc homines fore beatos, neque alimento utentes, neque umbram edentes: Deum porrò, qui ista machinetur, quiescere ad aliquod tempus, non quod longum sit Deo, sed rectum, & mediocre tam quam hominis dormientis. Hoc modo se habent Magorum fabulæ. Hæc Plutarchus, ex quibus intelligitur Magos de Oromaze, Mithra, & Arimanio aliter, atque Ficinus existimat, sentire. Cæterùm hæc opinio Magorum de duobus aduersis rerum principijs ita veterum animos occupauit, ut nemini ferè non fuerit probata. Græci enim bonã partẽ Ioui Olympio, malam Diti Auerrunco adsignarunt. Chaldæi planetas Deos faciẽtes horum duos Iouẽ, & Venerẽ, beneficos, totidẽ hoc est Saturnũ, & Martẽ, maleficos, reliquos tres videlicet Solẽ, Mercuriũ, & Lunã medios, & promiscuos affirmarũt. In eandem opinionẽ abijt Ptolemæus hoc vno dissentiens ab illis, quòd Lunam numerat in bonis, non in medijs, & promiscuis. Ab Ægyptijs Deus, qui bona præbet, Osiris, qui mala, & damnosa, Typhõ nominatur. Pythagorici his principijs plura nomina dederunt, nam Bonum appellarunt Vnitatem, Finitum, Quiescẽs, Rectum, Impar, Quadratum, Æquale, Dexterum, & Splendidum. Malum uerò Binarium, Infinitum, Versans in motu, Curuum, Par, Altera parte longius, Inæquale, Sinistrum, & Tenebricosum. Empedocles principium boni amorem, & amicitiam, sæpe etiam harmoniam nuncupauit, mali uerò rixam perniciosam, & litem sanguinolentam. Plato lib. 10. legum Plutarcho interpretante lib. de Iside, & Osiride sensit mundum non unica Anima, sed pluribus, & ad minimum

duabus cieri, quarum altera bonum efficiat, altera huic contraria sit opifex mali. Cæterùm Ficinus, & alij hunc locum secus interpretantur, inquiuntque Platonem, cùm scribit geminam esse Animam mundi, unam beneficam, alteram uerò huic cõtrariam, sentire non substantiam, sed facultatẽ esse geminam, siquidem in Anima mundi, atq; cœlesti duę facultates reperiuntur, quarum altera quidem mouet corpora, altera intelligit. Hæc benefica est, ordine cuncta disponens: Illa uerò eatenus benefica est, id est ordinatrix, quatenus subest intellectuali. Cui quidem nisi subesset, quantò efficacior est ad motum, tantò magis carens arte præcipitaret vniuersum, atq; confunderet: Sed hæc relinquamus, & ad gradus Diuinitatis, à quibus abijt oratio, reuertamur. Hæc diuina principia nunquid re, & substantia sint vnum, altercantur Platonis interpretes: Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparat. euangelica, Theodoretus lib. 2. de curat. græc. affec. Augustinus Steuchus lib. 1. de perenni philosoph. & quicunque Platonis doctrinam Christianæ religioni student conciliare, hæc tria vnũ re, & idem esse arbitrantur, scribuntque Platonem uocare ipsum Bonum, quem nos dicimus Patrem, Mentem, quem nos Filium, Verbumque; potentiam uerò, quæ animet omnia, & viuificet, Animam nominare, eam ipsam uidelicet, quam Spiritum Sanctum sacræ literæ appellant. Plotinus, Porphyrius, Proclus, Numenius, cæterique probatiores Platonis sectatores his aduersantur, quorum opinio (ut arbitror) magis accedit ad Platonis sententiam; Enimuero fieri non potest, vt conditiones, quæ multùm inter se distant, & aliquo pacto inter se pugnant, in eandem rem omnino accommodentur, sed Dei, Mentis, & Animæ proprietates longè sunt inter se diuersæ, & quodam modo contrarię, nam Deus est Vnitas immobilis, Mens multitudo immobilis, & Anima multiplex, ac mobilis, nõ igitur recipiendum est hęc esse re unum, & idẽ. Deum esse Vnitatem simplicissimã ex eo conficitur, quoniam si ex pluribus compositus esset, & minimè simplex, ex aliquo constet oportet, quod habeat rationem materiæ, ac potesta-

C tis

tis, & ex aliquo, quod sit uelut forma, & actus: Verũ si Deus sit huiusmodi, nõ omni ex parte erit perfectissimus, neq; summam vndique habebit perfectionem, cùm in eo pars, quæ formæ, & actus obtinet proportionem, alteri, quæ est tanquam materia, & potestas, plurimùm præstet dignitate; neque præterea erit agens primum, quia non se toto efficit quicquid molitur, sed altera parte, quæ forma, & actus existit, quæque omnem uim præstat composito ad agendum. Deus igitur est Vnitas maximè simplex. Idem est immobilis, quoniam quæcunque mutantur, priuationem habent admistam, sed Deus, qui est actus simplicissimus, caret omni priuatione, Deus igitur nullius particeps est mutationis. Mens quòd sit numerus, & multitudo, uel illud manifestissimè confirmat, quòd ipsa componitur ex essentia & esse, atque habet in se uim intelligentem, actum intelligendi, plurimasq; species rerum in intelligentiam cadentium. Neque iniuria multitudo fuit Menti destinata, quoniam cùm hæc in primo suæ creationis momento esset natura informis, indefinita, apteque accõmodata à suo authore illustrari, ad illum conuersa suscepit actum intelligendi, & formarum, idearumque ornamenta; Quapropter Mens ex pluribus constat, atque ex actu, & potentia omnino componitur. Istud Plato in Philebo perspicuè significauit, ubi ait Deum esse rerum omnium terminum infiniti expertem, cætera autem præter ipsum omnia ex termino & infinito esse concreta: Terminus illi designat actum, infinitum potestatem indefinitam, quæ ab actu formatur, & definitur. Animam uerò esse numerum, & ex multis partibus constare cùm per se patet, tum Platonis Timæus non obscurè explicauit. Eandem esse mobilem uaria illius munera demonstrant, in quibus nequit sese exercere, & ex otio, operationisque uacuitate in actum proficisci, nisi motioni subijciatur. Hæc per seipsam est mobilis, quoniam quicquid in aliquo genere primùm ex aliqua affectione denominatur, id per seipsum habet huiusmodi affectionem, ut quod primùm est lucidum, aut calidum, id per se, & sua natura lucet, aut calet, sed illud mobi

le,

le, quod primùm occurrit nobis à Deo per Mentem ad inferiora descendentibus, est Anima, ergo existimandum est Animam per seipsam moueri: Huius rei inde quoque argumentum capere possumus, quòd omnia inanimata motu agitantur exterius, quæ autem animata sunt, ea motu cientur interiore, si igitur Anima præstat corporibus, ut sua sponte moueantur, concluditur ipsam uerè, ac primò per seipsam moueri. Hinc Pythagorici, quos postea Xenocrates fuit imitatus, Animam definiuerunt numerum, qui per seipsum mouetur, hoc est naturam ex multis partibus constantem, quæ sua vi, & proprietate mouetur. Ex his possumus intelligere Deũ esse fontem, & principium Vnitatis, Mentem multitudinis, Animam commotionis; Deumque per seipsum esse Vnitatẽ, Mentem ex Deo nancisci vnitatem, & ex seipsa multitudinẽ obtinere; Animam denique, quòd sit una, Deo acceptum referre, quòd sit multiplex, Menti, & quòd moueatur, suæ ipsius naturæ. Sed de his hactenus, quæ copiosè habentur apud Ficinum lib. 1. & 4. Theologiæ, quanquam hic patiatur calumniam, quòd uidetur sentire Mentem, & Angelum non re, & essentia inter se dissidere, adscribens Angelo hæc, quæ Menti secundo Diuinitatis gradui à nobis fuere attributa, asserensque Angelum esse multitudinem immobilem, quod certè non est ferendum, quoniam Angelus significat Dæmonem infra Diuinitatem omnino constitutum, penitus corporeum, atque mutabilem, ut alio declarabitur loco, qui ob assiduum nunciandi officium fuit Angeli nomine appellatus. Cùm igitur (ut ad rem propositam accedamus) primorum principiorum conditiones, & proprietates ualde inter se differant, relinquitur, ut ipsa quoque sint inter se multùm differentia. Huius præterea nobis fidem facit illud dictum in epistol. 2. ad Dionys. *Circa omnium Regem omnia sunt, ipsiusq; gratia omnia sunt; ipse pulchrorum omnium caussa; circa Secundum secunda, circa Tertium tertia.* Quę Platonis uerba hunc habent sensum: In tres naturas per se subsistentes sese propagat Diuinitas. Est enim supremus, altissimusque Deus, ipsum per se

Bonum. Hic rerum omnium est rex, quia cuncta ab illo tanquam à principio deducuntur, & cuncta ad illum tanquam ad finem referuntur. Ipse quoque omnium pulchrorum causa dicitur, quoniam manat ab ipso Mens totius pulchritudinis exemplar, & fluit uis quædam, à qua ideæ in Mentem, notiones in Animam, & formæ in materiam inducuntur, ut hæc omnia singulari, & excellenti pulchritudine condecorentur. Nam quemadmodum Solis lumine prata, atque uiridaria illuminante, mirabilis quidam decor, aspectuque iucundissimus in herbis, & floribus elucet. Sic diuinissima Dei luce Mentem, Animam, & materiam illustrante incredibilis quædam uenustas in his existit, quam communi nomine pulchritudinem solemus appellare. Pulchritudo enim nihil aliud esse uidetur, quàm summi Dei lux per Mentem, Animam, & materiam longè, lateque diffusa. Atque hinc manifestè intelligi potest Deum non esse ipsum Pulchrum, quod multi perperam senserunt, sed quid diuinius omni pulchro, fonsque, & principium totius pulchritudinis. Circa igitur Deum omnia sunt, ipseque pulchrorum omnium est caussa. Secundo loco ponitur Mens, circa quam secunda sunt, hoc est Anima, & ipsius notiones, quæ de ijs sunt secundæ, quæ à Deo proficiscũtur. Deinceps sequitur Anima uniuersi, quæ à tertijs undique cincta finem imponit diuinitati; hucusque enim diuina procedunt. Tertia uocitantur Plotino interpretante sub exitum libri quomodo idearum existit multitudo, hæc sensilia, siue hic noster mundus ab Anima dependens. Istud Platonicorũ dogma Ægyptiorum fuisse decretum testis est autor, qui de secretiore secundum Ægyptios philosophia opus exarauit: Hic libro illius operis quinto scribit rerum omnium conditorẽ primam omnium Mentem procreasse, cuius vi reliquorum essentia conseruatur, hac inferiorem esse Animam uniuersi, quæ huius est forma absoluta, omniumque rerum, quæ sequũtur, quibus singulis pro sua conditione propriam qualitatem tribuit, nonnullis nobiliorem, aliis inferiorem. Animam sequi ipsam naturam, cuius ui procreantur, & conseruantur

omnia

omnia, quæ cum materia prim ita cohærent, ut ab ipsa nequeat separari. De his tribus principijs multa separatim à Platonicis tractantur, ex quibus pauca paucis perstringere haud forsitan ui lebitur à nostro instituto alienum. Primùm autem placet à Deo exordiri qui Diuinitatis obtinet principatum, mox de Mente, & Anima mundi sigillatim dicere.

Deus quibus nominibus à veteribus & Platonicis nuncupetur. Cap. IIII.

ETsi totius naturę cognitio grata, & frugifera sit, nullus tamen locus suauior est, atque feracior, quàm de Deo, siquidem non solùm ex eo ad constanter, honesteque uiuendum maximos fructus capere possumus, uerùm etiam in eo diuersantes illius ipsius Dei, quem contemplamur, quodam modo nos fieri participes est necesse; quo quid uberius ad vitæ commoditatem? & aptius ad mentis iucunditatem? Porrò tam recondita, tam abstrusa est huius rei contemplatio, ut quantò diutius consideratur, tantò obscurior uideatur. Tentabimus tamen paucis multa attingere (paucis, quia de simplicissima Vnitate; multa, quia de re infinita futura est consideratio) eaque decerpta ex antiquissimis philosophiæ sacrarijs in medium proferre. Deum esse hæc demonstratio inter omnes maxime uidetur Ægyptijs persuasisse: Cùm nihil sit potestate, quod possit sua vi in actum prodire (non enim rationi consentaneum est aliquid à se ipso, ut ab agente existere, alioquin cùm agens omne ea re prius habeatur, quam sua ui efficit, idem se ipso in una, & eadem ratione prius esset, atque posterius, quod manifestè falsum est) ratio nos admonet necessariò aliquod, quod sit actu, antecedere, atque illud purum actum existere, quòd nihil possit habere, à quo in actum proferatur. Quicquid uerò est huiusmodi, id est ens necessarium, perpetuum, incommutabile, à quo actiones omnes manant, & cuius nutu potestas omnis in actum excitatur. Porrò esse Deum, cuius nu-

mine omnia regantur, omnibus adeo innatum est, ut qui uo luerit in hoc confirmando multa argumenta conquirere, frustra laboret. Nulla gens tam barbara est, nemo hominum tam stupidus, cuius mens Dei opera non perceperit, nam in uniuerso tot diuinæ artis munera elucent singula pulchra, rectè dimensa, nec non proprijs inter se officiis distincta, ut cuiusuis animus possit in magnã admirationẽ traduci à Protagoræ insania, & à Diagoræ, Theodori'ue Cyrenei stultitia, q Deũ aut mundo exterminantes, aut in controuersiam uocantes contra ueritatem illam sanctionẽ negare uoluerunt, quæ infinitis propè seculis ab ingenijs præstantissimis sine ulla ambiguitate fuit asserta. Deus à priscis fuit multis nominibus nuncupatus, non quidem ut Dei natura significaretur, quæ, quia vnica est, atque simplex, si foret nominanda, unicum nomen esset illi imponendum, sed ut multa, uariaque à Deo profluẽtia significarentur. Horum nominum quædam affirmant, & alia negant, quippe duo ueniunt de Deo in nostram cogitationem, unum, quomodò inde omnia effluant, cunctaque de pendeant; alterum, quomodò ipse ab omnibus est interim segregatus. Prima ratione cuncta, quæ manant à Deo, possumus de ipso affirmare, quasi nõ inde potuerint proficisci, nisi prius illic extiterint, nullamque habeant perfectionem, quæ Deo non insit modo perfectiori, quicquid enim perfectionis est effectui attributum, id uel multò præstabilius in caussa cõtinetur. Secunda ratione singula de Deo rursus negare debemus, quoniam nihil prorsus est eorum, à quibus est maximè separatus. Hoc igitur cùm Parmenides Pythagoricus intelligeret apud Platonem in Parm. omnia de Vno rerum principio negauit pariter, & affirmauit, in hoc imitatus est ueteres Theologos, qui Deum partim tanquam nomine carentem, partim ex omni nomine celebrarunt, & Mercurium, qui scripsit in Pim. Deum habere omnia nomina, quoniam vnus est pater, & nullum habere, quia pater est omnium, atque super omnia. Nomina uerò, quibus de Deo aliquid negamus, sunt euidentiora, longeque ueriora, quàm quibus quodpiã

affirma-

affirmamus, quia multò plus est id, quod est Dei à rebus singu lis abiunctum, quàm quod rebus est communicatum, hoc enim est finitum omnino, illud autem prorsus infinitum. Quare nullis uocibus tam plenè Deum significamus, illiusque naturam aperimus, quàm ijs, quæ nostram indicant ignorationem, nimirum ubi Deum nominamus non ens, infinitum, supra essentiam, supra uitam, supra intelligentiam, & id, quod fugit nostram cognitionem; quæ negationes in Deo haudquaquam defectum significant, sed excessum; atque ea ratione attribuuntur Deo, qua excellens sensibile dicitur insensibile, & lumen Solis inaspectabile. Istas igitur attributiones in Deo veteres considerantes uarias illius nomenclationes induxerunt, quarum paucas declarabimus, ne quod gratia operis sumitur, plus opere ipso uideatur. Deum sapientissimi quique veterum Patrem nũcuparunt, Patrem inquam Mentis, cuius est procreator. Etenim cùm Deus maris & fœminæ rationem habeat (quod Ægyptij quoque attestantur) sitque uita, & lumen, ex se parit Verbum, tanquam lumen de lumine, Mentem scilicet totius mundi effectricem. Eundem præterea ueteres, & Chaldæi, Vnius, & Boni nominibus uocitarunt: Vnum dixerunt, ut per hoc significarent non esse plures Deos, sed vnum, atque ita unum, ut neque ex pluribus sit compositus, neque ulla ratione diuiduus: Bonum, ut illius beneficia indicarent, quæ pro cuiusque facultate in omnia, quæ sunt, & nõ sunt, latè propagantur. Has nomenclationes Ægyptij retinuerunt, & Platonici aptè Deo conuenire multis modis exposuerunt. Assyrij quoque Deum, quem summum habuerunt, ac maximum coluerunt, Adad uocauerunt, quod apud ipsos vnum significat. Hinc Platonici mundi nomen Deo tribuere noluerunt, quia mundus significat ornamentum ex pluribus compositum, Deus autem est Vnitas simplicissima expers omnis coagmentationis. Illud uerò non ignorandum est in Platonis foro triplex Vnum diuersari, unum supra essentiam, alterum in essentia, tertium post essentiam. Vnum supra essentiam est Deus, de quo loquimur, ineffabilis, supra omne ens,

supra

ſupra omne pulchrum, & intelligentiam. Vnum in eſſentia eſt Mens, quæ, ut ſuo apertiùs loco explanabitur, prima eſſentia, & primum ens nominatur. Vnum poſt eſſentiam tribuitur Animę mundi, quæ poſt Mentem primam eſſentiam locum habet in ratione rerum. Eadem poteſt uideri Pythagoreorum opinio qui, ut ex Moderato Pythagorico recenſet. Simplicius lib. 1. phyſ. com. 75. prodiderunt, tria Vna reperiri; primum ſupra id, quod eſt, & ſupra quamuis eſſentiam. Secundum, quod uerè eſt, ac percipitur intelligentia, in formis, & ideis. Tertium animale, & in anima, atque Vnius, & idearum particeps. Poſtremam uerò ab his eſſe rerum ſenſilium naturam, quæ ne quidem illis participat, ſed quadam illorum imagine tantùm exornatur, cùm quę eſt in eis materia, ſit adumbratio illius, quod non eſt. Inter hæc illud dignitate antecellit, quod eſt Vnum ante eſſentiam. Hoc ſimplex penitus agnoſcitur, prorſusq; indiuiduum ſuper omnes res creatas ſupereminet, & ab omni compoſitione longisſimè abeſt. Hoc, ut inquit Mercurius in Pimandro, eſt rerum omnium principium, omnemq́ue numerum continet à nullo numero comprehenſum, omnemq́ue gignit numerum ex nullo numero genitum. Plato nobis iſtud in Parm. ſignificauit, quo in loco poſtquam multas conditiones Vnius enarrauit, adiecit nullum nomen ei inditum eſſe, nullam dari illius definitionem, nullam ſcientiam, aut ſenſum, aut opinionem eius haberi: Itaque nec nominari, nec cogitari, nec ab ente ſentiri. Mens autem quamuis & ipſa habeat vnitatem, quippe quæ naſcens ex DEO retinet naturam paternam, attamen non eſt pura, ſimplexq́ue unitas, nam facit numerum, cùm ſit ſecunda, & ab ea incipiat numerus, ſed minus una, quàm ſit prima Vnitas. Nec uerò dici poteſt omnino multa, ſed unum multa, ut pote quòd in ſe una ſit, ac in rerum intelligibilium, hoc eſt idearum multitudinem declinet. Vnitas tamen in ea ſuperat multitudinem, hæcq́ue illius efficacia cogitur in unum. Quo forſitan factum eſt, ut illam Pythagorici quandoque dixerint Vnitatem. Compoſitionis præterea particeps eſt Ani-
ma

ma mundi, quin immo hæc longiùs abest à primę Vnitatis natura, quia ex pluribus constat, & in se coercet maiorem, quã Mens, multitudinem. Hoc ueteres Platonici ut significarent, scripserunt primatum omnium rerum esse Vnitatem, Mentē Vnum multa, Animam Vnum & multa, copulam huic addiderunt, quia à primo Vno magis distat quàm Mens, tertio loco existens. Primum Vnum, & ineffabile, quod posuimus esse rerum omnium primum initium, est illud Bonum, in cuius contemplatione omnis nostra felicitas est posita, & collocata. Istud enim est uerè, summeque Bonum, ac illius participatione omnia, quæ ratione quacunque ab hominibus inter bona numerantur, bona dicuntur, in qua pro vt ad ipsum magis minusue accedunt, eò magis minusue participant bonitatem; non enim fieri potest, ut unica ratione singula Bonum nanciscantur, cùm ad exactam illius participationem non omnia sint æquè accommodata. Vnum esse ipsum Bonũ hac ratione potest persuaderi. Bonum est illud, ad quod appetendo omnia referuntur, atqui res omnes Vnius tenentur cupiditate, quòd omnia vnde effluxerunt, illuc appetendo confluunt, ergo Vnum est summum Bonum; & quia est Bonum, dicitur sufficiens, expetendum, atque perfectum, quæ, vt liquet ex Philebo, sunt Boni attributa. Sufficiens nuncupatur, quoniam nihil externi requirit, & seipso cōtentum est, cùm omnia, quæ sibi sunt necessaria, in se habeat posita, & collocata. Expetendum, quia rerum omnium ciet appetentiam, quæ ipsius indigent, & ad ipsum referuntur. Perfectum, quia nullam potest recipere adiectionem. Rursus eadem ratione dicitur principium, medium, & finis, quoniam quæ maxima illius est Bonitas, in seipso permanens producit res omnes, productas sua vi incendit, & rapit in sui cupiditatem, accensas, & raptas suæ Bonitatis largitate perficit, atque complet. Hinc Hospes Atheniensis lib. 4. de legibus, *Deus*, inquit, *vt antiquus quoque sermo testatur, principium, finem, medium rerum omnium continens rectà secundum naturam peragit omnia circuens.* Antiquo sermone significat Orpheum,

qui in scriptis hæc reliquit: *Iupiter principium, Iupiter mediū; Ex Ioue nata sunt omnia; Iupiter fundamentum terræ, cœliq; stelliferi.* In eandem sententiam Aristoteles lib. de mundo ad Alexandrum hoc modo concludit; *Deus (ut est uetusto uerbo proditum) principium, & finem, & media rerum omnium continens, rectaq; linea incedens operatur ille quidem secundum naturam è uestigio comitem habens iustitiæ præsidem.* Cæterùm cùm dicimus Deum esse Bonum, & Vnum, nomina hæc ueluti abstracta sunt in Deo accipienda, quod idem dictū est Deum esse Bonitatem, & Vnitatem. Etenim abstracta nomina multò aptiùs de Deo enunciantur, quàm concreta, quoniam hæc significant ea, quæ non à se, sed ab alio habent denominationem, sic lucens ob lucem dicitur lucens: illa uerò ex aduerso significant quæcunque à se, non ab alio denominātur, ut lux quòd luceat, à se non ab alio dicitur obtinere. Quapropter si concreta nomina uerè, ac propriè Deo attribuantur, abstracta ab hoc alia essent, eodemque priora quodā modo, quod est maximè nefas. Adde quòd abstracta absolutam, & simplicem perfectionem indicant nulla alterius rei permistione contaminatam; concreta uerò perfectionem quandam subiecto inhærētem, quam sine flagitio non licet Deo attribuere. Hinc Plotinus lib. quòd intelligibilia non sint extra Intellectum, Deus, ait, est quidem ipsum Bonum, articulo præposito, non autē bonus, quia cùm sit ab omni concretione separatus, & in ipso sit summa bonitatis perfectio, nulla præditus est bonitate. Cùm Deus primum omnium rerum principium sit Vnitas, & Bonitas perspicuum est cur Vnius, & Boni uestigia in cunctis sint, & agnoscantur. Enimuerò cùm ab his cuncta manauerint, sequitur, ut & omnia hæc appetant, atque ad hæc referantur, ut pote quæ suum principium repetant, & eatenus sint, quatenus habent bonitatem, & participant vnitatem. Ad hæc Vnitas, & Bonitas rebus omnibus longè intimior est, & magis necessaria, quàm anima corpori uiuenti, ergo si hæc in corpore uiuente vbique est, nec ulla est pars corporis uiuentis, quæ non fungatur animæ muneribus, satis patet Vni-

tatem

tatem, & Bonitatem ubique reperiri, & per omnia propagari, Vnitatem, & Bonitatem singulis rebus magis intimam esse, quàm animam corpori uitam habenti, illud monstrat, quòd si tollas animam è corpore uiuente, istud in nihilum minimè occidit, at si è rebus auferas Vnitatem, & Bonitatem, nihil ipsarum erit omnino. Ex his intelligitur, quàm cęca, & temeraria fuerit Gnosticorum opinio, qui supra Vnum, & Bonum nescio quid somniarunt, nam Deus summa Vnitas, summaque Bonitas huiusmodi est, ut nihil ipso superius, nihil ipso diuinius possit excogitari. Sed de Deo primo rerum principio hactenus dictum sit, huius etenim diuinitas, cùm uerba, & cogitationes deficiant, est potius silentio ueneranda, quàm verbis temere uiolanda. Quòd si quis ducatur plura sciendi auiditate, is adeat Dionysium, qui diuinus Dei nomina diuinissimè explicauit.

Quæ Platonicos impulerint, ut statuerent ex Deo fluere Mentem & Verbum, per quod omnia facta sunt. Cap. V.

DEINCEPS de Mente disputandum est. Cùm Platonici animaduerterent fieri nō posse, ut aliquis in ordine rerum ubi ad Animā peruenerit, in ea consistat, quæ fuit Varronis, & Manilij existimatio, sed oportere ulterius progredi, & ad aliquod ascendere, quod animæ multùm antestet præstantia, atque dignitate, Mentem induxerunt inter Animam, & Deum interiectam. Non esse in Anima consistendum, ita confirmant. Quod sua natura est mobile, non potest esse primum rerum principiū; id caussæ est, quia cùm istud per suam mutabilem functionē cuncta efficiat, nullus erit status in ijs, quæ natura constant; at hic adeo est necessarius, ut nec motus ipse possit sine eo permanere: Etenim primæ cælorum circa idem cētrum, ec.s-

denique polos reuolutiones, & siderum restitutiones, quòd ordine, certisque temporibus conficiantur, habent à statu, hoc est, à motricis uirtutis stabilitate, quæ nisi in sua ui permanerret, nec ullus in m[illegible] ordo seruaretur, nec ulla motionis esset æquabilitas, imm[illegible]o nec motus ipse diutius continuaretur. Verumenimuero anima suapte natura, ac semper mouetur, ergo supra animam est ipsum naturæ principium. Præterea quicquid per partem tale est, per illud est tale, quod se toto, suaque natura tale est, sicut lignum ex parte calidum propter ignem incalescit, qui ex toto calet: sed anima non se tota, sed per partem quam mentem nuncupamus, est intelligens, ergo supra animam est Mens, quæ se tota, suaque essentia est intelligens. Postremò cùm Anima ex potestate intelligendi in actum traducatur, nulla ratione istud fieri poterit, nisi aliquod diuinius anima constituatur, cuius efficacia hæc actum nanciscatur, & ex potestate intelligente actu intelligens efficiatur. At quod huiusmodi naturam habet, id sua ui, actu, semperque intelligens sit, oportet fateri, quod Mentem appellamus. Enimuero quemadmodum in genere uisilium lumen, quod est actu, suaque natura uisile, in caussa existit, ut colores actu visiles reddantur, actuque moueant sensum oculorum, eadem ratione in genere intelligibilium id cæteris caussa erit, ut euadant actu intelligibilia, & intelligentia, quod sua natura est actu intelligens, & intelligibile. Hæc uidentur habere affinitatem cum ijs, quæ lib. 3. de anima disseruntur ab Aristotele de natura, & munere Mentis Effectricis, de qua quidem re quid sentiendum sit iuxta Aristotelica decreta obscurũ, difficileq; esset dijudicare, nisi præceptor meus Antonius Montecatinus, uir cùm admirabili integritate uitæ præstans, tum singulari philosophiæ, ac omnium bonarum literarum cognitione excultus omnes difficultates amputasset, & omnem caliginem discussisset edita illius lectura in eã partem tertij libri de anima, quæ est de Mente humana, à Hieronymo Bouio, uiro præter multam diuinarum, politiorumque literarum eruditionem egregia uitæ synceritate claro, & mihi

mihi summa familiaritate coniunctissimo. Porrò Mentem Platonicam necessarium est infra primum principium constituere, nec ratio nos permitit, ut cum Anaxagora, & Hermotimo in ea immoremur, sed altiùs iubet ascendere. Et primũ cùm Mens non sit penitus simplex, sed numerum habeat, ac multitudinem (quòd in ipsa est uis intelligens, actus intelligendi, & res intellecta) unitas autem sit principium numeri, ergo supra Mentem est aliquod statuendum, idque prorsus simplex, & penitus indiuiduum. Deinde si omnia appetendo ad Bonum conuertuntur, & quò rerum est conuersio, illinc est emanatio, omnia à Bono, quod est à Mente diuersum, & ipsa præstabilius, sine ulla dubitatione procedent, illudque primum rerum principium, atque supra Mentem erit existimandum. Mentem non esse ipsum summum Bonum cùm inde intelligitur, quòd omnia Bonum appetunt, sed non omnia trahuntur Mentis cupiditate (quæcunque enim cognitionis, & intelligentiæ sunt expertia, nullam habent innatam ad Mentem cupiditatem, ne frustra illud appetant, quod consequi minimè possunt) tum ex eo potest confirmari, quia Mens est primum ens; at Bonum, & ens maximè inter se differunt, quoniam, ut inquit Platonicus Olympiodorus, bonum simpliciter desideramus, esse autem simpliciter nequaquam, sed benè esse, atque ideo potest fieri, ut si malè sit nobis, non esse desideremus. Demum si id, quod animam proximè antecedit, esset Deus, ac supremum totius naturæ principium, res multùm, maximeque inter se dissimiles sine ullo uinculo copularentur, quod natura pati minimè potest. Istud uel ex eo constat, quòd anima est mobilis multitudo, Deus autem unitas immobilis; at hæc inter se sunt dissimillima, nec ullam habent naturę coniunctionem. Itaque inter Deum & Animam Mens est interijcienda, quæ cùm sit immobilis multitudo, ac proinde cum hac, & illo habeat affinitatem, aptissimum erit uinculum, quo Deus, & Anima inter se concilientur. Si igitur Mens huius est conditionis, patet ipsam necessariò ponendã esse; nec in ipsa præterea esse consistendum: Hanc ex Deo

emanare

emanare veteres,& Ægyptij,quibus Platonici sunt assē,hoc modo confirmarunt. Cùm natura comparatum sit res omnes naturales, si mutilæ, & deprauatæ non sint, alteram naturam sibi similem, & ab ipsis dependentem procreare, promptum est existimare Bonum ipsum perfectissimum seipsum propagare,& ab eo Mentem proximè gigni, quæ secundum locum obtinet,quæque cæteris plurimùm præstat diuinitate. Qua enim ratione credendum est ipsum omnium perfectissimum se nequaquam posse propagare? aut ipsum Bonum in seipso tantùm se quasi per inuidiam detinere? propriū enim est ipsius boni sese effundere, suasque perfectiones longè lateque diffundere, Cæterùm illud hoc loco est minimè prætereundum,quod est summa obseruatione dignissimum.Nōnulli veterum sapientum, quòd ad primi Boni propagationē pertinet, tametsi cum Platonicis consentiant, in eo tamen ab illis multùm dissident, quòd istud ex Bono progenitum non esse ab ipso Bono natura disiunctum arbitrantur, eamque afferunt rationem, quia Deus, qui est bonum infinitum,se in infinitum propaget est necessarium. Verumenimuero cùm omnia extra ipsum sint finita,neque infinitatis capacia, fieri nequiquam potest, ut in aliquod extraneum suas conferat infinitas perfectiones, sed in se ipso infinitè propagatur. Istud, cui hæc summa Bonitas sese communicat, summam Æqualitatē nominant, quia cùm sit infinitum, suæ infinitatis ratione fit æquale summæ Bonitati. In Deo igitur est Bonitas, & Æqualitas, qui quoniam summa est Vnitas,quæ sine maxima connexione nequit subsistere,utriusque,Bonitatis inquam,& Æqualitatis,maximam fieri connexionem arctissimo Amoris vinculo est rationi consentaneum. Nemini igitur mirum debet videri, si ex veteribus plerique diuino quodam spiritu afflati Deum gignere Deum prodiderunt,nam summam Bonitatem gignentē intuiti fuere,nec non iam genitam summam Æqualitatem. Eandem fermè rationem argumentandi sequitur Dionysius lib. de mist.Theol. Res, inquit, *qualibet quo magis bonitate uigent, eo magis sua quadam propagine se communicant,*

Qua-

Quapropter ad infinitum bonum propagatio pertinet infinita. Cùm verò duo infinita esse non possint, meritò infinita Bonitas, rursusq; immensa Bonitatis propago sunt una natura, ipsa uidelicet summa Bonitate seipsam intra se propagante. Tum uerò quoniam omnis amor ad Bonum necessariò fertur; consequens est penes infinitum Boni, eiusdemq; propaginē infinitam infinitū quoq; Amorem, Spiritumq; amatorium ad seipsum intus existere: Sed eo reuertamur, unde huc declinauimus: Boni propagationem Plotinus lib. de tribus substantiis rationem principij obtinentibus sic diuinitus explicauit: *Procul esto nunc à nobis generatio temporanea uerba de sempiternis in præsentia facientibus, & si quando interloquendum generationem illis attribuamus, ratione caussæ, ordinisq; cuiusdam generationem in medium adducemus. Quod semper est perfectum, semper gignit, & sempiternum; minus autem genitum genitore. Quidnam igitur de perfectissimo est dicendum? Nunquid Nihil prodit ab eo? an potius ab eo prodeunt, quæ omnium maxima sunt post ipsum? Maximum uerò post ipsum est Mens, atque secundum. Inspicit enim Mens illud, soloq; illo indiget, atque cæteris omnibus, quę fiunt, est melior, ac diuinior, quippe hæc sint post ipsam. Quod uerò ex primo, & perfectissimo gignitur, dicendum est superiore non agitato gigni, alioquin si moto illo aliquid generetur, certè id, quod gignitur, non secundum, sed tertium erit ab illo post motum. Quamobrem necessarium est, cùm illud sit prorsus immobile, si quid secundum post ipsum nascitur, id profectò illo neque annuente, neque uoluntate decernente, neque ullo pacto commoto subsistere. Quo'nam igitur pacto quid'ue nobis est circa illud stabile cogitandum? lumen undique circunfusum ex ipso dependens, ex ipso inquam penitus quiescente, ceu fulgor circa Solem quasi circumcurrens ex ipso semper manente progenitus.* Idem lib. quomodo quod est post primū fiat à primo, eandem diuinæ Mentis emanationem hisce monstrauit, atque declarauit. *Cùm nobis compertum sit quicquid ad suam perfectionem peruenit aliquid generare, profectò existimandum est ipsum omnium perfectissimum nequaquam in seipso sterile conquiescere, sed aliud ex se quicquam facere posse, quòd ipsa potestas omnium esse re uera censetur. Deinde*

de si nihil procedat ab illo, qui poterit esse principium? Ergo oportet aliud ab ipso fieri, si modò sit aliquid præter ipsum, fiatq; quicquam ab eis, quæ ab ipso fiunt. Quòd enim quædam ab eo proxima sint, necessitas ipsa demonstrat: tum uerò necessarium est, quod reliqua gignit, esse eorum, quæ sequuntur, præstantissimum, & quod proximè inde gignitur, secundumq; obtinet locum, cæteris esse præstantius. Si igitur qui generat, ipsa Mens esset, oporteret sanè, quod inde primò gignitur, esse inferius Mente, propinquius tamen, atq; similius. At quoniam quod primò gignit, est Mente superius, iccirco quod primò gignitur est Mens. Sed cur nam primus ille genitor non est Mens? Quoniã Mentis ipsius actio intelligentia est, intelligentia in quã spectans intelligibile, ad ipsumq; cõuersa, et ab eo ueluti definita, atque consummata, suapte quidem natura indefinita, tanquam visus, sed ab intelligibili definita. Ergo quoniam Mens non est simplex, sed multiplex, & numerus compositionem quandam ex intelligibili & intelligente præsferens, conficitur, ut primus genitor, qui nullius est particeps compositionis, et nullam in se coercet multitudinẽ, non sit Mens. Hæc Plotinus, quæ quòd digna essent intellectu, placuit ad verbum recitare. Cæterùm quia omne genitum appetit genitorem, quem imitando, & cui propiùs accedendo suam consequitur perfectionem, atque absolutionem, Mens ex Deo genita ad Deum conuertitur, & in illum intuẽs multiplex euadit, & contendens se illi simplici applicare ab ipsa recedit simplicitate aliud semper accipiens in seipsa multiplicatum. Etenim cùm Deus sit super omnia, & ad omnia æqualiter se habeat, Mens ex Deo non suscipit aliquid omnium, sed pariter omnia, fitque omniformis habens in seipsa rerum omnium formas inter se discretas. Hæ formæ nihil aliud sunt, quàm ideæ, quæ sunt res ueræ, pulchræ, uniusmodi, & prorsus necessariæ. Non enim quæ sensibus compræhenduntur, ueræ sunt res, sed idearum participationes, & simulacra, atque ut Heraclito, Pythagoricisque placet, sunt rapidi torrentis, continenterque fluentis imagines, quæ (licèt non sentimus) semper nullo remorante refugiunt. Porrò hanc Mentem Ægyptij, & Platonici tum Rationem, & Verbum, tum

gium, & imaginem Dei, siue Boni interdum nuncupant, illumque sentiunt Academici, & Pythagorici esse mundi opificē, atq; creatorem, quippe Deus illius pater ab omni opere iacet. *Atq; hoc erat*, inquit Amelius *illud Verbum per quod sem per existens ea, quæ sunt, facta fuerunt, quemadmodum & Heraclitus uoluit. Et per Iouem Barbarus ille Verbum censet in ordine, dignitateq́, principiũ constitutum apud Deum esse, et Deum esse, et per ipsum absoluti facta esse omnia, & in ipso, quod factum est, uiuens, & uitam, & ens fuisse; tum in corpora lapsum, carnemq́, indutum hominem apparuisse ostendens etiam tunc naturæ suæ magnitudinē, omninoq́, morte obita resolutum rursus ad diuinitatem redysse, Deumq́, extitisse, qualis item fuisset, antequam in corpus, & carnē, & hominem descendisset.* Ex his liquet hominem Platonis, aliorumque philosophorum decretis nutritum usque adeo Ioannis Euangelistæ, quem vocat Barbarum, quòd esset Hæbreus, theologiæ mysteria suspexisse, ut Verbum confessus fuerit esse in principio, ac Deum esse, omnia denique effecisse, omnibusq; vitæ caussam, dispensatoremq; esse: Publicæ verò salutis caussa humanam carnem induisse, ita tamen ut ex parua, & crassa illa nebula carnis inuiolabilem, incorruptumque emiserit diuinitatis splendorem. Eandem Mentem primam essentiam, primamq; uitam Academici quoque agnominant, illiusq; propria munera dicunt esse, viuere, & intelligere, quæ per vniuersum diffusa ea lege communicantur rebus, vt præstantiora paucioribus, & minus nobilia pluribus impertiantur; primum enim, quod est esse, latiùs patet, quàm cætera; secundum, hoc est viuere, in plura funditur, quàm intelligere; hoc quia omnium est præstantissimum, paucioribus est demandatum. Mens fit ens, quia ex Bono penitus quiescē te, & omni opere uacante statim ens existit, & cúm sua ui ad Bonum moueatur, viuens euadit; cuius lumine corroborata veluti circulo quodam in seipsam conuertitur, seq; ipsam intelligendo Mens efficitur. Hac in parte libet Procli errorem coarguere, qui primam essentiam, primam vitam, primamq; Mentem, re & substantia inter se distinguens, atque essentiā

uita superiorem, & his Mentem inferiorem existimans longe fallitur opinione, in easq; labitur difficultates, ut multò plures constituat gradus Diuinitatis, quàm fuerit à nobis constitutum, atque fateatur id, quod est, præstabilius esse viuente, & hoc intelligenti antecellere, quo nihil iniquius. Sed istud non est pluribus refellendum.

Ideæ quid significent Platoni, & ubi positæ sint. Cap. VI.

MENTIS essentia non potest commodè percipi idearum natura ignorata, idcirco operæ pretium me facturum puto, si de ideis nonnulla oratione perstringam. Accedit quæstionem hanc esse magnam apud Platonicos, & propter controuersias inter Platonem, & Aristotelem nobilissimam, ac propterea nulla ratione prætermittendam. Vt hæc tractatio in certa capita à nobis distinguatur, primùm quæ sint ideæ, & quales, in conspectum adducemus; mox vbi sint à Platone positæ aperiemus, deinde quibus rationibus confirmentur, & quas vtilitates ex se fundant, declarabimus; postremò quid sint, & quorum sint, ac nō sint, edocebimus. Idearum, quæ & species, formæ, atque exēplaria nominantur Socratem, & Platonem inuentores nequaquam extitisse, quod multi arbitrantur, Plato ipse in sophista affirmauit, & Alcimus prodidit, qui Diogene Laertio lib. 3. recitante literis, memoriæq; mandauit Platonem ad Epicarmo Pythagoræ auditore ideas, & multa dogmata accepisse, illud præterea confirmant priscorum placita, in quibus hoc ideæ nomen fuit sæpe usurpatum, perspicuè uerò Mercurio, & Timæo Locrēsi idea fuit cognita, si quidem ab hoc lib. de natura vniuersi, in principijs numeratur; ille autem in Pimandro multa explicauit, quæ ideas clarè attestantur, ut paulò inferiùs exponemus. Quinetiam Moses

tes videtur ideas significasse; qui postquam mundi creationẽ enarrauit, hisce verbis concludit: *Hic est liber generationis cæli, & terræ, quando creata sunt die, quo fecit Deus cælum, & terrã, & omne uirgultum agri, antequam orirctur in terra, omnemq; herbam agri, priusquàm germinaret.* In quorum uerborum explanatione à Philone lib. de mundi opificio hæc differuntur: *An non manifestè incorporeas, & intelligibiles ideas memorat? quibus tanquam annulis signatorijs exprimi res sensibiles contigit. Prius enim quàm terra virgultum proderet, ait in rerum natura uirgultum ipsum fuisse, & priusquàm herba in agro existeret, herbam fuisse inuisibilem; subintelligendum autem quòd & ante singulas res alias, quas sensus indicant, antiquiores effigies, mensuræq;, quibus effigiantur, & metiuntur, iam fuerant: nam etiam si particulariter persecutus esset omnia, vir alioqui breuitatis studiosus si quis alius, nihilo minus iam dicta pauca hæc essent exempla naturæ uniuersorum, quæ absque incorporeo exemplari nihil in rebus sensibilibus perficit.* De ideis multa, & varia Chaldæi conscripserunt, quippe qui illas senserunt modò Dei patris cogitationes; modò rationes vniuersales naturæ, Mentis, & animæ; modò separatas à rebus subsistentias. De his quoque Chrysipus, & Archedemus Stoici, atque alij complures variè differuerunt: Verùm his omnibus valere iussis quæ fuerit Platonis opinio indagabimus. Hac in re controuersantur Academici, nam Cleanthes ideas apud Platonem censuit esse notiones. Plutarchus, Atticus, & Democritus vniuersales rationes in animæ substantia ingeneratas. Aristoteles, & alij de Platone videntur existimare ipsum sensisse ideas esse formas vniuersales, æternas, immutabiles, suaque vi consistentes à materia solutas, quarum beneficio tum scientia eorum, quæ in mundo continentur, haberi posset, tum res singulæ generarentur, ad earum veluti exemplarium similitudinem factæ; atque has formas totidem esse, quot rerum species singulas singulis attributas. Ego sum illius opinionis, quam Plotinus, & probatiores Platonis asseclæ amplectuntur, ideas esse rerum species, & exemplaria, quæ in mundi opifice reposita ipsi ad intelligendum obijciuntur,

tur, & in quæ hic ipse opifex intuens hunc mundum condidit, & quæ ab ipso coercentur, fabricauit. Hæc Platonicis decretis multùm congruere ex ijs, quæ deinceps sumus dicturi, manifestè apparebit. Dissentiunt præterea inter se Platonis explicatores, vbi oporteat ideas collocari, siquidem Atticus, Plutarchus, & Democritus ideas animæ attribuerunt. Iustinus philosophus, & martyr Platoni adscribit, quòd in prima illas phæra non errante & primum Deum, & ideas reposuerit. Theodorus Asinæus posuit duas Mentes Anima superiores, primam rerum vniuersarum ideas in se continentem, & alteram singularum. Ammonius, & alij putantes Deum esse mundi opificem, in ipso ideas inesse pronunciauerunt, quorum sententia Chaldæorum, & Magorum traditionibus est consentanea; neque ab eadem Mercurius dissentit, qui in Pim. serm. primo asserens vniuersam naturam Dei imaginē possidere fatetur in Deo omnium, quæ natura constant, exemplaria, & ideas inesse: Et serm. octauo cùm ait Deum patrem ideis plenum qualitates in sphæram, hoc est formas in materiam, inserere: atque serm. nono dum inquit Deum omnium auctorem cuncta sibi consimilia reddidisse, quid aliud significat, quàm in Deo rerum omnium ideas contineri? His accedit Dionysius lib. de diuin. nom. vbi de ideis ita sentit. *Exemplaria esse dicimus in Deo rationes substantificas rerum, & singulariter antè subsistentes, quas prædestinationes Theologia uocat, & bonas, diuinasq́; uoluntates eorum, quæ sunt. diffinitrices, & effectrices, secundum quas ipse super essentiam Deus, quæ sunt, omnia prædestinauit, atque produxit.* Ideas uocat exemplaria, & rationes rerum substantificas, quoniam sunt ueræ substantiæ, ad quarum similitudinem omnia, quæ cælorum, & terrarum orbis in se complectitur, sunt generata. Easdem affirmat ante hæc omnia singulariter existere, quòd in Deo nequaquam sunt à rebus procreatæ, sed infinitis antea seculis extiterunt, illisq́; rerum omnium autor, antequam ipsæ res in lucem ederentur, singulas precognouit, condidit, certosq́; fines præscripsit, quos singulæ sibi proponerent, & ad quos dirigerentur.

Sen-

Sensit Plotinus ideas non in Deo, sed in Mente à Deo productis esse ponendas, nam sub exitum lib. quomodò idearum existit multitudo, obscuram, & tritam Platonis sententiam explanando: Circa omnium Regem omnia sunt, illius gratia omnia, ipse caussa pulchrorum; *Vbi Plato, inquit, caussam appellat Deum pulchrorum omnium, ponere uidetur pulchrum in speciebus & ideis proprie constitutum; summum uerò Deum super uniuersum hoc pulchrum.* Idem ad calcem lib. de pulchritudine hæc habet. *Efficiatur diuinus quilibet, atque pulcher, si modò Deum sit, et pulchritudinem inspecturus sic enim primùm ascendet in Mentem, ibiq; pulchras species omnes contemplabitur, atque affirmabit pulchritudinem illam ideas esse. Quod autem his superius est, dicimus ipsius* Boni *naturam pulchrum circa se effundentem.* Eandem sententiam in aliis pleriisque locis est amplexatus, & præsertim lib. quòd intelligibilia non sint extra intellectũ. In Plotini opinionem abiit Porphyrius lib. 4. de hist. philosoph. quo in libro scripsit à summo Bono ratione quadam hominibus incognita genitam esse Mentem ex Platonis sententia, in qua sunt ideæ, & omnis rerum substantia, & quæ primò pulchrum, & per se pulchrum est, habetq; speciem pulchritudinis. Et antiquior est fortasse est hæc opinio, quando quidem Marcus Varro Plotino, & Porphyrio vetustior ideas apud Platonem Mineruam intelligi docuit, quod & Augustinus in septimo de ciuitate Dei uolumine asseuerauit: Mineruam autem ex Iouis capite natam esse fabulosa illa vetustas fuit commenta. Hæc mihi vehementer approbantur, nam cùm Platonis decretum sit Deum nihil prorsus moliri, & Mẽtem ab ipso diuersam cuncta efficere, & singula administrare, in hac, non in illo ideæ sunt ponendæ, ad quas ipsa respiciendo cuncta valeat ad earum imitationem generare, & singula constanti ordine gubernare. Non enim Mens hunc mundum procreasset, & procreatum gubernaret, nisi eum, & cuncta, quæ ab ipso complectuntur, in seipsa intellexisset, ac intelligeret; quippe indignum sit huius Mentis maiestate eã ex mundi rebus scientiam capere, ac delibare. Quod si mens

in

in seipsa cuncta intelligit, sequitur, ut ideæ in ea sint positæ, & collocatæ. Hinc patet vanam esse illorum opinionẽ, qui negarunt Mentem hæc humana habere perspecta ea ratione persuasi, quòd cùm in his mala, & flagitia reperiantur, Mens si omnia cognosceret, horum cognitione contaminaretur. Isti decipiuntur, quoniam Mens hæc caduca cognoscens non ea, sed seipsam contuetur, in qua omnia sunt optima, atque pulcherrima. Rursus qua ratione fieri potest, vt is, qui ideas multitudinem quandam præseferentes in Deo constituens, qui est omnino simplex, & nihil habet coagmentatum, non multum absit à Platonis decretis? Addendum est etiam ideas, quæ sunt quiditates, puræ essentiæ à materia separatæ, uereq; intelligibiles, in Mente esse locandas, quæ prima dicitur intelligentia, cuiq; id proprij muneris est adiunctum, vt per essentiam suam obeat intellectionem; ac proinde in ea idem prorsus est uis intelligẽs, res intellecta, & actus ipse intelligendi; non autem in Deo, qui est supra omne ens, supraq; omnem intelligentiam. Deus enim apud Platonem non est ens, neque intelligens; quoniam hæc ex pluribus sunt concreta, illud quidem ex essentia, & esse, hoc autem ex intellectu, & intelligibili, sed quid diuinius omni ente, ac intelligente, de qua re multa habentur à Plotino in scriptis relicta libro, cui titulus est, quòd id, quod est super ens, non intelligat. Porrò quamuis in Deo nullà sit intelligentia, nihil tamen est in mundo quod fugiat illius cognitionem: Cuncta verò cognoscit seipsum, vt ait Dionysius lib. de diuin. nom. cõtemplando, materialia quidem immaterialiter, partibilia impartibiliter, & vnico intuitu multa, & diuersa. Nam si per vnam caussam Deus omnibus essentiam impartit, per eandem vnicam caussam scire potest omnia, quippe in ipso, & ex ipso sint, antequam in natura rerum subsistant. Neque igitur ex rebus ipsarum rerum notionem accipiet, neque aliam quidẽ sui, aliam verò aliorum scientiam habebit, sed ipse omnium caussa se cernens modo perfectissimo singula, quæ ab ipso sunt, quorumuè caussa est, in seipso comprehẽdit: Atque hac

ratione

catione Deus cuncta cognoscit non ulla rerum, sed ipsa sui ipsius scientia noscens, quæ cognitio tantùm abest, vt uerè di ci queat intelligentia, vt illam longè, multumq; superet digni tate. Sed ad propositum redeamus. Postremò infra Deum & ipsum Bonum ideas esse constitutas liquidò patet ex Phædone, ubi scribit Plato ad ideas confugiendum esse, postquã ipsum Bonum assequi nequimus; quasi summi Boni natura ideis sit præstantior, & excellentior. Verumenimuero licèt Academici probatiores negent in Deo reperiri ideas, sunt ta men quidam, qui asseuerant in eo res omnes contineri, ac ꝑinde quodammodò rerum omnium ideas, quamuis nobiliori modo, quàm in Mente collocentur, & possint propriè ideę, exemplaria'ue nuncupari; etenim idea, & exemplar omne potest intelligentia accipi, & quatenus exemplar, est mente cõprehendi, at ideæ positæ in Deo multùm superant quamcunque cognitionem, sicque in intimis diuinitatis penetralibus occultantur, vt nulli menti sint exploratæ. His adiungunt ideas non esse multas in Deo, quemadmodum in Mente, sed simplicissima unitate comprehendi, atque absoluere, & existere ipsam Dei essentiam; Hanc autem non subire rationẽ ideæ, si absolutè, & simpliciter consideretur, sed ea ratione, qua huius, & illius rei exemplar nominatur; quo circa concludunt, ut in una essentia plures ponuntur rationes inter se dissimiles, eodem modo ideas in Deo diuidi in plures, atque inter se distingui, non inquam simpliciter, sed uariis relationibus; quæ quidem relationes à rebus minimè pariuntur, sed à Deo suam cum rebus essentiam comparante, & quot, quibusue modis sit extra communicabilis, cognoscente. Sed hæc omittamus, quæ magis olent theologiam, quàm Platonicam doctrinam. Ideas in Mente consurgere hoc modo declarãt Platonis asseclæ. Ex duabus partibus, materia & forma asserunt Mentem esse compactam; materiam uocant Mentis essentiam penitùs informem, & nondum ideis decoratam; formam idearum seriem, & multitudinem; tradũtq; te Deum generare Mentem informem, obscuram, ac propè non ens; quo

niam uerò à Deo eſt genita, ad idem ſui principium, quã eſt Bonum, ingenito quodam appetitu conuerti, & conuerſam illius radio illuminari, intelligentem fieri, atque ideis expleri. Eſt igitur Mens omniformis, & omnia patris beneficio, qui cùm nulla rerum forma definiatur, meritò omnia facit, & ex ſe uno ſuper omnia exiſtente Mentem effundit in ſe omnia complectentem. Addunt ideas non tanquam accidentia, & figuras Menti inhærere, ſed illius eſſentiam complere; & quamuis re, & ſubſtantia à Mente non ſeparentur, inter ſe tamen ex propria natura eſſe differentes, neque ex mutua cõiunctione ſuas amittere, aut inficere puritates.

Mens ideis exornata eſt mundus intelligibilis, ad cuius ſimilitudinem hic ſenſilis fuit procreatus. *Caput VII.*

CV'M in Mente rerum, quæ ſecundum naturam cõſiſtunt, ideæ ſint impreſſæ, meritò ac iure Platonici illam nominant mundum intelligibilem, ad eiusque imitationem exiſtimant hunc ſenſilem eſſe procreatum. Itaque ſi quis hunc mundum corporeum oculis perluſtret, & ſingulas ſpecies, quæ in eo continentur, ſibi ob oculos proponat, ac mox ſecum ipſe cogitet, hæc omnia in Mente reperiri, aliquã ſibi poterit in animo effingere mundi intelligibilis adumbrationem. Illud tamen ſemper animaduertat, quæ ſunt in mundo intellectuali, meliorem, ac præſtantiorẽ naturæ cõditionem obtinere; Hìc namque ſingulæ res in perenni fluxu ſunt poſitæ, & niſi recreentur, nequeunt vel temporis puncto in rerum natura conſiſtere; ibi verò res omnes perpetuò manent, fixæ'ue ſunt, neque moueri, neque mutari ulla ratione poſſunt. Rurſus hæc, quæ ſenſibus occurrunt, ſunt materiæ vitijs inquinata, inter ſe contraria; & per corpora diſtributa, at quæ in Mente reperiuntur, à materiæ ſocietate ſunt ſeparata, ſibi mutuò amica, nec ullo

pacto

pacto cum magnitudine implicata. Enimuero tria in hoc mũdo corporeo reperiuntur, materia, dimensiones, & corporeæ qualitates, ex quibus materiã cognoscimus esse originẽ mutationis, dimensiones distantiæ caussas, & qualitates principiũ repugnantiæ: quo fit, vt quæcũq; sunt his exposita, propter dimensiones, & qualitates inter se distent, atq; aduersentur, & propter materiam in multas cadant mutationes. Verùm quæ in Mente continentur, quia his minimè sunt obnoxia, ab ipsorum conditionibus sunt separata. Verè igitur dixit Mercurius in Asclepio mundum intelligibilem esse incorporeum, nihilque corporei illius naturæ admisceri; hunc autem sensibilem esse omnium corporum susceptaculum, quæ sine mundi intelligibilis beneficio nequeunt conseruari, & in suo statu permanere. Quinetiam in mundo intelligibili omnes rerum species in sua veritate conspiciũtur, illic verus homo, verum cœlum deprehenditur; quę autem in hoc mundo sensibus accipiuntur, vera non sunt, sed verarum rerum adumbrationes, quamuis vera videantur, & talia iudicentur. Qua de re Socrates in Cratyllo optima ratione dicebat se somniare circa ideas, quia nos in hoc mundo, quem veluti speluncam subterraneam à pueritia incolimus, densa caligine obuoluti, & arctissimis inscientiæ vinculis cõstricti idearum, & verarum rerum imagines duntaxat persentimus, quamuis res ipsas veras in aspectum cadere existimemus. Quòd si Dei concessu, aut contemplationis munere ad mundum intelligibilẽ ascendamus, in quo lux fulget idearum splendidissima, & vera essentia rerum continetur, dubio procul hæc, quæ sensibus occurrunt, falsa, & mentita agnoscemus, nos vitæ huius pœnitebit, in qua nimis credentes sensibus à falsis rerum imaginibus illudimur, vixq; possumus aspicere tenuissimum splendorem illius lucis, quæ in mundo intelligibili adeo clarissimè splendet, vt eius lumen latissimè pateat, & ad omnia pertineat. Porrò de mundi intelligibilis dignitate, & eiusdem ab hoc sensili differentijs multa doctè, & copiosè disseruntur ab autore secretioris secundum Aegyptios philosophiæ, quę ex

illius opere petantur. Ad huius mundi intelligibilis similitudinem hunc corporeum esse conditum sic probant Academici. Cùm videamus peritos artifices nihil rerum moliri, nisi eius rei, quam efficiunt, speciem habeant in animo insculptã, ratio postulat vniuersum effectum esse à primo opifice in aliquam ideam intuente, quæ fuit exemplar huiusce mundi ad ipsius similitudinem fabricati. Illi verò similem, quantùm potuit fieri, hunc factum oportuit, quia opifex bonus erat, & quod bonum est, nefas est alicuius rei inuidia tangi. Ex his eruunt Platonici argumentũ, quo ideas esse necessarias confirmant. Enimuero si mundus hic sensilis non temere, nec casu à sempiternitate in lucem manauit, sed ad alicuius geniti tus est imitationem, necesse est, vt in Mente sint causæ exemplares, quas ideas appellamus; nam id, ad cuius similitudinẽ hic mundus conditus est, quid aliud esse potest, quam idea? In hac argumentatione credit D. Augustinus lib. 1. Retract. Platonicos dicere Christianæ religioni sententiam consentaneam, tametsi apud eos illud vocabulum non sit vsurpatũ, quod in foro ecclesiastico est vsitatum; Mundum quippe intellectualem Platonici nuncupant rationem sempiternam, & incommutabilem, qua Deus hunc mundum condidit, quam qui voluerit inficiari, sequitur, vt affirmet Deum non certa ratione mundum procreasse, sed cœco, & fortuito euentu, & cùm ageret, ignoranter egisse. Idem lib. 83. quæst. *Quisquis*, inquit, *fatetur omnia, quæ sunt, id est, quæcunque in suo genere propria quadam natura continentur, vt sint, auctore Deo esse procreata, singulaq; eius prouidentia regi. Quo concesso quis audeat dicere Deo irrationabiliter omnia condidisse? Restat, vt omnia ratione sint condita; nec eadem ratione homo, qua equus, hoc enim absurdum est existimare. Singula igitur proprijs sunt creata rationibus. Has autem rationes vbi esse arbitrandum est? nisi in ipsa mente creatoris? Non enim extra se quicquam positum intuebatur, vt secundum id constitueretur quod constituebat. Quòd si hæ rerum omnium creandarum, creatarumue rationes in diuina mente continentur, neque in diuina mente quicquam nisi æternum, & incommutabile potest esse atque,*

atque has rationes rerum principales appellat ideas Plato, non solùm sunt ideæ, sed ipsæ verè sunt, quia æternæ, & semper eiusdem modi, atque incommutabiles manent, quarum participatione fit, vt sit quicquid quoquo modo est. Eadem est Philonis explicatio lib. de mundi opificio hoc modo differentis. *Deus vbi pro sua deitate præuidit imitamentum pulchrum non posse absque exemplari pulchro existere, nec sensibile quicquam citra exceptionem probari posse, quod non archetypo intelligibilis ideæ respondeat, postquam decreuit visibilem hunc mundum condere, prius formauit simulachrum eius intelligibile, ut ad exemplar incorporei, Deoq; simillimi corporeum absolueret mundum totidem complexurum sensibilia genera, quot in illo intelligibilia.* Et paucis interiectis subdit. *Si quis apertioribus verbis uti voluerit, nihil aliud dixerit esse mundum intelligibilem, quam Dei iam creantis verbum. Nihil enim aliud vrbs intelligibilis est, quàm ratio architecti iam urbem mente conceptam condere cogitantis. Quæ opinio Mosis, non mea est, hic namque hominis generationem aggressus scribere apertè fatetur ad imaginem Dei hominem esse formatum. Quòd si pars mundi imago imaginis est, patet, quòd tota hæc species uidelicet uniuersus hic mundus sensibilis ad exemplar diuinæ imaginis factus est.* Et paulò pòst. *Et iam perfectus erat mundus ille incorporeus in diuino Verbo constitutus, ad cuius exemplar cùm hic sensibilis creabatur, & ante alias eius partes potissimam omnium faciebat conditor, cælum uidelicet, quod aptè firmamentum appellauit, ut rem corpoream: Corpus enim natura firmum est, solidumq;, tres habens dimensiones. Solidi autem, & corporis quæ potest esse alia notio, quàm quaquauersum dimensio? iure igitur ita nominauit, vt ab intelligibili, atque incorporeo ipsum separaret, quod mox οὐρανὸν, id est cælum aptè ualdeq; propriè appellauit, siue quia omnium ὅρον, id est terminus, siue quia primùm ὁρατῶν, id est uisibilium factum est.* De his mundis (istud quoque adijciamus, quod ad ea, quæ diximus, multum uidetur pertinere) Clemens Alexandrinus lib. 5. stromatum ita sentit. *Mundum, inquit, philosophia Barbara alium intelligibilem, alium sensibilem censet, illum quidem archetypum, hunc exemplaris imaginem; &*

intelligibilem quidem unitati attribuit, sensibilem uerò sexadi: Connubium enim sexas à Pythagoricis dicitur, quia fœcundus numerus est. In unitate igitur cælum inuisibile factum est, & terra sancta, et lux intellectualis. In principio enim fecit Deus cælum, & terram, & terra erat inuisibilis. Et dixit Deus fiat lux, & facta est lux. In sensibilis autem mundi creatione solidum creauit cælum, (quod uerò solidum est, sensibile etiam est) terram uisibilem, & lucem, quæ cernitur. Sed longius progrediamur, aliasque rationes consideremus, quibus Academici ideas confirmarunt.

Quibus rationibus probent Academici ideas esse in ratione rerum. Cap. VIII.

ARistoteles lib. 1. & 13. postnat. scribit Platonem ab adolescentia factum amicum Cratyllo, & in opinionibus Heracliti, sententijsque uersatum, qui uniuersa sensibilia semper fluere, nec in eodem statu permanere censebat; ac proinde neque eorum perceptionem, & scientiam esse, quòd hæc rerum æternarum sit, atque eodem modo semper se habentium, hæc quidem & postea tenuisse, atque ita putasse. Cæterùm cùm Socrates natura posthabita circa mores uersaretur, atque in his vniuersale quæreret, illudque definiret, disputans enim de honesto aliquo, aut alio in uniuersum quærebat, quid esset honestum, atque istud definire conabatur, huius doctrinam ob eam caussã probasse, quòd de rebus vniuersalibus disputaret, quapropter existimasse definitiones quarundam aliarum naturarum & fieri, & esse, non autem cuiuspiam eorum, quæ sensibus percipiuntur. Neque enim fieri posse, ut communis diffinitio ullius rei sit earum, quæ sensibus subiectæ sunt, cùm semper mutentur. Itaque huiusmodi entia ideas appellasse, quæ uerò sensibus percipiuntur, pręter hæc esse, & ab his dici. Rationes uerò, quibus Plato ideas confirmabat, multas esse, sed omnium accuratissimas illas uideri, quæ ducuntur ex scientijs, & unius participatione, atque in hunc modum explican

tur:

tur: Quarum rerum scientiæ habentur, eæ res sunt, atqui sciẽtiæ aliorum, quàm singularium habentur, quandoquidem singularia sunt infinita, & multis mutationibus exposita, scientiæ uerò in his uersantur, quæ sunt finita, & aliter haberi non possunt; ergo præter ea. quæ nostris sensibus occurrunt, aliqua sunt ponenda; Et hæc sunt ideę. Huic rationi consentit illud Platonis in Parm. quod est, ideis ablatis nos nequaquã posse habere obiecta firma, & certa, ad quę intelligentiam dirigamus, quare si ideę auferantur, legitima differendi ars, atque philosophia peribit. Pręterea cùm omne id, quod à multis participatur, & de multis dicitur, sit separatum, atque diuersum ab ijs, de quibus dicitur, & à quibus participatur, nihil enim à seipso participatur, & de seipso dicitur; relinquitur, ut homo communis, qui est in multis, sit seiunctus à singulis hominibus, eodemque modo cętere specificę naturę à suis singularibus: Hæ uerò naturæ seiunctę ab indiuiduis ideę appellantur. Has rationes Aristoteles commemorat Platonem adduxisse in ideis stabiliendis. Cæterùm hic in Timæo hanc rationem adhibet ad easdem confirmandas. Si intellectus differt à uera opinione, differt etiam quod intelligentia percipitur ab eo, quod cadit in opinionem: atqui illud uerum est, nam ueræ opinionis uir quilibet particeps est, intelligentię autem Dij quidẽ oẽs, homines autẽ pauci sunt participes; ergo intelligibilia sunt ab opinabilibus distincta. Verùm cùm quæ sensibus attinguntur, potius cadant in opinionem, quàm in intelligentiam, quòd nulla firma ratione possunt cõfirmari, & multis subiecta sunt mutationibus, fateri oportet esse speciem, quæ semper eadem sit sine ortu, & interitu, quæque nec in se quicquam accipiat aliud aliunde, nec procedat ad aliud quicquã, & sensu corporis nullo percipiatur. Atque hoc est, quod ad solam intelligentiam pertinet, eiusque intentionis est proprium. His Platonici adiecerunt, quòd cùm Mens forma sit sua ui intelligens, & nullum munus intelligẽdi possit absque intelligibili exerceri, quoniam hoc est illius obiectum, habeat intelligibilia oportet, hæcque ęterna, & immobilia,

mobilia, ne si hęc mutentur, secundum ea Mens subeat mutationem, & simul cum tempore nouam acquirat perfectionem; at quęcunque sunt huiusmodi, ideæ nuncupantur. Pręterea materia est per se indeterminata,& expers cuiuscunque formæ, & mensurę, ergo ab alio pręstantiore, & ab omni materia absoluto formam,mensuramque accipiat est necessariũ; & quod sequitur, non ab re aliquis posuerit ideas, quę sunt formæ omni materia carentes. Enimuero quanquam ista, à quibus formæ in materiam proximè fluunt, sint rationes animę insertę,in his tamen non est consistendum, sed altiùs progredi oportet, & ad Mentem, ideasque ascendere, à quibus pendet anima, defluuntque rationes animę ingeneratæ. Quin etiam hoc inde constat,quòd res omnes naturales participatione tales esse dicuntur; ergo pręter ea,quę hic sunt, formæ quędam à materia solutę reperiuntur, quarum participatione alia sunt huiusmodi. Accedit quòd singulares rerum caussæ, vt instrumenta primi opificis,suas ex se fundunt effectiones,atqui hæ quónam pacto fieri potest, vt certis, definitisq; modis ad certas,definitasq; formas in materia generandas accedant, nisi per certas, definitasq; formarum rationes in primo opifice existentes dirigantur? Quamobrem in Mente sunt rationes rerum omniũ exemplares, quibus caussæ singulares dirigantur. Et quemadmodum formæ tam arte, quàm natura constantes in agente magis dilucent, quàm in opere, vel instrumentis, ita formæ totius mundi in primo opifice multò sunt dilucidiores,quàm in caussis singularibus, & in materia. Rursus si anima, & materia sunt plenę formarum, quibus suas edunt operationes; meritò Mens, quę formatrix est animę,& materię,informis esse non debet. Formis igitur agit,quas ideas appellamus. Materiam sine formis non subsistere nemo vnquam inter philosophos dubitauit; animã verò esse formis,& rationibus refertam ex eo probarũt Amelius,& Syrianus, quia si hoc non fuerit concessum, relinquitur, vt anima sit materia ignobilior: quæ argumentatio non solùm animę cõgruit, verùm etiam ideis, & Menti potest accommo-

commodari. Amplius cūctis rebus, quę inter se numero differunt, & singularia vocitantur, vna quędam proprietas est communis, quæ percipitur intelligentia, vt humanitas hominibus. Atqui hęc natura communis neque pendet à singularibus, quòd his destructis ipsa minimè destruatur; neque per se existit, vt confessum est omnibus; ergo à quadam natura perfectiore, & singularibus superiore dependeat oportet, quam ideam nuncupamus, vt ab idea hominis humana natura, & ab ignis idea ignea natura. Postremò arguūt Academici ducto argumēto ex specierum perennitate, & rerum synceritate: Nisi essent ideę, specierum perennitates nullas firmas radices haberent, quibus in rerum constitutione possint cōtineri; Enimuerò res est omnium consensione probata, quicquid positum est in perenni agitatione, caussam aliquam postulare immobilem commotionis indeficientis, neq; solùm communem, verùm etiam propriam, & singularem. Itaq; species rerum singulę cùm ęternam habeant indiuiduorum generationem, singulę profectò singulas habebunt caussas immobiles, certas, & ratas, quarum efficacia fluxibilis, & inconstans indiuiduorum natura perpetuò fluere possit. Atqui hę caussę quid aliud esse possunt, quàm ideæ? Non enim huiusce generis caussæ in his, quæ sensibus obijciuntur, sunt exquirendæ, quòd hæc singulis momentis sunt varijs mutationibus obnoxia, neque vel temporis puncto possunt in eodem statu permanere. Istud in nobis adeo perspicuum est, vt nemo possit ambigere. Hinc illud Socratis, ridiculè admodum homines mortem vnam extimescere, cùm in dies singulos mortē oppetant, & si rectè animaduertant, multas mortes se obijsse promptum sit meminisse. Mortis vocabulo mutationes hominum appellabat, quibus ipsi dum viuunt, tandiu sunt expositi. Cum hoc illud Heracliti consentit, omnia labi continuo fluxu, nosque ipsos multos esse factos, quamuis quisque nostrum vnus esse credatur. Cuius rei id inditio est, quòd sæpe, ac sæpius ea amemus, quæ priùs odio habebamus; multa nunc admiremur, quæ anteà negligebamus; damnemusque

plurima,

plurima, quorum antehac miro studio tenebamur, non sermones, non animi affectiones, non cogitationes, curasque habentes easdem, quas anteà habebamus. Cùm igitur rerum naturalium formæ statutis temporibus, definitisque modis in actum perpetuò erumpant, atque hac continuata sempiternis seculis indiuiduorum generatione species rerum efficiantur æternæ, equidem nisi ad ideas te recipias, hasque statuas huius conditionis, vt ex ipsarum propagatione defluant formæ naturales vniuersum exornantes, & ad firmam ipsarum constantiam adnitatur continuata rerum mundanarum æquabilis generatio, nihil erit, ad quod tutò valeas confugere. Præterea si non essent ideæ, nihil syncerum, nihil purum esset in mundi structura, quippe omnia sint materię permista, inchoata, manca, & imperfecta, de ipsisque sit difficile (vt ait Plato in Timæo) certum aliquid, & firmum asserere, & præsertim de igne, & reliquis, quę vocantur elementa: Hęc cùm nunquam eadem appareant permanere, quisnàm sine rubore, redargutionisque suspicione poterit istorum aliquid vnũ potius, quàm aliud certè, ac firmiter appellare? Quare tutissimus in his hic erit loquendi modus: Hoc quod semper aliàs aliter formatum videtur, & plerunque iuxta ignis effigiem, non est vtique ignis hoc aliquid, sed tale, id est igneum quiddam; nec aqua hoc aliquid, sed tale quid, id est aqueum, nec aliud quicquam velut vllam habens stabilitatem. Denique nec pronominibus quidem vllis hęc signãda sunt, quibus in rei cuiuslibet demonstratione cùm hoc, vel illud dicimus, vti solemus. Fugiunt enim, nec expectant vel eam demonstrationem, quę hoc, & huius, & huic designat, vel appellationẽ, quæ de his tanquam de existentibus, & stabilibus habetur. Igitur huiuscemodi omnia neque hoc, neque illud, sed tale potius, aut tale per similitudinem aliquam appellare debemus, Et ignem quidem vbique tale, ac de cęteris, quę gignũtur eodem pacto. Quapropter ideas in Mente oportet constituere, quæ sunt materię expertes, res verę, puræ, perfectę, & ab omni contrarij permistione absolutę, quibusque demonstrationis

tionis pronomina propriè aptantur. Enimuero huiusmodi pronomina iis duntaxat propriè adiungūtur, quæ verè, ac per se sunt. Quocirca nemo vnquam rectè poterit hominē mortalem appellare ipsum hominem, & pulchrum, quod cernitur oculis, ipsum pulchrum, quoniam his vocibus propriè significantur ideæ hominis, & pulchri, quæ verè, & per se existunt. Hæ sunt rationes firmiores ideas confirmantes, quibus vt maior fides habeatur, nunc idearum vsus sunt enarrandi.

Ideæ quas vtilitates dicantur ex se fundere. *Caput IX.*

EX idearum vtilitatibus aliæ ad Mentem pertinēt, quædam ad ordinem, & conseruationem vniuersi, & nonnullæ ad hominum commoditates. Ideę Menti, & ipsius functionibus conducunt, quoniā hæc dum in formas sibi congenitas intuetur, seipsam contemplando cuncta intelligit, & omnia cognoscendo singula producit, productaq; seruat, regit, & moderatur. Conferunt ordini partium vniuersi, earundemque distinctioni, ac varietati, quoniam nefas dictu est ordinem in mundo casu contigisse, cùm rebus omnibus naturalibus certus finis sit præscriptus, ac omnibus, quæ gignuntur, & gignunt, varia, ac necessaria instrumenta, quibus valeant sua munera exequi, sint attributa. Neque quodlibet fit ex quolibet, vel mouetur ad quodlibet, sed certis fiunt omnia modis, semperque, atque eodem modo. Neque illi sunt audiendi, qui hanc rerum distinctionem affirmant à materia prouenire, nam hæc suapte natura est indefinita, in omnesque formas inclinatione propendet, quo fit, vt tantùm absit ipsam in rebus natura cōstantibus esse caussam ordinis, & distinctionis, vt confusionem pariat, & perturbationem. Rursus distinctio rerum secundum speciē fluit à forma, quæ sola separat, & distinguit, ergo ad materiam non est referenda. Nec præterea illi rectè sentiunt, qui in his

rebus caussam varietatis cōstituunt primorum principiorum diuersitatem, nam hi sunt interrogandi, nunquid hæc principia ordinem vllum habeāt inter se, nec ne. Si communi quodam ordine disposita esse respondeant, hunc erit affirmandū à caussa præstantiori, & superiori esse illis contributum. Qua de re cùm à caussa huiusmodi principia sint inter se distributa, ad eam vti in caussam primariam rerum distinctio est redigenda. Si nullo ordine, eò res redibit, vt omnia casu concurrere, nullumque perpetuum ordinem in rebus naturalibus seruari posse cogantur fateri; quæ omnia ita absurda sunt, vt nihil queat absurdius excogitari. Itaque res, quæ constant natura, quòd existant, & quòd certo ordine sint inter se digestę, sortiuntur ab ideis, quæ ordine firmo, & constanti sunt in Mente designatæ. Ad has referuntur caussæ sympathiæ, & antipathiæ, quæ inter partes vniuersi non sine maxima admiratione conspiciūtur, & à quibus Magia naturalis ab Ægyptijs, Magis, & Chaldæis tantopere celebrata proficiscitur. Ideæ præterea rerum generationi conducunt, qua salus vniuersi perpetua custoditur. Non enim alicuius rei vlla esset generatio, nisi præstò essent ideæ, quibus formæ, & caussæ exemplaris ratio destinatur in rerum constitutione. Enimuero principia æterna esse oportere decretum est multorum philosophorum approbatione confirmatum; ergo cùm hæ formę, quibus materia induitur, sint caducæ, nec in omni generatione constantes, necessarium est ideas in rerum principijs numerari, & ab his formas omnes in materiam emanare, quæ quoniam verum aliquid nunquam accipit (formæ namque, quas admittit, idearum sunt imagines) atque ob propriam, & sibi insitam falsitatem, ac prauitatem qualecunque videtur accipere, non verè suscipit, nunquam impletur, sed alias, & alias formas semper affectans perpetuæ transmutationi occasionem præbet. Vtilitates autem, quas habent homines ab ideis, nec paucæ sunt, nec omnino contemnendæ, inter quas illa maximi est momenti, quòd homines nullius rei perfectam scientiam sibi compararent, nisi ad ideas se reciperēt: Nam si imagines

gines ex relatione ad exemplaria cognoscimus, atque hoc vniuersum nostris sensibus expositum est imago mundi intellectualis, quo pacto possumus non ob hunc etiam illud cognoscere? Cæterùm homines ad ideas efferuntur rationum beneficio, quæ sunt animabus ingeneratę, ad quas eò propiùs accedunt, quò magis animum repurgant à rerum in sensus cadentium falsis imaginibus. Has attingentes tunc non amplius, vt inquit Plato in *Symposio*, simulachra rerum, sed res veras pariunt in seipsis, partasque nutriunt, Dijs euadunt familiares, & cum Mente coniunguntur, in qua copulatione à corporis vinculis soluti, & ab omni cupiditatum molestia liberi efficiuntur beati; & quò magis cum Mente vinciuntur, & arctè constringuntur, eò puriorem, ac veriorem felicitatē, voluptatemque consequuntur. Ex his potest sciri, cur Plotinus dixerit animam hominis contemplationi dediti, quamuis homo ipse partem mundi orientalem incolat, nihilominus quæ fiūt in regionibus orientalibus, posse intueri; & cùm in vno sit loco, in alio vel maximè disiuncto quin suas functiones obeat, nihil prohibere: Nam homo in contemplatione positus cum Mente copulatur, quæ quòd omnia sit entia, ac nullus sit locus, vbi illa non consistat, ratio videtur persuadere hominem illi coniunctum singula conspicere, & vbique subsistere: Quare Tatius Mercurij filius totus in actu contemplandi positus mirabilia intuebatur, & audiebat: quod & ipse Mercurius narrat in Pimandro sibi in animi abstractione cōtigisse. Literis quoque ab Olympiodoro Platonico proditum fuit Appollonium Tyaneum tum cùm contemplabatur, ex vrbe Roma quæ in Ægypto gerebantur conspexisse. Non est autem credendum animum quicquam intelligere ex conuersione, aut inspectione ad ideas, nisi ad illum statum peruenerit, qui est supremus gradus cōtemplatiuæ perfectionis, cuius Dij omnes licèt sint participes, pauci tamen homines, & ij omnium sapientissimi ad illum aspirant: Qua quidem in re rationes, quibus anima est prædita, ipsi animæ in corpore conclusæ maximo sunt adiumento, nam vt formæ per animā

à Mente defluunt in materiam, sic non licet à cognitione formarum, quæ cum corporibus sunt complicatæ, ad ideas peruenire, nisi per innatas animæ rationes fiat trāsitus, quæ quòd inter has, & illas mediæ sunt interiectæ, animis dant aditum ad ideas faciliorem. Scitum est igitur illud Democriti naturam in profundum puteum veritatem abdidisse; & rectè videtur Arcesilas aliorum philosophorum disciplinas sustulisse, dum admonuit eos nihil scire, quia in seipso propriam, veramq; scientiam habere, non hominum, sed Deorum est præcipuum munus. Quòd si quis mortalium scientiam aliquam est adeptus, is iam non est amplius homo, sed in Deum planè conuersus; Atque hinc patere potest, quæ vulgò dicuntur scientiæ, non esse veras scientias, sed opiniones rerum imagines, & vmbras sibi proponentes. Sed de idearum vtilitatibus satis, superque.

Idea quid sit iuxta Pythagoreorum, & Platonicorum opinionem. Caput X.

NVNC sequitur, vt inquiramus, quid sit idea. Pythagorici numerorum vocabulo ideas significantes (vt enim per communes numeros omnia ad certum ordinem reducuntur, ex quo numerus vocatur quasi mensurans, omnia componens, & amica faciens, sic per ideæ participationem cuncta sibi similia redduntur, & in speciem, ordinem, pulchritudinem, & vnitatem per eiusdem communicationem adducuntur) varias definitiones ad ideas accōmodauerunt. Pythagoras in sacro sermone. *Numerus*, inquit, ***est extensio, atque actus seminalium rationum in Vnitate regnantium***. Idem asseruit numerum esse primū in diuina Mente consistens, à quo, & ex quo omnia componuntur, & permanent ordine quodam indissolubili inter se distributa. Hippasus numerum finiuit exemplar fabricæ mundanæ, & instrumentum Dei mundū fabricantis iudicatorium. Scripsit Philolaus

Iolaus numerum esse imperiosam quandam,& ex se progenitam sempiternæ mundanorum perseuerantiæ continentiam. Vt hæ Pythagoreorum obscuræ definitiones intelligantur, nonnulla, quæ suprà attigimus, sunt in memoriam reuocanda. Vetus opinio est iam vsque à priscorum sapientum ducta temporibus, cui Pythagorici omnes consenserunt, Deum, quæ illius est bonitas, virtutē ex se mittere, atque ea primùm Mentem illustrare, deinde Animam perficere, postremò materiam corpoream exornare in his varios specierum gradus effingendo, qui quoniam in subiectis inter se multùm differentibus sunt insculpti, varias sibi nomenclationes asciuerūt; siquidem species hæ per Mentem diffusæ ideæ, ac entia intelligibilia; in Anima consistentes rationes, & entia (vt ita loquar) animalia; mundum corporeum exornantes formæ, & entia sensibilia appellantur. Hi rerum gradus sic inter se cohærent, vt posteriores pendeant à priori, illisque sublatis hūc auferri sit necessarium. Porrò inter hos ideæ, quæ in Mente continentur, sunt multò perfectiores, ac multò maiorem inter se habēt coniunctionem, quàm notiones in anima, & formæ in materia. Etenim vt in centro lineæ ab ipso ad circunferentiam protractæ simul omnes sunt coniunctę; parùm verò inde discedētes parùm inter se discernuntur; & longiùs distantes latiùs à se mutuò distare coguntur, eodem modo virtus Dei, in quo tanquam in centro vnicè sunt omnia, quò Deo est propinquior, eò coniunctiores ex se promit species; & quantùm rursus ab ipso recedit, tantūdem species in subiectis virtutem ipsam suscipientibus expressæ inter se distare compelluntur. Hos rerum gradus Plato nobis significauit, cùm scribit epist. 2. ad Dionysium: *Circa omnium Regem omnia sunt, circa secundum secunda, circa tertium tertia*. Cùm omnia dicit, vel res omnes intelligit, aut certè entia intellectualia à quibus reliqua omnia pendent, & manant. Secunda sunt entia animę concessa, & ingenerata. Tertia entia sensibilia, quæ ab hoc mundo continentur ab anima dependente. Quinetiā veteres Theologi hæc nobis significarunt tradentes Bonitatem

tatem in vno centro contineri,pulchritudinem in tribus circulis circa centrum reuolutis; Centrũ est Deus,circuli Mens, Anima, & materia, qui dum illustrantũr radio à centro defluente tanta ornantur pulchritudine,vt nihil possit ornatius excogitari. Illud præterea est animaduertendum Pythagoricos Mentem dixisse Vnitatem,tum quia stabilis est, & vndiq; similis,tum quia numeros omnes,& ideas in se coercet,cæterisque caussa existit,vt in vnum conspirent. Apud enim Pythagoricos inter Vnum,& Vnitatem magna est differentia,de qua Architas, Oderatus, & Nicomachus Pythagorici multa disseruerunt statuentes Vnum esse primum principium, & post ipsum Vnitatem. Hæc arbitror abundè patefacere Pythagoricas numeri, & ideæ diffinitiones, nam cùm ait Pythagoras numerum esse extensionem, atque actum seminalium rationum in Vnitate regnantium,liquet hìs explicari ideas esse quasdam rationes semina rerum omnium in se continentes (ab ipsis enim cuncta oriuntur, & dependent) quæ per Mentem longè, lateque diffunduntur ipsi à supremo Vno illius parente communicatæ. Philolaus, & altera Pythagoræ diffinitio nobis designant ideas à nullo ente dependere, sed omnibus superiores cunctis imperare, singula certo ordine inter se distribuere,atque omnia amplecti, suoque amplexu prohibere,ne dissolubilis mundi constitutio suæ naturæ fragilitatẽ extimescat. Hippasi denique definitio monstrat ideas esse rerum, quæ in mundo continentur, exemplaria, in quæ Mens intuens illa est imitata in mundi fabricatione: Hanc namque Numenius, & cæteri Pythagorici mundi architectricem appellant,traduntque Deum ipsius parentem ab omni opere vacantem totam istius machinæ molitionem, & administrationem illi credidisse. Atque hæc de Pythagoricis idearum definitionibus. Plures Platonicorum ideam finiuerunt splendorem diuinæ Bonitatis, quo Mens illustratur. Rectiùs Xenocrates, cuius posteà fuerunt sectatores Proclus, & Alcinous, ideam definiuit exemplar æternum eorum,quæ secũdum naturam semper consistunt: Propriè enim idea ad caussam exẽplarem

plarem

plarem renocatur, quòd mundi architectus ad eam respiciẽs cuncta fuit fabricatus ad illius imitationem. Non omnium verò sunt à Platonicis ideæ positæ, siquidem singularia mutabilia careant ideis, ac præterea illa, quæ non secundum naturam consistunt. Sed quoniam quę secundum naturam dicantur apud Platonicos, non satis est in conspicuo, quorũ ideas esse, & non esse putauerint, latiùs est declarandum.

Idea quorum sit, & non sit. Caput XI.

PLACET Academicis non omniũ esse ideas, nam si omnia quicquid huius est muneris accepissent, multæ ideæ haberentur, quarum nulla esset necessitas, nullaq; vtilitas. Accedit plurima in vniuersitate reperiri, quorum ea est natura, vt nullo pacto possint ideas obtinere, quod nunc perspicuè apparebit. Quęcunque sunt supra naturam, vt Deus, Mens, & Anima, & reliqua intelligibilia, aut infra naturam, vt materia, absurdũ est ideas sibi asciscere, quippe quę aut nullo modo sint procreata, veluti Deus, aut ad alterius similitudinem minimè genita: Pręterea cùm materia sit informis, & apta quascunq; formas induere, quę idearum imagines, & participationes appellantur, nulla ratione potest persuaderi ipsam esse prędıtam idea, quę vera est forma, & suam impertit materię perfectionem. Numenius igitur, Cronius, & Amelius turpiter falluntur, quibus visum est cuncta intelligibilia ideas obtinere. Porphyrius autem tametsi rectè sentiat asseuerãdo intelligibilia esse ea, quę participantur, attamen in eo delinquit, quòd cuncta sensibilia existimat ideas sibi vendicare, nam ex his multa sunt, quibus ideę non sunt attributę. Principiò res artificiosę, quia natura minimè constant, nullas ideas possunt recipere: Quòd si Plato initio lib. 10. de Rep. mẽsę, & lecti ideas agnoscit, istud accipiendum est per quandam rationis similitudinem, hoc ipso scilicet, quòd artifices in suis effectionibus naturam imitantur,

tantur, eaque efficiunt, quę respondent rationibus in animã insculptis,& ab ideis dependentibus. Rursus noluerunt Platonici illorum esse ideas, quæ sunt præter naturam; nam si ideæ sunt exemplaria, quæ Mens sibi proponens naturam instituit,& moderatur,ea,quæ sunt præter naturam,vt febris,& omnia morborum genera, ideas non habebunt. Ad hæc mala, & turpia reuocantur, quæ quoniam priuatione potius, & absentia idearum in natura constant, iccirco præter naturam se habere dicuntur.Nec prætcrea negationum,& eorum,quę aliàs aliter se habent, vt quæ per plurium caussarum concursum efficiuntur, & fortuita appellantur, ideæ sunt ponendæ, siquidem illę destruunt terminum,& finem,qui omnibus rebus tribuitur ab ideis; hæc autem cùm ex caussa, quæ multis mutationibus exposita est, conuersionem, & transmutationẽ recipiant,nequeunt ex firma, & stabili idearum cõstantia dependere. Sed nec partium,vt manus, capitis, & digiti habentur ideæ, quòd hæ sunt caussæ rerum integræ, ac perfectæ, & totas species, formasque omnibus suis partibus expletas producunt. Amplius ideæ non sunt positæ compositorum,vt hominis sapientis,quia ideæ sunt simplices, & simplicem cuiusque substantiam exponunt. Hinc fit,vt quę ex generum dissimilium coitione nacta sunt generationem,vt muli,nequeant in eis numerari, quorum ideæ supponũtur. Adde quòd hæc omnia sunt opera naturæ iniuria affectæ, nec omnino secundùm suas rationes procedentis. Qua ratione illud quoq; effectum est,vt res viles,& quæ fiunt ex materia putrescente,careant ideis, nam Academici has esse naturæ errores materiæ vitio magna ex parte nascentes crediderunt, illasque iccirco indignas diuinæ Mentis cognitione per proprias ideas iudicauerunt. Quinetiã cuncta accidentia nequaquã possunt eorum esse,quorum sunt ideæ, nam quæ substãtiarum sunt proprietates, veluti risibilitas; & quæ ex plurium temperatione oriuntur, vti colores, odores, & sapores, sunt ideis destituta; & hęc quidem ad earum rerum ideas reuocantur,ex quarum concordia emanarunt; illa verò ad eorum, quorum dicuntur

proprie-

proprietates. Ergo relinquitur, vt vnà cum Syriano concludamus ideas esse substantiarum perfectarum, & eorum accidentium, quæ ad harum substantiarum perfectionem conferunt, vt scientiæ, & virtutis. Enimuerò ideæ caussæ existentes generatrices, & perfectionis operatrices substantijs essentiam præbent, ipsasque perficiunt illas ad se conuertendo. Porrò cùm substantia in compositum, & formam diducatur, respuũt Platonici ideam compositi verentes ne si huic ideã assignent, eandem materiæ cogantur attribuere, ex qua, & forma compositum coalescit. Solius formæ ideam recipiunt, quia idea est quiditas, quæ tota ex rei forma ducitur ad Platonis, & Aristotelis sententiam. Cæterùm non omnium formarum ideas esse existimant; enimuerò formarum aliæ sunt singulares, & quædam vniuersæ; & harum nonnullæ habent rationem generis, & aliæ speciei; has posteriores esseuerant ideas obtinere; Generum verò ideæ ab omnibus Platonicis reijciuntur, & singularium à plerisque. Academici specierum ideas amplexãtur, quoniam quiditas est speciei propria, & peculiaris. Genera inquiunt non capere ideas, propterea quòd idea est res perfecta, integra, & absoluta, genera autẽ sunt formę mancæ, diminutę, carentesque vltima perfectione, quę ipsis adiungitur apposita differentia. Absurdum esse ponere ideas singularium ab horum plerisque ita ostenditur. Quæcunque specie sunt inter se diuersa, ob idearum varietatem inter se differunt, sed singulares formę solo numero differentes nõ distinguuntur specie, non igitur singulę formæ ad singulas ideas referuntur. Addunt vnicam ideam posse multas formas singulares repræsentare, quare hac excepta cæteras fore superuacuas, quod magnam continet absurditatem. Rursus hoc modo argumentantur, quicquid propriam habet ideam, est per essentiam immutabile, quia idea est caussa prorsus immobilis, sed singula indiuidua nõ sunt huiusmodi, quin immo maxima illorum pars in multas cadit mutationes; non igitur singularium propriæ sunt ideæ. Præterea illud sequeretur absurdum, quòd idea nunc quidem esset exemplar, singulari scili-

cet,ac imagine in ratione rerum extante; nunc verò minimè, ipso nempe singulari è rerum natura sublato. Amplius idea est rei quiditas, at hæc speciei, non singularis propria censetur; non igitur formæ singulares sibi possunt ideas peculiares vendicare. Postremò his omnibus adiungi potest testimoniũ Aristotelis lib. 1. postnat. 6. asserentis Platonem præter sensibilia,& ideas res mathematicas medias posuisse,à sensibilibus hoc differentes,quòd perpetuæ,atq; immobiles sunt,ab ideis autem hoc, quòd ipsæ quidem complures similes sunt, idea autem ipsa est vna solùm;nec plures ideæ possunt haberi,quę inter se gerant similitudinem secundum diffinitionem. Sed de ideis hæc sufficiant. Nunc quoniam iam satis in secundo Diuinitatis gradu sumus commorati,ad tertium,quem tenet Anima mundi,descendamus.

Ex Mente Anima procedit, qua regitur tota hæc vniuersitas. Cap. XII.

VNiuersis rebus perfectis certam quandam à natura inditam esse effectionem,cuius auxilio aliquid ex se gignunt, partim simplicia, partim concreta corpora attestantur,ex quibus singulis aliquid demittitur, cuius mox fit communicatio ijs omnibus,quæ sunt propinqua. Itaque cùm Mens sit omnium rerum creatarum perfectissima, ab ea posuerunt Platonici Animam, qua tota hæc regitur vniuersitas, proximè, ac sine ulla ipsius iactura emanare. Rationes, ex quibus Plato, & Academici effici posse opinantur vnam esse mundi Animam omnia formantem, cuncta animantem, multæ sunt, ego ne uidear prolixus,paucas, & potiores breuiter commemorabo. Principio cùm nefas sit, quicquam nisi pulcherimmum facere eum,qui est optimus, atque nihil eorum,quæ secũdum naturam aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio totum toto pulchrius unquam sit, Mens uerò alicui sine Anima dari

non

non possit, hac ratione opifex mundi, qui summa præditus est bonitate, Mentem Animæ, & Animam mundano corpori dedit, totumque mundum ita constituit, ut pulcherrimum naturæ opus, optimumque foret. Amplius Anima sublata non apparet, qui mundus possit esse compositum uerè unum, & quomodò elementorum vniuersitates sibi vicissim contrariæ, & plurimùm depugnantes possint sic aptè inter se conciliari, ut non facilè queant dissipari. Deinde si paruus mundus, homo scilicet, & alia quamplura corpora in uniuersitate spectantur ea sorte genita, ut ipsorum partes animæ uinculo sint inter se coniunctæ, nemo profectò non iudicabit flagitiũ partes magni mundi inter omnia corpora sine controuersia primas tenentis nulla animæ ui inter se cohærere. His illud addatur, quòd uiuentis opificis proprium opus est in uiuis numerandum, mundus ergo, cuius effectrix est prima uita, primaque Mens, Animã, quæ sibi uitam impertiat, habeat oportet. Præterea hanc tam clarè asserunt animalia, quæ ortu sponte gignuntur, ut magna sit illius hominis imperitia, qui hanc explodat ex naturæ constitutione. Non enim caliditas, cæteræque elementorum qualitates (quòd nihil agit ultra gradum proprium) quicquam conducerent ad horum corporum generationem, nisi hæc Anima per omnem naturam inuecta, & cum his qualitatibus copulata generatricis munere fungeretur, cunctaque produceret, quæ de putri materia prouenire dicuntur. Hanc testantur admirabiles supra naturam elementarem effectiones in lapidibus, metallis, & herbis deprehensæ, nam Achates quòd uisum foueat, uenenum obtundat, ac uires, fæcundiamque præstet, ab hac nanciscitur. Corneola, quòd sistat sanguinẽ, & iram cohibeat, huic fert acceptum. Demum in hanc causæ sunt conijciendæ omnium operationum planè superantium elementorum temperationem, quas ipse casus, euentusque rerum declarauit in mistis inueniri. Zeno mundum esse animatum his confirmauit. Quod ratione vtitur, id melius est, quàm id, quod ratione non utitur, nihil autem mundo melius, ratione igitur mũdus utitur,

neque Anima caret. Rursus nihil, quod animi, quodque rationis est expers, id generare ex se potest animantem, compotemque rationis, mundus autem generat animantes, compotesque rationis, animás est igitur mundus, composque rationis. Hanc sententiam Plato Mosis forsitan præceptis eruditus (ex his namque Platonem multa didicisse Philostratus, atque alij fuerunt attestati; & Numenius Pythagoricus scripsit Platonem esse Mosem atticè loquentem) quibus illud demandatum est, Spiritus domini ferebatur super aquas, hoc est vt Ægyptij interpretantur, Anima domini mouebatur super materiam, primus omnium apud Græcos diuulgauit, nam ante huius tempora fuit apud Græcos opinio à Thaletis usque ducta temporibus Deorum omnia esse plena, Deumque substantiam omnem permeare, & per naturam cuiusque rei pertinere, quæ opinatio multorum philosophorum scholas opleuit, illique Zeno, Strato, Chrysippus, & cæteri Stoicæ familiæ philosophi suam assensionem accõmodauerunt. Enimuero hi tametsi mundum esse animatum arbitrarentur, attamen inter Deum, & Animam mundi nihil differre crediderunt. At Plato Deum existimans (quod Aristoteli vehementer fuit probatum) nullis negotijs implicari, Animam mũdi induxit per omnia pertinentem, & cuncta inter se conciliantem; quę quoque fuit Indorum opinatio, qui cùm mundum animalia cuncta producere animaduerterent, ipsum esse verè animal sibi persuaserunt. Atque hæc est illa Anima mundi, quam tãti faciunt Academici, vt illam in numero principiorum reponant, atque in tertio diuinitatis gradu constituant, quamque vt Ægyptij designarent circulum (Porphyrio, & Proclo affirmantibus) literam græcam χ in se complectentem descripserunt, lineis scilicet rectis geminos animæ progressus significantes, quibus ipsa ad superiora, & inferiora procedit; circulo autem vitam illius vniformem, qua à se ipsa mobilis est, & à se ipsa incipiens ad se ipsam conuertitur.

Senten-

Sententiæ Platonis explicatio, qua asseritur Animam ex diuidua, indiuiduaq; substantia esse compositam. Cap. XIII.

ANIMAM vniuersi tradit Plato in Timæo totius mundi fabricatorem ex substantia, quæ indiuidua est, & quæ semper vniusmodi, suique similis, & ex ea, quę circa corpora diuidua, composuisse, eamque in mundo conclusisse, & vt dominam, atque imperantem obediēti corpori pręfecisse. Quid sit hæc indiuidua, diuiduaque substantia Platonis doctrinæ interpretes sunt inter se discordes. Nonnulli substantiam animæ mathematicā existimantes illam mediam fecerunt inter naturales res, & illas, quæ sunt supra naturam, atque hi sunt inter se diuisi; nam Aristander, & Numenius, & quicunque animam numerum esse voluerunt, ex vnitate tanquam ex indiuisibili, & ex interminata dualitate tanquam ex parte diuisibili ipsam constitutam esse dixerunt. Quicunque autem geometricam essentiam animæ dederunt quemadmodum Seuerus, ex distantia, & puncto illam composuerunt hoc quidem indiuiduo, illa verò diuidua. Alij animæ substantiam naturalem esse putantes, vt Plutarchus, & Atticus, ex duabus partibus animam composuerunt vna rationis experte, altera diuinitatis compote, hac quidē ornante, illa verò subiecti vicem obtinente, nominaruntque irrationalem animæ partem substantiam diuiduam, & illam, quæ diuina est, essentiam indiuiduam. Sunt alij, qui altiùs ascendere sunt conati, vt Theodorus Asinæus, qui Antonio Ammonij discipulo referente hanc opinionem apud Porphyrium reperiri, & ex Perside originem habuisse prodidit: Hæc verò opinio duas ponit Mentes anima ipsa superiores, alteram quidem vniuersalium ideas in se continentem, alteram verò particularium, & harum mediā statuit animam tanquam ex vtrisque constitutam. Plotinus verbis Platonis varias varijs in locis adhibuit explanationes, in quarū

vna lib. 1. de essentia animæ scriptis mandata affirmat singulas animas rationis compotes in mundo intelligibili vitã degere beatissimam, nulliusque corporis ministerio addictam, inde verò in hunc mundum, quem habitamus, profectas corporibus viti, & per corpora diuidi. Enimuerò quanquam animæ in mundo intelligibili commorantes ex nullis locorum interuallis distantiam patiantur, sintque impartibiles, & indiuiduæ, nihilominus illinc demigrantes possunt corporibus coniungi, & nonnihil partitionis accipere, quippe illis natura quędam diuisionis capax est ingenerata. Cęterùm minimè credendum est animas totas, & ex omni parte esse diuiduas, quandoquidem non totæ ex mundo intelligibili decedunt, sed aliqua ipsarum pars illic stabilis, firmaque manet, quæ quòd ad inferiora minimè delabitur, nullam potest subire partitionem. Quando igitur Plato inquit animam ex essentia quadam indiuisibili, & quadam circa corpora diuisibili constare, idem dictu est animam constitui ex essentia partim apud superos permanente, partim ad inferiora vergente, & ea quidem conditione vt simul & inde pendeat, & se interim ad hæc vsque propaget, haud secus atque lineæ, quæ à centro ad circumferentiam productæ à centro neutiquam discedũt, tametsi attingant circunferentiam. In altera expositione lib. 2. de essentia animæ literis consignata Plotinus cõstituit duo summa rerum genera, vnum earum, quæ primò, & per se sunt diuisibiles, & suapte natura dissipationi subiectæ quarumue pars nulla eadem est alteri parti, vel toti, & in quibus pars necessariò minor est toto; Huiusce generis sunt omnes in sensum cadentes magnitudines, quarum quælibet proprium locum occupat, neque fieri potest, vt vna, & eadem simul pluribus in locis consistat. Ad alterum res intelligibiles reuocãtur, quæ semper eodem modo se habent, & quarum essentia his vicissim est opposita: Nullo enim modo partitioni subiectæ sunt, partibus omnino vacant, non indigent loco, & nullis rebus inhærent vel secundum partes, vel secundum tota, vt pote quæ quasi rebus cunctis simul incumbant, non quidẽ

ut

vt ab eis sustineantur, sed quoniã cætera seorsum ab ipsis esse neque valeant, neq; velint. Inter hæc genera anima iuxta Plotini sententiã veluti media est interposita vtriusq; generis cõditiones participãs. Hęc namq; cùm ex mũdo intelligibili, & indiuisibili proficiscatur, munere afficitur indiuiduitatis; & quoniã ad alterã naturã progreditur circa corpora oĩno partibilé, compos euadit diuiduitatis: Neq; tamẽ sic est partibilis, vt hæc, & impartibilis, ut ille, sed diuidua quidẽ, quia singulis partibus eius, in quo est, seipsam communicat; indiuidua verò, quoniam tota est in omnibus, & in qualibet ipsius portione est tota. Hoc igitur est (inquit Plotinus) quod diuinè, licèt obscurè dicitur à Platone hunc in modum, *Mundi artifex ex essentia impartibili, eodemq; modo semper habente, & essentia, quæ circa corpora fit partibilis, tertiam quandam ex ambabus commiscuit essentiæ speciem.* Tertia Plotini explicatio à Proclo recitatur in Timęi commentariis. Hæc ponit animam mediam inter sensum, & mentem, inter hanc indiuiduam, inter illum circa corpora diuisibilem. Procli est opinio in huius loci enarratione indiuiduam substantiam à Platone nuncupari mentem ab anima participatam, quæ cùm sit intelligibilis, simplex, & sempiterna, in nullas partes distribuitur: Diuiduam circa corpora appellari uitam corpoream ab anima procedentem, quæ diuidua est, & in corpus penitus immersa: Inter hanc uerò, & illam animam ueluti mediam interijci, quod à Proclo, & cæteris Platonicis pluribus argumentis mõstratur. Adiungit Proclus hæc tria mentem, animam, & uitam corpoream inter se perinde se habere, ac Sol, lumen, & splendor se habeant inter se, enimuero Mens habet rationẽ Solis, anima luminis à Sole defluentis, & uita splendoris ex lumine manantis. Eadem potest uideri Theodori Solensis, & Iamblici explanatio, quorum ille inquit: *Mens est quidem sine respectu, habitudineq;, uita autem, quæ circa corpus uersatur, ad illud habet habitudinem, media uerò est anima mediæ quodammodò particeps habitudinis.* Iamblicus autem, *Mens*, ait, *abstracta est, atque separata; uita corporeæ moli addicta; & anima media separa-*

ta ſimul, & applicita. Hæ ſunt Platonis decreti uariæ explanationes, ex quibus quænam propiùs accedat ad Platonis Mẽtem, ſit cuique integrum iudicare. Mihi ſanè Procli interpretatio, & ſecunda Plotini expoſitio multùm approbantur, ex quibus dilucidum eſt illos falli, qui autumant indiuiduã, diuiduamque naturam animæ ſubſtantiam complere, ſiquidẽ nulla ratione fieri poteſt, ut indiuidua natura diuiduæ coniungatur, ſic ut ambæ ad vnum quoddam perficiendum conueniant. Inter ſe enim quodámmodò pugnant, plurimumq; diſtant, adeo ut nullo modo coniungi, copularique poſſint. Cæterùm Plato non ſolùm animam ex diuidua, indiuiduaq; ſubſtantia dicitur commiſcuiſſe, ſed ex quinque præterea generibus rerum, hoc eſt ex eſſentia, identitate, alteritate, ſtatu, & motu; atque ex numeris, concentibus numeroſis, figurarũ initijs, & motionum principijs eſſe concretam diuulgauit. Quid fuerit cauſſæ, cur hæc Plato publicauerit, quidúe his voluerit ſignificare, non eſt opus recenſere, cùm in promptu ſint Procli, Chalcidij, Ficini, & aliorum Platonicorum commentarij apertè hæc omnia explanantes lectitare uolentibus.

Circa Animam mundi quorundam errores aperiuntur. Cap. XIIII.

ANimam mundi non ſolùm informat regionẽ elementarem, ut quidam crediderunt, ſed præterea corpora cæleſtia ànimat, & per totũ vniuerſum ſeſe fundit, quod Platonis uerba in Timæo confirmant, quæ ſunt. *Animam in eius medio collocauit, per totumq́, tetendit, atque ea corpus ipſum etiam extrinſecus circuntexit, mundumq́, hunc vnũ, & ſolum, ſolitariumq́, & circularem uolui in circulum ſtatuit, qui propter uirtutem ſecum ipſe facilè coercere poſſit, nullius alterius indigens, ſatisq́, ipſe ſibi notus, & amicus*. Et paucis interiectis abſolutaque animæ compoſitione hiſce Plato concludit. *Atque*

quę illa à medio per omne vsq; ad cæli extrema se applicans, eiq; extrinsecùs circumfusa, seq; in seipsam conuertens ita sempiternæ, sapientisq; vitæ in vniuersum tempus diuinum dedit exordium. Ex his sumi potest corpoream omnem naturam vbique similiter ab Anima mundi esse animatam. Cæterùm quid sit medium, in quo Anima primùm est posita à Platone, controuersum est: Quidam centrum vniuersi intellexerunt, quod ab omnibus medium mundi appellatur. Multis placuit in cœli machina istud perquirere, quorum sententiæ sunt inter se diuisæ. Ioannes Picus, & alij illud lunam esse exposuerunt, quæ quoniam ex septem errantibus stellis infima est, & elementis proxima, media dicitur inter partem vniuersi cęlestem, & elementarem. Nonnulli supremam sphæram maluerunt intelligere, quod asseruerunt rei, ac naturæ medium esse, illique ab Anima primò vitã suppeditari. Anima namque à Mente proficiscens, & à mundo intelligibili descendens firmamentum, supremamque sphæram primùm animat, inde in cæteras mũdi partes suam effundit animationem. Chalcidius, & alij multò probabiliùs, vt opinor, Solem sunt interpretati, qui obtinet rationem cordis, ac per radios vim ex se fundit his inferioribus vitam suggerentem. Hinc fortasse factum est, vt Pytagorici orienti Soli hymnos lyra canerent, & veteres Platonici Solem inter cœlestia præcipuè colerent. Hinc præterea Plato forsitan adductus Solem aspectabilem Dei filij inaspectabilis filium, & imaginem appellauit; & Plinius lib. 2. nat. hist. prodidit Solem mundi totius esse Animum, ac planiùs Mentẽ, nam hunc principale naturæ regimen, ac numen credere par est opera eius æstimantes. Nec verò illi sunt audiendi, qui dixerunt hanc, de qua loquimur, Animam mundi esse animam sphæræ inerrantis, nam hos magno in errore versari hisce apertissimè monstratur à Platone. *Magnus*, scribit in Phædro, *vtique dux in cœlo Iuppiter citans alatum currum primus incedit exornans cuncta, prouidetq; disponens. Hunc sequitur Deorũ, Dæmonumq; exercitus per vndecim partes ordinatus: Permanet autem Vesta in Deorum æde sola.* Magni ducis nomine Animæ

mundi significatur, quam sequitur Deorum, Dæmonumque exercitus, hoc est vndecim sphærarum animæ, quibus innumeri Dæmones obsequuntur ipsarum mandata perficientes. Vesta centrum vniuersi designat, circa quod immobile, & suo in loco perpetuò conquiescens sphęræ in gyrum conuertuntur. Ex his planum est illos falsæ sententiæ autores esse, qui ab vniuersitatis Anima singulas sphæras vitam accipere crediderunt, quandoquidem inter animas, quæ singulis sphæris sunt concessæ, & hanc, quam dicimus Animam mundi, multùm interesse ex his clarius est, quàm vt desideret dilucidationem. Mitto interim fieri non posse, vt anima vnica tot separatis corporibus, & in maxima varietate constitutis vitam propriam tribuat, & accommodet. Non est tamen, vt quis sibi persuadeat nos opinari nihil prorsus vitæ ab hac Anima mundo impertiri, quoniam & nos quoque asseueranter dicimus singulas vniuersi partes Animæ mundanæ acceptum ferre, quòd viuant, & spiritum ducant. Verumtamen etsi vniuersis mundi partibus ab ipsius Anima vita præstetur, nefas tamen existimamus animantes propria anima carere, à qua habeant, quòd inter se distinguantur, & in certa specie collocentur. Singulæ igitur sphæræ singulas animas habent, & omnibus, quatenus sunt partes vnius vniuersitatis, ab vna Anima mundi vita suppeditatur, quæ non secus est tota in qualibet naturæ corporeæ parte, quàm anima nostra in qualibet nostri corporis particula; qui enim posset vniuersum perfectè connectere, illique motum, ac vitam impertire? Totus itaque mundus vnum est animal, idq; intelligens, & diuina prouidẽtia constitutũ; cuius Anima omnes mundi futuras reuolutiones quasi præsẽtes in se habet descriptas. Huius diuini animalis motus sunt omnes rerum naturaliũ effectiones; huius gestus, & quasi sermones sunt oẽs mũdanæ reuolutiones; huius deniq; partes sunt oẽs res corporeæ illius ambitu cõpræhensæ, in quibus propria quædã Animæ mũdi virtus, & efficacia sic cernitur, vt nemo possit dubitare. Nihil in hoc, vel ex hoc est, aut fit temere, ac fortuitò, sed singulæ res statutis temporibus.

bus constanti ordine ad certum finem referuntur, & propriã perfectionem consequuntur. Enimuerò ex Anima mundana communis quædam vis vegetalis, quam naturam vniuersalẽ placuit plerisque Platonicorum appellare, in arbore mundano tota vbique vigens pullulat, quæ animabus singulis proprias materias præparat, & tempore definito conseruat, ac in vnum viuentia omnia conciliat. Hanc Pythagorici (testis est Sextus Pyrrhonius) spiritum nuncupant in animæ modum rebus cunctis infusum. Huius igitur auxilio anima quæque propriu m corpus induit, & in illud sub hoc communi lumine propriæ, peculiarisque vitæ lumen effundit. Hinc fortasse Socrates in Philebo non potuit intelligere, vnde nos animas caperemus, nisi corpus mundi Animam haberet: Non quia ab Anima mundi defluat anima nostra, sed quoniam illius efficientia hæc corpus inhabitat. Et Mercurius in Pim. posteritati consecrauit ex totius vniuersitatis Anima omnes animas profluere per ipsum mundum distributas, atque circuncurrentes. Neque mirandum est, quomodò hæc omnia posśint ab vnica mundi Anima commodè præstari, nam cùm perspectum sit facultatem vegetalem multis, diuersisque corporis membris virtutes inserere, multò aptiùs poterit præstantissima mundi Anima omnes vniuersi partes vegetare, in illasq; tot vires admirabiles infundere. Rursus Anima vniuersi per propriæ essentiæ potestatem sic est domina corporum, vt hæc non aliter fiant, atque disponantur, quàm ipsa perducat, & gubernet. Quoniam verò id omnibus commune est ad sui similitudinem in agendo contendere, efficit, vt alia viuant, quæcunque per se vitæ sunt expertia, talique vita vtantur, quali & ipsa perfruitur: Quapropter viuens ipsa in ratione tradit corpori rationem veluti suæ rationis imaginem, simulque formas omnes corporeas impartit, quarum rationibus ipsa est exornata. Hinc Magi, veteresq; sapientes cùm in Animam vniuersi aciem mentis direxissent, illamq; animaduertissent vbiq; ductu facilẽ, pronamq; esse, atq; ab oĩbus facilè capi posse, statuas cõdiderunt, quæ facilè pati ab ea posśent, &

patiendo animam sibi comparare. Hęc namque omnia fabricat mirabili artificio ad illorum imitationem, quorum in se possidet rationes. Neque censendum est cùm per cunctas naturas sese insinuat multiplicem euadere, quia est impartibilis, indiuidua, semper eadem, suique similis, & iccirco est vbique tota, & Integra. Nec pręterea existimandum est Animam mundi sic ingredi vniuersum, illique vitam impertiri, vt in corporibus contineatur, nam contrà res sese habet; ipsaque corpora sunt in Anima, hęc in Mente, & Mens in Deo; Natura enim comparatum est, vt inferiora sint in superioribus, quousque ad supremum ventum sit, in quo sunt omnia, ipsum verò in nullo est, & habet omnia à nullo habitum. Itaque si hæc verè dicuntur, Anima nusquam est, & vbique est; nusquam est, quia à nullo corpore continetur; vbique est, quoniam vniuersa natura corporea ab ipsa cõtinetur. Porrò Anima mundum gubernans, suasque explicans effectiones nulla afficitur permutatione, quia cùm multò præstantiùs se habeat ad opus proprium, quàm cuiusque viuentis natura ad suum peculiare; & hæc neque agendo consultet, neq; diuersa producendo permutetur, absurdũ fuerit has mutationes in Anima mundi perquirere. Amplius cùm per suam substantiam vniuersum moderetur, illud sempiternè, nulloque labore gubernet est necesse, quoniam omne, quod per suam substantiã facit quodpiam, quodcunque agit, nullo negotio molitur. Itaque illi neutiquam sunt probandi, qui humanã prouidentiam cum ea, quę est Animę mundi, nituntur comparare, nam homines in rebus administrandis consultant, animis laborãt, in multis dubitationibus versantur, & à vita felici sæpenumero coguntur declinare; at Anima totius machinæ naturalis cùm sit potentissima, atque perfectissima, & illius prouidentia generalis, ac consummata, extra quam nihil est, quod eius imperio repugnet, in diuinæ prouidentiæ munere persungẽdo neque laborat, neque minus efficitur beata. Adde nulla consultatione gubernare, nec quicquam curiosè corrigere, sed ex sui ipsius ad superna intuitu omnibus mundi partibus

munera pro suscipientis capacitate contribuere. Huc accedit eam, quò magis in suo se figit intuitu, eò pulchriorem euadere, atque potentiorem, & à superioribus accipientem in inferiora transfundere, & tanquam diuinitus illustratam semper illustrare. Sed cùm de tribus diuinis principijs, generalique prouidentia satis dictum sit, nunc de sphærarum, stellarumq; animis, & ipsarum prouidentia disseramus.

Singulis sphæris singulæ animæ sunt tributæ, ad quas pertinet prouidentia minus generalis.
Caput XV.

CVM globi istius constitutionis plures numerentur, octo cœlestes, & alij elementares, atque hi globi specie, motibus, & proprietate inter se distinguantur, à ratione non videtur dissentaneum singulis singulas animas destinare, quæ specie, & virtute à se mutuò discrepantes istis globis insideant, atque vitam impertiant. Neq; absona dicimus, aut facimus his animalibus duas formas assignantes, quia vnam constituimus cõmunẽ, Animã scilicet mundi; alteram propriam, illam nimirum, quæ cuiq; peculiariter est dicata. Singulis his sphærarum animis vires duæ ab Orpheo fuerunt attributæ, vna in cognoscendo posita, altera in corpore animando, quæ ab eodem diuersis nominibus fuerũt nuncupatæ. Cognoscentem enim in elemento terræ Plutonem nominauit, animantem verò Proserpinam; in aqua Oceanum illam, hanc Thetim; in aere Iouem, & Iunonem; in igne Phanetam, & Auroram; in Luna Bacchum Licnitem, & Thaliam musam; in Mercurio Bacchum Silenũ, & Euterpem; in Venere Bacchum Lysium, & Erato; in Sole Bacchum Trietericum, & Melpomenem; in Marte Bacchum Basareum, & Clio; in Ioue Bacchum Sabazium, & Terpsichorem; in Saturno Bacchum Amphietum, & Polymniam; in octaua sphæra Bacchum Perichionium, & Vraniam; demum in Ani-

in Anima mundi vim priorem Bacchum Eribromum vocauit, posteriorem musam Calliopem. Singulis musis voluit Orpheus Bacchum aliquem præsidere, vt hoc vires harum animarum diuinæ cognitionis nectare ebrias esse significaret. His omnibus Platonici assentiuntur, ac prætetea asseuerant sphærarum, ac Stellarum animas, & ipsius quoque mundi non solùm compotes esse facultatis, qua intelligunt, & ratione vtuntur, verùm etiam vires sentiendi (quamuis à nostris plurimùm differentes) habere, quibus humana vident, preces audiunt, & cuncta administrant. Cuius conditionis sit facultas sensualis his animabus attributa, ex Proclo facile est intelligere, qui in com. in Timæum statuit quatuor esse sensuum differentias, in quarum prima sensus continetur, qui Mentem imitatur, hic enim, quòd sensibilia habeat ingenerata, neque in aliud ex alio transit, neque ad exteriora se protédit, sed in seipsum conuertitur, non aliter atque Mens, quare potius consensus, quàm sensus est nuncupandus. Ab hoc sequitur alius sensus dignitate quidem inferior, & ad exteriora sese extendens, uerùm actionem ex se promens suis numeris absolutam, eodemque modo se semper habentem. Enimuero sensus hic quicquid sibi obijcitur ad sentiendum, id simul totum, atque semper eodem modo compræhendit absque ulla penitùs perpessione. Tertio loco is ponitur sensus, qui obnoxius exteriorum sensibilium perpessioni incipit à passione, & desinit in actionem, atque cognitionem. Omnium nouissimus est sensus quidam imperfectissimus, qui, quæ illius est natura, magnam habet cum passione familiaritatem, nec rerum sensibilium formas compræhendit, sed suaue tantùm, atque molestum. Primus sensus proprius est Animæ mundi, quocirca mundus sensum habet non uagum, & ex alio in aliud permeantem, sed in unum collectum, & in re cognoscenda actu absoluto, totumque simul permanentem. In hoc prætera idem est sensus, sensibile, atque sensio, non secus atque in Mente ipsius conditrice, cuius est imago, idem est res intelligens, intelligibile, atque intellectio. Porrò mundus velut

vnius corporis amplexu omnia in se coercet corpora particularia, codẽ modo unico sensu immateriali, & indiuiduo omnes continet sensus, illiusq; ministerio & omnes sensiles qualitates, & omnium sensilium substãtias planè cognitas habet. At forsitan quæres quid intersit inter hunc sensũ, & intellectũ in substantia cognoscenda. Dicendum est mundi sensum substantiam cognoscere in re subiecta existentem, & hanc intellectu compræhendi à subiecto absolutam. Rursus obijcies, Platonem in Timæo asseuerare opificem mundi summa cum æqualitate mundum tornasse, nec oculos, aut aures illi dedisse, quòd extra mundum nihil esset, in quod oculi, aut aures intendi possent. Respondendum est Platonem non omnem sensum è mundo tollere, sed patibilem, & foras sese exerentem, atque per uaria corporis instrumenta distributum. Sphærarum animæ secundam sensus differentiam sunt sortitæ. Corpora etenim ipsarum cùm partes sint uniuersi, & aliquid extra se habeant, sensum requirunt, qui neque in seipsum tantùm reflectatur, sed in aliud transeat, & pertineat per vniuersum: Porrò cùm sint æterna, & nulli mutationi peregrinæ exposita, ratio postulat, vt sensum sibi vendicent, qui sit absque aliqua passione, & agendo ad externa protendatur. At verò animalia, quæ in generatione versantur, tertium sensum obtinent ex actione, atque passione commistum. Quartus, & nouissimus, qui ad naturalem sympathiã proximè accedit, plantis est ascriptus, cuius ope ad se alliciunt quicquid ipsarum naturæ est familiare. Atqui de his hactenus. Spheras cœlestes esse anima præditas certius est, quàm vt in hoc exponendo longior ponatur oratio, nam hoc tanquam exploratum veteres philosophi acceperunt, Platonici retinuerunt, & Peripatetici comprobarunt. Addiderunt Academici has cœlestium globorum animas, ipsámque Mundi Animam in vnum chorum nouem musarum conspirare, quarum harmonicis concentibus cuncta absoluuntur; hisque musis Apollinem, hoc est Mentem, quam hoc nomine appellant, præesse. Vnde Pythagoras cœlum Dei lyram nominauit, ad cuius harmoniam

cuncta.

cuncta numerosè canunt. Quinetiã dixerunt ab Anima mundi veluti totius vniuersitatis musa cantus fundi ex gutture naturæ,& in cœlorum fidibus neruos pulsari. Naturam canere, & totam illius machinam generali concentu ex multis cantibus, modulisq; composito personare finxerunt, quia omnes ipsius rationes certis, definitisque temporibus euoluuntur, & pariter reuoluuntur. Iidem affirmarunt tangi chordas cœlestis lyræ, quòd stellarum errantium, & inerrantium cursus tam bellè conficiuntur, & numerosè moderantur, vt dulcem videantur efficere harmoniam ad perpetuam naturæ cantus concordiam institutam. Nunquid verò elementorum sphæræ animas obtineant,non nihil habet dubitationis,at inquiũt Platonici,si horum naturas paulò accuratiùs voluerimus contemplari, hoc erit euidentius, quàm vt possit in dubium venire. Illud omnibus compertum est, vbi generatio, nutritio, & accretio locum habet, ibi animam adesse, cuius hæc sunt officia, ergo cùm ex proprijs terræ seminibus arbores innumerabiles, & animantes quamplurimi oriantur, alantur, & adolescant, nemo illam viuere hæsitabit. Licet enim oculis intueri in dies singulos permulta animalia absque vllo proprio semine,sed tantùm ortu spontali de materia putrente in terra,& in aqua prouenire, atque plantas plurimas sine semine,& germine multis in locis pullulare. Ex quo factum est,vt Phænices,& Ægyptij, quibus hæc omnia erãt perspectissima, ausi sint astruere omnia animantium genera agente Solis vi ex terræ visceribus fuisse producta. Quinetiam Arabes quidam philosophi non ineruditi post miranda aquarum diluuia animalia perfectiora, & ipsum hominem eodem modo posse procreari existimarunt. Hæc omnia terrenæ animæ beneficio gigni, & viuere id nobis est argumento, quòd stirpes quandiu terræ radicitus hærent, tandiu crescunt, & muneribus vitæ funguntur; extirpatæ verò extenuantur, & emoriuntur. Præterea cùm corpora concreta exiguas mundi portiones viuere sit depræhensum, quis non putet flagitium terram tam ingentem vniuersi partem esse animæ expertem, nullasq;

perficere vitæ functiones? Quòd si quis obijciat in corporibus compositis anima præditis venas, neruos, variaque instrumenta reperiri, quibus foris dantur animæ effectiones, hic si terram diligenter inspiciat, sine vlla dubitatione intelliget illam esse maiori varietate distinctam: Huic denique rationem animi inesse colligitur ex his lib. 14. secretioris secundū Ægyptios philosophiæ cap. 10. Primùm quòd ipsa accrescit, montesque congregat, atque eisdem dat incrementum: Deinde quòd in medijs montibus meatus plurimi sunt interiecti, & concauitates, riuique, & alia quædam per animum, qui eiusmodi formarum caussa est effectrix. Postremò quòd terræ ratio formatrix interioribus operationibus secū dum naturam sibi similem efficit arborem, arborisque ramum, postquam excisus est. Hæc enim sunt vitæ opera, quæ nisi ab eo, quod est vitæ particeps possunt exerceri. Ergo si terræ infimæ (vt ita loquar) vniuersitatis feci anima est tributa, vt etiam Indorum sapientes confirmant, quid erit absurdi sentire aquam, & aerē partes mundi multò præstantiores vitam agere perfectissimā? Demum elementorum animæ liquidò monstrantur ab eorundem descensu, & ascensu. Hi motus de sententia Ficini lib. 4. theol. animæ adminiculo efficiuntur, quæ vti magnes ad se allicit ferrum, eodem modo & ipsa globi sui particulas ad se dicitur reuocare. Atque hinc fit, cur motus lapidis descendentis quò magis terræ appropinquat, eò fit incitatior, & motus ignis sese sursum efferentis, quò cœlo redditur propinquior, eò celerior efficiatur, quoniam anima sphęræ cominus trahit vehementiùs, suasque vires magis exercet, quàm eminus. Ex his concludendum est singulas sphæras siue immortales, siue caducas sibi proprias animas vendicare, quæ uitam subministrent. Ad has animas, & illas, quę stellis inerrantibus sunt ascriptæ, inquiunt Platonis doctrinæ sectatores minus generalem prouidentiam pertinere, quæ secunda à Plutarcho ponitur, quippe harum quælibet omnibus caducis certè prospicit, omnia tamen minimè præstat, sed tantùm quę ad propriam ipsarum naturam sunt accommodata. Elementorum,

torum, & cœlorum animas ex se multas fundere opportunitates in his rebus gubernandis, quæ mundi amplexu continentur, tam certum est, vt qui ambigat, omnium sit imperitissimus. Has apud Platonem in Timæo Deus pater sic fuit alloquutus: *Sed adhuc quid subijciam cognoscite: Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant, absque horum generatione cœlum imperfectum erit: Omnia enim animantium genera nō continebit, contineat autem oportet, si est mundus omnino perfectus futurus. Hæc si à me fiant solo, vitaq; donentur, Dijs adæquabuntur. Quapropter accedite vos secundum naturam ad animantium generationem, ita vt vim imitemini meam, qua in ortu vestro sum vsus. Atque eius quidem animalis, quod in ipsis tale futurum est, vt cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumq; vocetur, principatumq; teneat, & iustitiam simul ac vos vltrò colat, ego vobis semen, & initium tradam: Vos cætera exequi par est, vt immortali naturæ mortalem attexentes faciatis, generetisq; animalia, subministrantesq; alimenta augeatis, & consumpta rursus reficiatis*. Hæc igitur vbi cœlestes animæ intellexerunt, nihil fuit illis antiquius, quàm Dei patris mandata persequi diligenter. Itaque ab elementorum mole ignis, aeris, aquæ, & terræ particulas ad vsuram definiti temporis mutuatæ in eandē aliquando redituras, easq; inter se varijs, mirisque modis commiscentes triplex animalium genus effinxerunt, volatile scilicet, aquatile, & pedestre; atque humana corpora figurantes illis hominum animas extrinsecùs circundederunt, incolasque fecerunt totius orbis terrarum. Neque solùm hæc opera sunt molitæ, verùm etiam horum omnium curationem susceperunt, & quæcunque putarunt fore illis ad cultum, & vitæ diuturnitatem necessaria, liberaliter subministrarūt. In hac autem curatione rentur Platonici stellas neque omnia facere; neque vbi efficiunt, omnino, & per se solas agere; & multa præterea significare, in quibus efficiendis ipsæ nihil afferunt adiumenti. Multa significant ob admirabilem rerum connexionē, quæ tam aptè, congruenterque sunt inter se colligatæ, vt vna commodè possit significare quid alteri sit euēturum. Et sanè si quis potest ani-

malis

malis mores,& naturam ex fronte,oculis, vultu, corporeque pernoscere, quid erit absurdi stellas præstantissimas mundi partes plura ex his significare,quæ mundi partibus inferioribus possunt euenire? non enim maior est partium animalis conspiratio, quàm mundi partium connexio. Itaque stellæ, stellarumque motus,& aspectus sunt veluti futurorum literæ, & significationes in cœlo descriptæ,quibus cognitis de futuris promptum est diuinare. Hæc verò,quæ à stellis significantur multa quidem sunt,sed omnium maximè actiones humanæ, quæ quoniam hominum consilio, proq; illorum arbitrio perficiuntur,interdum fit,vt signa ipsa falsa sint, plenaque erroris. Has stellarum significationes non homines, quibus cœlestis liber neutiquam patet legendus, sed Dæmones quibus tota cœli literatura est perspecta, possunt cognoscere, quod Origenes asseruit,& Plato in Timęo his confirmmauit: *Quid fiat, inquit, vel significetur ex cœlestium habitudine, tentare vanũ est sine diligenti simulacrorum illorum inspectione: Omnia verò illa perspicere non nostrum, sed Dæmonum est: nobis enim nec ætas, nec oculus, nec ingenium suppetit.* Neque verò omnes Dæmones rerum futurarum prædictioni possunt inseruire, quoniã, qui vel in aere habitant cœlum attingente, vel hunc infimum incolunt terras complectẽtem, dedecet ex cœlorum inspectione hæc nostra futura præsentire, illos quidem, quia diuinarũ rerum contemplatione fruentes turpe est mortalium diuinationes tractare: hos, quia cùm hæc nostra administrent, par est potius ex his, quæ rerum caducarum sunt propria, quàm ex cœlestibus euentorum argumenta venari. Quapropter superest solùm Dæmones, qui inter hos, & illos sunt interiecti, rerum cœlestium esse spectatores, & ad hoc munus diuinandi peragendum accommodatos, atque ab his homines aliquando (vt ait Origenes) rerum futurarum pręsagitiones accipere. Quicunque igitur putant ex cęli inspectione sibi posse comparare certam,& exploratam futurorum pręcognitionem, falsam habent opinionem. Eueniunt sanè interdum, quæ Astrologi fuere vaticinati, sed cùm multò sint plura,quæ

ab illis prædicta non eueniunt, concludendum est eos temere, ac fortuitò incidisse in veritatem. Istud complures homines clari, & Astrologicis institutionibus exculti pro comperto habuerunt, nam Eudoxus Platonis auditor vir inter Astrologos eruditione, & doctrina præstans scripsit Astrologis in prædictione, & notatione cuiusque uitæ ex natali die non esse credendum. Archelaum, & Cassandrum præstantissimos suæ ætatis Astrologos prædictionis genere nūquam vsos fuisse legimus. Scylax Halicarnasseus excellens in Astrologia totum genus prædicendi reiecit, quod quoque Panetius illius familiaris repudiauit. Eiusdem opinionis fuit Phauorinus philosophus, cuius docta, & egregia dissertatio extat apud Aulum Gellium lib. 13. noct. atticarū cap. 1. in qua damnantur, & irridentur illi, qui sese Chaldæos, seu Genethliacos appellant, atque ex motibus, positionibus stellarum dicere posse, quæ futura sunt, profitentur. Atque sanè tantùm abest, vt explicata futurorum præsensio certa sit hominibus, vt multis Deorum, & Demonum (affirmat Porphyrius in lib. de oraculis) prorsus incerta sit, plurimisque ambagibus referta. Porrò stellæ, & stellarum animæ faciunt quæcunque corporis sunt propria, atque ea conditione, quæ est communis, & generalis, quæque ab his, quæ nobis sunt propinqua, potest impediri; non enim per se solæ quidquam possunt efficere, in mundo sublunari, sed expostulant caussarum secundarum, & primarum ministerium, quod multis, varijsque mutationibus expositum potest interrumpi; ac sæpenumero vtuntur Dęmonum famulatu, qui non solùm Deo summo rerum omniū opifici famulantur, verùm etiā pedissequi sunt Deorum, qui stellis præsunt & orbibus vniuersi, quorum mandatis satisfacientes his omnibus prospiciunt, quæ à mundo complectuntur. Sic igitur inferiora cœlestium Deorum vires per medios Dęmones nanciscuntur, & in se recipiunt. Nec animalia modò, sed etiam stirpes, & plantæ ita generantur, vt hæ quidē huius, illæ verò illius imagine figurentur. Immo multiplices virtutes pro Deorum, Dæmonum, stellarumque varietate ad lapides, &c.

des,& metalla Plotino,Proclo, & alijs placuit deriuare , & in ijs occultæ facultatis , per quam supra elementares materiæ qualitates agere dicuntur,caussam esse positam existimare,vt quòd Iaspis sanguinem cohibeat; quòd Pæonia collo suspensa caput corroboret; & quòd Ebenus suo contactu quicquid est maleficij procul auertat , ad varias Deorum facultates per varios Dæmones his rebus consignatas est reuocandum. Hęc verò munera , quæ à cœlestibus proueniunt , haud quaquam talia,qualia in ipsis reperiuntur,in his mortalibus possunt suscipi,sed teste Plotino lib.vtrum stellę aliquid agant,multùm degenerant,& à propria natura dimouentur,quod vel exemplo huiusce nostri ignis potest declarari, qui licèt à cœlesti sit procreatus, attamen magnam habet cum eo dissimilitudinẽ; etenim æthereo nihil est constantius, nostro nihil inconstantius ; ille nullius rei indigens alimento semper vitales nobis impertit vtilitates,hic valde noxius quòcunq; peruadit, omnia deuastat,& nisi alatur,permanere non potest. Et vt paucis multa complectantur,omnia,quæ insunt cœlesti,naturam habent diuinam , nullaque labe contaminatam , quæ verò nostrati sunt concessa,naturam sibi asciscunt mortalem, & multis vitijs deprauatam . Caussæ istius degenerationis sex à Iamblicho,& à Platonicis commemorantur.Prima,quoniã quod manat à caussa superiori eo ipso quòd fluit, iacturam facit propriæ perfectionis,quandoquidem recedit ex eo loco, qui illius salutem optimè conseruat . Secunda, quia res in subiecto viliori susceptæ viliores, deterioresque redduntur . Altera,quoniam quicquid recipitur,pro rei accipientis conditione suscipitur, quare cùm hæc mortalia sint à rebus cœlestibus multùm differentia , necessariò quicquid ipsis tribuitur ab æthereis corporibus , modo diuerso suscipitur , atque à sui ipsius natura maximè dissidens efficitur , Quarta , quòd hæc caduca accipiant multa inter se repugnantia,& cœlo minimè congruentia, ex quo euenit , vt munera cœlestia ipsis tributa inficiantur , & alterius rei admistione in deterius labantur. Quinta, quoniam subiecto perpetiente vires cœlestium susci-

piun-

tur. Postrema, quòd ex omnibus à subiecto comprehensis aliud quiddam maximè diuersum resultat. His omnibus fit, vt ea, quæ apud superos bona sunt, in nobis sæpe mala euadant, atque prauas subeant cõditiones. Verumenimuero stellæ fixę, & errantes tametsi multùm faciant ad mundi salutem, & curationem, non omnia tamen ab illis efficiuntur, vt multi Astrologi peruersè sunt opinati, qui Chaldæorũ, Aegyptiorũque nugis irretiti tradiderunt stellas viribus quibusdam occultis, & suis motibus facere non solùm inopias, & diuitias; prosperamque valetudinem, & aduersam; verùm etiam turpia, & pulchra, vitia, & virtutes; & omnia insuper, quæ his caducis cernuntur euenire; siquidem stellæ pro locorum mutatione, & aspectuum varietate multas, & contrarias naturas induentes modò beneuolæ nobis efficiuntur bona tribuentes, & modò maleuolæ malis onerantes. Principiò Astrologi falsa opinione, & errore duci ex eo vel in primis ostenditur, quòd ipsi existimantes se posse defendere summam cœli dignitatẽ, si illud fontem, & principium constituant, ex quo omnia defluant in hæc caduca, & mortalia, tantùm abest, vt istud conficiant, vt contrà cœlum omni turpitudine fœdent: Ratio est in promptu, quoniam quicquid sceleris editur à nobis vitio prauæ voluntatis, & quicquid monstrosi in natura accidit inordinatione flexibilis, commutabilisque materię, id totum sideribus conantur attribuere; ergo quomodò quis poterit tueri cœlorum dignitatem, si omnia flagitiosa, & monstrosa quæq; ad ipsos referuntur? Et si omnia celitus immittuntur, & necessariò eueniunt, cur homines sępenumero deliberare, & consultare de officio solent? Et si mores, ac virtutes à stellis habemus, quid est, vt eas consuetudine, educatione, atq; exercitatione adipiscamur? Iusti namque, temperantes, fortesq; efficimur, cùm ea exercemus, quæ iusta, quæ temperata, quæque fortia existunt. Amplius quis risum teneat audiens stellas facere bella, seditiones, vrbium euersiones, & regnorum commutationes? quippe horum in caussa sint odia, irę, regnãdi cupiditas, & amor ipse iustitiæ. Sed Plotinum audiamus

qui

qui loco supra citato contra huius vanitatis assertores in certamen descendit illos interrogans nunquid stellæ sint animatæ, an potius anima careant: Si hoc dixerint, vsque ad corporum nostrorum naturas tantùm actiones suas, & munera propagabunt, in ijs autem, quæ propria sunt animæ, nullum imperium habebunt, quoniam quicquid agit in animā, per animam agat est necessarium; quomodò igitur poterunt efficere alios sapientes, alios ignorantes, & alios diuitijs affluentes, alios in paupertate degentes, & cætera quæ nullo modo ex ipsa corporū mistione caussam, per quam fiāt, habere possunt, veluti quòd talem habeas fratrem, talem filium, & vxorem, atque quòd aliquando res tibi prosperè succedant, & aliquando bona eripiantur? non enim quæ ratione, consilioque geruntur, qualia sunt nostra, decet disponi per corpora inanimata. His addo, quòd si stellæ sunt anima carentes, impulsu naturæ suas profundent effectiones, ergo non magis quæ ratione vtuntur, quàm quæ viuunt, aut sensus habent, vi corporum cœlestium agitarentur, nec stellæ magis in hunc, quàm in illum suam vim exercerent. Quòd si concedant, vt vel inuiti concedere coguntur, quid est, vt doctissimè dicebat D. Augustinus lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 7. cūr tritici grana eodem tempore sata non simul radices agant, & à terra pariantur? & quæcunque eodem tempore germinant, non simul pubescant, & flauescant? Quid est præterea, cur vno, eodemque temporis puncto nati dissimiles & naturas, & casus habeant? Proclum, & Euristhenem Lacedæmoniorum reges geminos fratres fuisse, atque hos nec totidem annos vixisse, (anno enim Procli uita breuior fuit) & alterum alteri rerum gestarum gloria præstitisse ex historijs didicimus. Sin autem sint animatæ, agantque con silio, quod Albumasar, Zaeles, & Hali Astrologi non obscuri nominis confirmant, dicant amabò quidnám iniuriæ à nobis acceperint, ut nobis sponte quotidie noceant? præsertim cū in sede diuina positæ sint & ipsæ diuinæ, neque omnino ex humana siue prosperitate, siue aduersitate boni quicquam, uel

mali

mali illis accedat. Dicent fortasse stellas non sponte talia facere, sed locis, figurisque coactas. Verùm quomodò loci,& figuræ, quibus nulla agendi facultas est concessa, stellis queũt vim afferre? Ad hæc si stellæ compulsæ talia efficerent, oporteret omnes, dum in eisdem locis, figurisque consistunt, eadem suppeditare, quod ab illis minimè conceditur. Rursus ridiculum est sidera secundum quamlibet cęli portiunculam, quam percurrunt, alterius fieri, atque alterius naturæ, aliaq; rursus, & alia exhibere, quasi Cameleontis instar nihil habeãt constantis, stabilisque naturæ. Amplius quis audeat affirmare stellas uagantes aliam habere naturam cùm exoriuntur, atque sunt in angulis, & aliam cùm occidunt, & ab angulis declinant? eodem namque tempore idem planeta nobis est in angulis, & gentibus loginquis declinat, atque contrà; uarias igitur eodem tempore naturas sibi uendicabit. Demum si uerè diceretur stellas habere ex locorum mutatione, quòd nunc bona, nunc mala exhibeant, ipsa siderum conditio inter omnia corpora esset infimæ fortunæ, & nullius ferè dignitatis. Hoc inde intelligitur, quoniam ex progressione à seipsis diuersæ efficerentur, quod in animalibus caducis, quæ omnium maximè sunt mutationibus exposita, minimè cernitur; & præterea effectiones, quas perficiunt, non ex intima ipsorum siderum substantia emanarent, sed ex ui extrinsecùs ingruente; atque stellas hasce effectiones explicare cogente; atqui natura corporea tantò est præstantior, quantò effluens ab illa operatio magis ex intima substantia ducitur. Chalcidius quoque in Timæi commentarijs monstrat fieri non posse, ut mala ex stellis influant in hunc mundum, nam si mala ab his prouenirent, utrúmne ipsis uolentibus, an inuitis? Si uolentibus, stellæ erunt maleficæ: Sed maleficas esse in illo sancto, & pleno bonitatis loco quatenus conuenit? Cumque sidera omnia plena sint cælestis sapientiæ, & malitia nascatur ex dementia, quid peruersius dici, aut excogitari potest, quàm stellas esse maleficas? Quòd si aliquis contendat easdem interdum esse bonas, interdum malignas, propterea que promiscuè benefi-

cia,

cia, & maleficia præbere, id, quod fas non est, affirmabit, quoniam absurdum est putare cælestem substantiam unà, eademque natura præditam non in omnibus stellis eandem esse, sed plerasque à propria natura desciscere. His adiungo, quòd si hic ad id uoluerit se recipere, ut asseueret non affici aliter, atque aliter siderum naturam, sed pro uario ad terram exposito sideris situ dissimiles fieri radiorum iaculationes, atque inde diuersas concitari radiorum, siderumque effectiones, non minus falsam habebit opinionem, quoniam qualitas effectus ex radio egredientis pro radij qualitate, & pro natura corporis radium emittentis, non pro dissimili radiorum coniectione distinguitur. Istud quilibet potest in radio Solis agnoscere, qui quocunque modo, quacunq; habitudine in terram conijciatur, semper calorem patit, & lumine collustrat. Potest quidem ad diuersum radij coniectum consequi maioris, & minoris effectus diuersitatem, quia radius uel de proximiore loco, uel rectà descendens maius lumen ex se fundit, & magis calefacit, quàm si ueniret obliquè, aut è loco remotiore, sed non alia in effectu potest nasci uarietas. Iam uerò si stellæ inuitæ hoc patiuntur, quænam erit illa tanta necessitas, quæ inuitas cogat delinquere? & hæc ipsa utrum diuina erit anima, an maligna? Iure igitur, & meritò Plato in Epinom. non solùm asseuerat, si quid mali in his accidit, diuinam naturam non esse culpandam, sed humanam, quæ iniustè uitam suam distribuit, uerùm etiam asseueranter dicit astrorum naturam uisu pulcherrimam, atque progressu, & chorea optima, omniumque chorearum magnificentissima utentem cunctis mortalibus commoda præbere. Consimilem sententiam habet Plotinus lib. contra Gnosticos, ubi nos admonet, ut tragicos terrores, quos ex cælorum globis nonnulli incutiunt mortalibus, contemnamus, quandoquidem corpora cælestia hominibus afferunt omnia salutaria, nihilque in se continent, quod quispiam debeat extimescere. Et quamuis ignea sint, nihil tamen inferunt molestiæ, nullamque tyrranidem exercent, quippe quæ speciosa magnitudine, & eximia pulchritudine donata

ad omnium, quæ natura fiunt, generationem, & conferuatio nem magnas ex se fundunt opportunitates. Quæ omnia à Iamblico confirmantur attestante cuncta cælestia esse benefica, & uirtutes, quæ inde ad nos delabuntur, esse bonas, & ualde salutares, quamuis rei suscipientis peruersa conditio peruersè suscipiat, & eiusdem infirma natura non facilè possit superiorum efficaciam sustinere. Neque ab his dissentiunt Proclus, & Maximus Tyrius, quorum hic serm. 25. putat mala non esse cælitus, quòd extra chorum cælestem sedes habet inuidia: Ille in commentarijs in Alcib. scribit superos harmonica ratione omnia mundana continere, perficere, atque inter se, & ad mundum accommodare. Huius demum opinionis est autor diuinæ secundum Aegyptios philosophiæ, qui lib. 6. cap. 1. idcirco non probat stellas eorum malorum caussas esse, quę in inferiore mundi parte contingunt, quòd earum actiones à uoluntate non proficiscantur, cùm illæ uoluntate superiores sint, idq; solùm boni, & mali principium esse possit, quod agit ex uoluntate, quod uerò uoluntate ipsa superius est, in id solum, quod bonum est, feratur. Et profectò cùm cæli machina ex multis corporibus sit coagmentata inter se magna amoris conspiratione consentientibus, adeo concinnam, suisque numeris absolutam ex se promit harmoniam, ut sicut in ipsa omnia consentiunt, ita ratio postulet per eam nihil unquam dissonare in his partibus mundi inferioris; Quòd si quid incõcinni, discordisq; in his percipitur, id ad cælum, & sidera non est referendum, sed ad quatuor elementa, quæ cælesti effectioni ad numerum illa semper, concordiamque mouenti minimè respondent ob fluxibilis mareriæ indefinitionem. Ex his datur intelligi neque mala à stellis defluere, neque omnia effici, tametsi magna habeatur ab ipsis harum rerum procuratio.

Dæmones

Afferuntur argumenta, quibus Dæmones esse in rerum natura persuadetur.
Cap. XVI.

NVNC erit sermo de Dæmonibus, quibus à Platonicis prouidētia particularis fuit demandata. Dęmonis nomen tametsi in nostra religione soleat in partem deteriorem vsurpari, pro ea natura, quæ cùm in prima mundi origine à Deo perfectissimam rationem, atque intelligentiam accepisset, suo peccato de dignitate deiecta est, cœloque depulsa; veteribus tamen, atque Platonicis non ita est odiosum, ac infestum, quippe qui hac appellatione Deos quandoque complexi sunt. Ab his enim Dæmonum alij sua natura dicuntur Dæmones, quidam habitu, & nonnulli similitudine. Qui sua vi, & propriè vocantur Dæmones, sunt animæ inter Deos, & homines interiectæ, proprijsque viribus, & officijs ab his, & illis differentes, quibus peculiariter tributum est Deorum esse ministras, & rebus mundanis proximè prospicere. Dæmones similitudine sunt illi, qui proximè prouident alicui, siue sint Dei, aut Dæmone inferiores. Vbique enim, quod proximè præest, veteres Dæmonem appellare consueuerunt propter hanc, quæ illi cum Dæmone propriè dicto intercedit, similitudinem; Atque hac significatione Iuppiter apud Orpheum Dęmonis nomine Saturnum appellauit; & Plato in Timæo Deos, qui generationem è propinquo disponunt, Dæmones nominauit; vbi ait: *De alijs Dæmonibus tractare, eorumq; generationem in lucem edere maius est opus, quàm ferre humanum possit ingenium.* Habitu Dæmones vocantur animi, qui adeo mirabiles ex se promunt operationes, vt superent humanã conditionem, & ab ijs, quæ propriæ sunt Dæmonum, vix, aut ne vix quidem videantur absimiles, totamque vitam suam ex dęmone suspendunt. Hac ratione Proclus censet Socratem in Rep. vocabulo dæmonum animos nuncupasse qui vitam sanctè, honesteque tradu-

xerunt, & in meliorem sortem transferri loca angustiora incolunt; De ijs, qui sua natura sunt dæmones, instituta est nobis disputatio, quique sint ne in ratione rerum, magna est inter philosophos altercatio. Peripatetici cùm nullas habeant firmas argumentationes, quibus innixi hosce statuant in rerum vniuersitate, atque ea, quorum isti creduntur autores, aut in naturam, hominum cognitionem, facultatem imaginatricem, humorem melancholicum, caussásq; alias euidentes studeant reuocare, aut falsa, & à vafris quibusdam excogitata putent, dæmones ceu superfluos ex mundi finibus exterminant. In hanc opinionem descenderunt Epicurei, hosque dixerunt in hominum opinionibus tantùm nomine vagari, re autem ipsa nihil esse omnino. Platonici, & Stoici Chaldæorum, Aegyptiorumque testimonijs innixi, atque antiquis oraculis, & plerisque historijs freti his omnibus refragantur, dæmonesque in rerum naturam esse inuehendos, & multarum rerum caussas existere asseuerare minimè verentur. Et profectò (hoc pacto argumentantur) si propriæ cuiusque effectiones maximam vim habent, vt illud in mundo existere comprobetur, nemo fuerit tam pertinax, qui multas dæmonum operationes priscorum oraculorum responsis declaratas, & ab historijs immortalitati consecratas oculis, ac mente perlustrans istis abroget existentiam. Nulla enim ratione fieri potest, vt dæmonibus ex naturæ theatro explosis quis vel probabilem rationem reddat, cur statuæ interrogatæ respondeant; cur homines omnium literarum imperitissimi hebraicè, græcè, ac latinè loquantur; cur solis verbis morbi omnium grauissimi depellantur; curque permulta, quæ in historijs narrantur, sint veritati consentanea. Verùm vt id, quod dicimus huiusmodi esse demonstremus, exempla quædam ponemus ex historijs petita. Nicephoras Callistus lib. 1. hist. eccles. literis consignauit, cùm Cæsar Augustus post CHRISTI diem natalem ad aram Pythij Apollinis sacrificium fecisset, ex eoque percunctatus fuisset, quis in imperio Romano sibi esset successurus, & ipso nihil respondente rursus alterum sacrificium cele-

celebrasset, vt caussam silentij aperiret, tunc sic Apollinis statuam responsum dedisse.

Me puer Hebræus Diuos Deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemq́ redire sub Orcum,
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

His auditis Augustus aram in Capitolio consecrauit, cui inscriptum erat, ARA PRIMOGENITI DEI. Verè igitur Porphyrius fuit confessus in ijs, quæ aduersus Christianos conscripsit, ex quo IESVS coli cœptus est, neminem mortalium publicam Deorum vtilitatem persensisse, nam post salutiferæ crucis mysteria, & CHRISTO nostro redemptori irrogata supplicia nullus eorum, qui falsò dei à gentibus nuncupabantur, generi homano imposturas molitus est. Omnem siquidem illorum cœtum, non secus ac noctuarum cateruam Veritatis Sol exoriens in tenebras ire compulit. Mirum est, quod quidam monumentis mandarunt Sabellico lib. 1. enn. 8. referente, Cœlestini pontificatu in insula Creta dæmon apparuit, qui personam Mosis suscepit, Iudæisque illius insulæ habitatoribus fuit pollicitus se illos sicco pede in terram promissionis reducturum stantibus vtrinq; aquis in murorum speciem, vt in rubro olim cùm ex Aegypto fuit populus adductus: Qua de re plures illi temere assensi, ac pelagus ingressi marinis fluctibus obruti suæ stultæ credulitatis pœnas dederunt, præter paucos, qui suæ vanitatis admoniti CHRISTI religionem sunt amplexati. Huiusce alia exempla possent adiungi, sed adeo sunt frequentia, & celebrata, vt si aliquis ea commemorare sit adortus, multò plura omittat, quàm recenseat. Nos igitur his prætermissis reliqua persequamur. Cùm quatuor sint elementa mundi, sintque terræ, aquæ, & ignis propria animalia, ratio flagitat, vt natura haud patiatur aerem terræ, & aqua præstantius elementum cassum, desertumque esse à proprijs animalibus; quin immo animantes in eo quoque diuersentur, vt in igne sidera, in aqua pisces, in terra homines, & bestiæ. Neque aeri volucres attribuas, quoniam peccabis, id est caussæ, quòd nulla est auis, quæ vltra

mótium vertices efferatur; quid igitur reliqua pars aeris vsq; ad Lunæ globum interiecta vacabit animalibus? Immo si quis volucres paulò intimiùs consideret, illas facile intelliget in numero terrestrium animalium esse habendas, quandoquidē illis terra non solùm dat alimentum, quo nutriuntur, & crescunt, verùm etiam cubile elargitur, quo fessæ possunt se colligere, atque recreare. Cæterùm si istud quoque admittatur, aues scilicet esse propria aeris animalia, dæmones tamen illi assignari oportere sic iuxta Magorum, & Zoroastris decreta poterit persuaderi. Elementa, quæ per purum, & impurum diuiduntur, cultores habent tum rationis compotes, tum ratione carentes, aer partes habet puras, & impuras, ergo ipsum ab hoc duplici animantium genere incoli est confitendum. Verùm ni ponas in aere dæmones veluti animantes ratione vtentes, nihil habebis, quo te vertere possis. Ex hac ratione liquet, cur nullus in cœlis datus sit locus animantibus ratione carentibus. Enimuero tota cœlorum regio pura est, nullamque in se admistam habet impuritatis contagionem. Postremò Aegyptij, & Platonici ita dæmones confirmant: Cùm inter deos, & homines sit maxima differentia, est naturę congruēs inducere dæmones, quibus tanquam vinculo res adeo dissimiles inter se connectantur. Hic etenim est constans naturæ progressus, vt à supremis digrediens ordine, & per gradus constitutos ad infima descendat, ex quibus si quem gradum subtraxeris, naturam protinus reddideris diminutam. Quo modo autem dæmonum conciliatione homines Dijs coniungantur, ex his cognoscemus. Platonici naturam omnem ad animalia rationem habentia pertinentem in tres ordines diuiserunt, dixeruntque primum omnium, atque supremum à syderibus, quæ Deorum nomine appellantur, occupari; Dæmones proximum tenere; & infimum ab hominibus coli: Primum, & infimum inter se differre loco, corpore, natura, & vitæ conditione sanxerunt; siquidem diuinum astrorum genus in altissimo, & purissimo vniuersitatis loco situm, corporeque vtens immortali, atque ea natura donatum, quæ

nullis

nullis aut animi, aut corporis affectionibus est subiecta, vitã degit suis numeris absolutam, & nulla re penitus egentem. Contrà homines abiectissimum, & impurissimum mundi locum habitantes, corpori caduco adiuncti, eamque naturam sortiti, quæ partim animi, partim corporis molestiarum tempestate iactatur, ea vita viuunt, quæ valde est acerba, cuique omnia deesse videntur. Inter hos, & Deos sunt Dæmones interiecti, ac medij constituti, nam si locum consideres aerem incolunt inter cœlum, & terram collocatum; Si corpus spectes, istud quanquam per partes nascatur, & occidat, ex toto tamen est capax perennitatis. Enimuero cùm hoc corpus, cui assident, ex aere constet, fieri non potest, quin de illius substantia aliqua fiat decessio; huius quicquid est detractum aeris finitimi attractione restituitur. Rursus si naturam contempleris, illam agnosces nullis corporis affectionibus esse expositam, atq; eis affici, quæ animi propriæ dicuntur, quippe Demones homines vitæ synceritate conspicuos habent, charos, & aliquo sceleris genere contaminatos odio prosequuntur, quare perinde vt nos patiuntur animi perturbationes, & aliquando lætantur, aliquando dolent, modò in iram concitantur, modò misericordia commouentur, & nunc contumelijs exasperantur, nunc honoribus permulcentur. Denique si vitam, qua Dæmones perfruuntur, animo intuearis, illam percipies esse quidem minus suauem, quàm sit ea, quæ Dijs est cõcessa, tranquillam tamen, & placidam, cuius serenitatem, quæ in hominum vita contingunt, obnubilationes nequeunt obscurare. Itaque cùm Dęmones inter Deos, & homines fuerint locati, atque ea natura donati, quę cum his, & illis magnam habet affinitatem, conficitur, vt si non sint, ingens vniuersi sequatur perturbatio, ea nimirum sublata natura, qua res in maximo discrimine constitutæ inter se conciliantur. Istud argumentum Plutarchus, Demetrius, & rhetor Æmilianus mirificè comprobarunt, illiusque vim multa prodigia, quę suis temporibus euenerunt, egregiè declarare tradiderunt. Eadem fermè ratio argumentandi probatur Chalcidio in explan. Ti-

mçi, & Maximo Tyrio serm. xxvij. qui Dęmones ita defendunt. Cùm Deus sit immortalis, nulliusque capax perpessionis,& homo naturam habeat mortalem, simulque patibilem, oportet mediam quandam substantiam componere,quę tam diuinæ,quàm humanæ naturæ particeps sit, eamq; & immortalem esse,& passioni obnoxiam. Etenim aliquis sibi minimè persuadeat duas res natura dissimillimas posse inter se conciliari,nisi communis quidam terminus interijciatur,cuius cõcordi copulatione hæ res inter se diuersæ ineant societatem. Cùm igitur Dæmones naturam sibi vendicent patibilem simul,& immortalem,& quatenus sempiterni cum Deo,quatenus perpessionibus expositi cum homine iungantur, necessariò efficitur Dæmonum genus in naturæ constitutione suam sibi exposcere autoritatem. Hæc sunt ea, quæ in Platonicorum,& veterum philosophorum animis Dęmones excitarunt,nunc Dæmon quid sit,& qualis indagabimus.

Dæmon quid sit, atque in quot, & quos ordines Dæmones distribuantur. *Caput XVII.*

MAXIMVS Tyrius credidit Dæmones esse nostras animas hac vita iam functas, in aliamque translatas. Qua in re nonnulli eiusdem opinionis tradiderunt laudabilium hominum animas esse Dæmones æthereos, improborum autem nocentes, atque easdē animas anno demum millesimo terrenum corpus resumere. His Plato non potest consentire,cùm faciat in Politico tyranni animam excruciari post mortem à Dæmonibus, velitque opificem Deum antè Dæmones instituisse, quàm nostras animas,atque has Dæmonum auxilio indigere. Ex quibus apparet aliam esse animam, alium Dæmonem. Amelius existimauit Dæmones esse Deos,quosdam oberrantes, quod longissimè abest à Platonis opinione,qui in Conuiuio, & legibus dæmonicam potestatem veluti Deorum,& hominum concilia-

tricem

trícem admiratur, illique hac de caussâ multum tribuendum esse opinatur. Hesiodus sensit Dęmones esse animas aere vestitas, in aere commorantes, mala expellentes, rebusque humanis consulentes. Apuleius lib. de Deo Socratis; *Dæmones*, inquit, *sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiua, corpore aeria, tempore æterna*: mox adijcit ex his quinque tria primùm cõmemorata Dæmones habere eadem nobiscũ, quartum proprium, postremum commune cum Dijs immortalibus, à quibus differunt animi perpessione. Chalcidius definit Dæmonem animal rationabile, immortale, patibile, æthereũ, diligentiam hominibus impartiens. Animal quidem, quia est anima vtens corpore: Rationabile, quia prudens: Immortale, quia non mutat corpus aliud ex alio, sed eodem semper vtitur: Patibile, quia non est sine affectus perpessione: Æthereum, ex loco, vel corporis qualitate cognominatum: Diligentiam verò hominibus impartiens, propter Dei voluntatem, qui custodes dedit. Nos multò breuiùs hoc modo possumus naturam Dæmonis explicare: Dæmon est anima rationalis mentis particeps inter Deos, ac homines veluti conciliatrix interiecta. Hac diffinitione Heroes complectuntur, qui de sententia Hesiodi, & Iamblichi vnà cum Dæmonibus sunt inter Deos, & hominum animas interiecti; quanquam illud interest, quoniam Dæmones proximi sunt Dijs, Heroes animabus, & in illis plus est diuini, in his plus humani. Cęterùm tam Dæmones, quàm Heroes communi Dæmonis nomine significamus. Hactenus de natura Dæmonum, deinceps de ipsorum gradibus disseramus. In Dæmonum distributione multùm variant scriptores. Chaldæi duo Dæmonum genera commenti fuere, vnum bonorum, qui perpetuò iuuant; alterum malorum, qui semper officiunt. Inter hæc Porphyrius lib. de sacrificijs tertium genus interiecit, eorum scilicet, qui sunt hominibus iniuriam facturi, si ira exardescant, quòd despiciantur, & nullo cultu venerentur; contra homines ample xuri, si voluerint ipsos votis, supplicationibus, & sacrificijs sibi conciliare. Aegyptij quam habuerint opinionem, autores

controuerſantur. Iamblicus in Ægyptiorum myſterijs Demones diuidit in bonos,& malos. Auguſtinus Steuchus lib.8.de perenni philoſophia ſcribit Ægyptios Dæmones omnes malos eſſe definiuiſſe. Ficinus lib. 10. Theolog. plat. aſſerit hos ſenſiſſe multos dæmones ad ſuperiora animos erigere,& multos ad inferiora detorquere,omnes verò in quatuor gradus eſſe diſtributos, ſiquidem nonnulli ſunt optimi, quidam boni, alij mali, & nonnulli peſſimi: primi ſunt incolæ orientis, proximi in auſtrali plaga habitant, tertij in ſeptentrione,& poſtremi in occidente: In eadem opinione ſubiungit Origenem,Numenium,& Porphyrium extitiſſe. Ad hanc opinionem Hebræorum aſtronomi ſeſe aliquo pacto accommodarunt,qui Dæmones Martios, noxioſque in ſeptentrione locatos eſſe tradiderunt,propitios autem,& Iouios in meridie. Cæterùm ab his Plato, & probatiſsimi quique illius ſectatores diſsident, qui Dæmones vbique bonos aſſeruerunt, quoniam hi naturæ dignitate hominibus antecellunt, ſuntque Deorum miniſtri in mundi procuratione. Licuit quibuſdam Dæmones diſtribuere in ratione vtentes, & ratione carentes, hoſque dicere inferiores orbis terræ partes incolere,meritaſque illic animarum ſumere pœnas. Iſtud genus Dæmonum, quod eſt rationis expers, nonnulli immortale eſſe pronunciarunt,alij mortale,quoniam quicquid eſt perpetuũ, id omnino eſt rationis particeps. Proclus in commentarijs in Alcib. quinque Dæmonum genera numerauit; primi, & ſummi inter eos ſunt Dæmones diuini,propinsque accedunt ad Deorum ſimilitudinem. Secundi intellectuali proprietate præditi aſcenſionibus, ac deſcenſionibus præſident, atq; omnibus nunciant,& tradunt Deorum effectiones. Tertij animarum diuinarum effectiones in ſequentia diſtribuunt. Quarti vniuerſalium naturarum vires efficaces in generabilia tranſmittunt,particularibuſque naturis vitam, ordinemque inſpirant. Quinti,& extremi corporei quodammodò ſunt,corporumque extrema deuinciunt. Quo enim pacto corpora ſempiterna conuenient cum caducis? & quo modo efficentia cũ

effectibus, nisi eiusmodi medio coniungantur? Natura enim huiusmodi media bonis corporeis dominatur, omnibusque corporibus naturalibus prouidet. Plerique verò ex horum numero versantur circa materiam, viresque à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atque contexunt, eamque subinde custodiunt, & varietatem, pictamque formarum in hac ipsa conseruant. Psellus sex facit genera Dæmonum, primum igneum, quod per superiorem aeris regionem diuagatur; Secundum aereum, quod in aere nobis propinquo oberrat; Tertium terrenum; Quartum aquatile; Quintum subterraneum; Sextum Lucifugum, & imperscrutabile: sentitque nullum Dæmonem sua natura marem esse, vel fœminam, tametsi multis videatur, & plerique existiment dæmones habere genitalia, semen effundere, & concubitus appetere, atque peragere. Enimuero hæc interstitia, & sexuum differnicula ad composita pertinent: Dæmonum verò corpora simplicia sunt, ductu, flexuq; facilia, & ad omnem configurationem naturaliter apta: Sicut enim videmus nubes nunc hominum, nunc brutorum, aliarumúe rerum figuram præseferre, eodem modo dæmonum corpora, vt collibuerit, in varias species conuertuntur; quanquam illud interest, quòd nubes externis ventis agitatæ figuris varijs afficiuntur, dæmones autem proprio consilio in se variant corporum formas, & in id nullo negotio deformantur, quod imaginatio conceperit. Cæterùm animaduertit vnumquodque dæmonũ genus nequaquam posse istud perficere, nam igneis, & aerijs facilè suppetit facultas in quamcunque speciem, quam elegerint, seipsos conformandi: contrà genus postremum, & subterraneum nesciunt huiusmodi corporum diuersitatẽ, vtpote quæ prædita sint corpore ad motum inagili, & ad flexum parùm accommodato: Aquei, & terrestres in horum meditullio constituti possunt quidem multas formas accipere, sed quibus maximè delectantur, in eis diutius immorantur. Quapropter quicunque in aquis viuunt, & mollioris, delicatiorisque vitæ cursum tenent, auibus, ac mulieribus se similes

ostendunt. Ex quo genere sunt celebratæ poetis Naiades, Nereides, necnon Dryades. Quicunque verò inaquosa, & arida loca frequentant, in viros, canes, leones, & alia animalia, in quibus viget mos masculinus, sese transformant. Alij aliter sentiunt in Dæmonum distributione, ego de Platonis opinione ita existimo. Quinque locos statuit Plato in Epinomide esse in mundo capaces animalium habentes aliquam inter se differentiam positionum ob corporum diuersitatem, quæ inhabitent eosdem locos. Summus locus est ignis; huic proximus æthereus; dehinc aeris; post aquæ; imus, & vltimus terræ. In primo ait ignea, & immortalia animalia contineri, in infimo terrena, & mortalia; ex medijs secundum, & tertium à dęmonibus occupari; & quartum Semideis ascribi. Ergo si fides Platoni est adhibenda, planum est duos dęmonum gradus duntaxat reperiri. Quòd si aliquis velit in dæmonibus Semideos annumerare, tres erunt ordines dęmonum tribus aeris plagis destinati; Primi sunt incolæ, atque habitatores in aere superiore, quem ætherem, & ignem quandoque appellant; sequuntur medium aerem incolentes; extremi in vltima aeris parte commorantur, qui quoniam propè aquas diuagantur, & ipsorum corpora multis vaporibus sunt referta, Nereides ab Orpheo vocitantur; & nōnunquā subterranei, quia sępe subeunt amplas terræ cauernas, & per cęca antra spaciantur. Hos Zoroastres existimat in Perside, & Aphrica oculis vsurpari, quod fieri posse Plato affirmat in Epinomide, vbi inquit dæmones, quamuis prope nos sint, nunquam tamen nobis apparere, sic vt manifestè oculis comprehendantur; Semideos verò nonnunquam cerni, nonnunquam aspectui nostro se subtrahere, & cùm videntur tenui visu perceptos afferre admirationem. Adijcit Porphyrius illos dæmones solùm videri, in quorum corporibus prę ter aquæ vaporem ignis abundet, idque in oriente contingere, atque meridie. Sunt, qui putent, vt Hesiodus, & Stoici, certis temporum conuersionibus mortem dæmonibus cunctis obtingere, alij censent superioris, ac medij ordinis dæmones

naturæ

naturæ lege dissolubiles diuina voluntate ad sempiternam mundi curationem immortales cōseruari, quia maior est vis diuinæ voluntatis, quàm legis naturæ, cui sunt obnoxij; ordinis autem inferioris longæuos tantùm, & certis temporum curriculis interire, eorumque vitę nonies mille septingentos viginti annos tribuendos esse. His Plutarchus videtur assentiri, qui lib. de oracul. defectu literis exarauit magnum Dæmonem, cui nomen erat Pan, tempore Tiberij Cæsaris vitam cum morte commutasse, idque vocis inditio ex mare exeuntis iuxta insulas, quas Echinadas nominant, nuntiatum fuisse Thamo nautæ in Italiam nauiganti, simulque mandatum, vt cùm primùm ad Palodes peruenisset, nuntiaret magnum Pan interijsse; quod cùm ille fuisset exequutus, ingentem continuò factum esse gemitum cum admiratione in aere, & aquis permistum. Idem narrauit cùm Demetrius iussu imperatoris ad quasdam insulas circa Britaniam, quæ dæmonum, & Heroum dicebantur, fuisset profectus, statim post illius aduentum magnam in aere confusionem extitisse, & portenta multa, ventosque in procellas erupisse, & ignitos vortices in terram delatos fuisse: Sub horum finem insulares dixisse aliquem Dæmonem è vita decessisse.

Quæ Dæmonum sint munera. Cap. XVIII.

DÆMONVM multa sunt munera, nam isti Deorū ministri, & ad Deorū diuisionem pariter distributi (singulæ enim sphærarū animę alicui Dęmonū ordini imperant, cui proximè suam impartiunt potestatem) rebus diuinis obsequium nauant, & humanis prudenter opitulantur, ac veluti inter mortales, & cœlicolas vectores hinc hominum petitiones Dijs interpretantur, ac nunciant, & illinc suppetias diuinas ad homines traducunt, & quæ in Dijs sunt occulta, & ineffabilia, exprimunt, atque patefaciunt. Ex his patere potest, cur Platonici dixerint naturā

Dæmo-

Dæmonum non esse absque corpore. Cùm enim animaduerterent Dæmones in Deorum mandatis exequendis, & suis muneribus obeundis huc, & illuc moueri, & in varias mundi regiones excurrere, atque arbitrarentur huiusmodi profectiones, & tam varios accessus, & recessus non sine corporibus perfici posse, senserunt Dęmones habere corpora, quibus mouerentur, gradum sisterent, & diuersa loca mutarent. Hæc corpora ex aere composuerunt, quòd Dæmones, vt ad inferiora delabantur, & ad superiora efferantur, corpora expostulant aerea, quæ sunt grauitatis, & leuitatis participatione modificata. Atque hæc de corporibus Dæmonum, redeamus ad ipsorum officia, & munera. Per hos Plato in Symposio autumat cuncta regi denunciata, varia naturæ miracula fieri, omnesque species præsagiorum oraculorum, & afflatuum expleri. Hinc Porphyrius afflationem diuinam definiuit motionē mentis vnà cum inspiratione Dæmonica, censuitq; hanc multis, variisq; modis perfici, quod tribus oraculis è multis commemoratis vno Colophonio, altero Delphico, tertio Branchidico cōfirmauit. Erat in Colophone fons subterraneus, cuius aqua degustata, & peractis omnibus sacrorum ritibus ad hoc pertinentibus sacerdos ad Dæmonē capiendum præparabatur, & Dæmone correptus dabat vaticinia. Pythia in Delphis duobus modis Dæmonem suscipiebat, vel per spiritum quendam tenuē, & igneum ex ore antri erumpentem, vel sedēs in tripode, qui Deo erat consecratus. De qua re Strabo lib. 9. Geographię ita scribit: *Auctores certi memorant diuinū ipsum domicilium profundam, & curuam esse speluncam non admodum lato patentem ore, atque hinc auram reddi sacro efflante numine. Excelsum autem hostio imminere tripodem, quem simul atque Pythia vates inscenderit haustu diuinitatis spiritu responsa edit partim metro, partim oratione libera.* Fœmina in Brancis fatidica quatuor modis Dæmonē nanciscebatur, nam vel sedebat in axe, vel manu tenebat virgam Dei munere concessam, vel pedes, aut limbum in aquam immittebat, aut denique ex aqua vaporem hauriebat; his omnibus modis ad Dæmonem extrinsecùs ex-

ctus excipiendum reddebatur idonea. Nec verò credendum est illis, qui caussas afflatus in res naturales conantur reuocare, quorum cùm variæ, multæque sint opiniones, duæ tamen omniũ maximè celebrantur. Prima caussam afflatus refert in humoré melancholicũ, quo qui abũdát, in ipsis ea pars animi, qua imaginamur, corporis alterationibus vehementer cómouetur, eiusq; mutationes summopere imitatur; quod manifestũ faciunt frequẽtia visa, & somnia, quę istis varia, & multiplicia offeruntur. In hanc sententiã iuit Arist. 1. probl. sect. 30. *In quibus, inquit, multa, & frigida bilis est atra: hi stolidi sunt, & ignaui. In quibus permulta, & calida, ij perciti, & ingeniosi, amasii, propensi ad omnẽ excandescentiã, & cupiditatem; nonnulli etiã loquaciores. Multi etiam propterea quòd ille calor sedi mentis in vicino est, morbis vesaniæ implicantur, aut instinctu lymphatico inferuescunt: ex quo Sibyllæ efficiuntur, & Bacchæ, & omnes, qui diuino spiraculo instigari creduntur, cùm scilicet id non morbo, sed naturali intemperie accidit. Maracus ciuis Syracusanus poeta etiam præstantior erat, dũ mente alienaretur. At quibus minus ille calor remissus ad mediocritatẽ sit, ij prorsus melancholici quidẽ, sed longè prudentiores.* Secundę opinionis autoribus libitũ fuit eandẽ caussam conijcere in halitus, & vapores è terra exhalantes, qui in corpus admisti temperiẽ in animis ingenerant insolentem, atq; vim præstant ad futura præsentienda. Huius rei illud afferunt argumentum, quòd ijs in locis, in quibus oracula petebátur, è terra exhalatio efferebatur, qua sacerdos oraculo præposita correpta, & in furorem acta futuros rerum euentus prædicebat. Neque alicui videatur incredibile terram fundere vaporem, qui animis enthusiasmum, & futurorum præsensionem inferat, quandoquidem memoriæ proditum est in terris multa fieri, & manare, quæ cuiuis possunt magnam mouere admirationem. Huius opinionis meminit Plutarchus lib. de def. oracul. & Aristoteles videtur illi calculum suum adiecisse lib. de mundo ad Alexandrum cap. 4. vbi hæc habet: *Multis in locis orbis exitus spirituum pari ratione patefacti sunt, qui partim fanatico furore afficiunt homines propiùs accedentes; partim tabifica*

ni absis-

ui absumunt, partim fatidicos efficiunt, vt Delphici, & Lebadici, sunt & qui prorsus enecent, vt in Phrigia. Ex his putant huius opinionis assertores se facile posse rationem reddere defectus oraculorum, nam vis illa terræ, & exhalatio, quę mẽtem furore concitat, vetustate absumitur, quemadmodum multis in locis metalla defecisse, amnes exaruisse, & mõtes euanuisse historię attestantur. Hæc Platonicis non videntur probabilia, nam quòd vaticinium fiat ex præsentia Dæmonis de foris venientis, constat ex eo, quòd sacerdotes antequam dent responsa, multa sacrificia faciũt, sanctimoniam obseruant, quibusdam diebus abstinent cibo, & venere, latent in secessu, & paulatim incipiunt illuminari, quæ omnia non obscurè declarant prouocari Dæmonem extrinsecùs vt adueniat, alioquin nisi Dæmon forinsecùs accederet, hæc nullius essent vtilitatis, & necessitatis, atque sine tot sacrorum ritibus facile, promptumque esset oracula impetrare. Præterea afflatum non esse opus animæ, vel corporis, nec caussam in his habere inde potest intelligi, quod afflatus fatidicus agit tum in prædicendo, tum in efficiendo super omnem humanæ naturæ consuetudinem; Non potest autem homo, vel aliquid hominis ea præstare, quæ propria sunt naturæ diuinæ, & omnino superant hominis conditionem, quoniam neq; possunt præstantiora à deterioribus generari. Caussa igitur huius est duntaxat ipsa diuina, vel dæmonica potestas, quando scilicet Dij, vel Dæmones comprehendunt omnia, quæ sunt in nobis, & exterminant penitùs propriam à nobis animaduersionem; proferuntque sermones per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis, & voces emittunt per os furentis extra se positi, dum videlicet quæcunque sunt in nobis, seruiunt tota numini, ceduntque soli dominanti actioni diuinę. Quapropter Iamblichus voluit afflatu concitari nihil aliud esse, quàm totum à Deo animum occupari, & contineri; ex quo consequens est veluti accidens extasis, & alienatio quędam. Hac ratione veteres Platone in Phedro affirmante vaticinium nominarunt μανίαν, id est, furorem, & artem, qua futurum

turum

tarũ discernitur μανικὴν, qm̃ soli diuino furore correpti verè vaticinantur; posteriores aũt interiecta τ litera illud nuncuparunt μαντίαν, & hanc μαντικὴν. Sed ad id, quod nobis est propositũ, accedamus. Dęmonibus artẽ magicã veteres attribuerunt, quippe qui in cognitione rerũ naturalium hominibus longè superiores probè tenent, qualis sit rerũ mortaliũ societas, quid cuiq; conueniat, quõ diuersæ res in concordiã redigantur; atq; per has naturæ vires quę hominibus sunt inexploratę multa possũt, multaq; efficiũt, quę hominũ profectò superant cognitionẽ, naturæ tñ potestati subijciuntur. Quamobrẽ quicunq; Dæmonibus fuerunt vel naturæ familiaritate coniũcti, vt Zoroastres, vel veneratione dilecti, vt Apollonius Tyaneus, summi magi euaserunt, hisq; ingẽs est nominis gloria parta apud mortales ob multa ab illis edita suis temporibus magicæ artis opera, in quibus Hierocles Apollonium CHRISTO Dei filio æquare ausus est, cuius impia opinio lib. vno ab Eusebio fuit bellissimè refutata. Amplius dæmones admirabilis prudentiæ participes, & acuto ingenio, ac tenaci memoria pręditi in particulari mundi prouidentia sese exercent, quorum alij latissimas terrarum regiones moderantur, nonnulli ciuitatibus sunt præpositi, & quidam homines tantùm amplexantur, qui Genii appellantur. Indiget quippe natura generis humani nimiùm imbecilla suffragio melioris, præstantiorisque naturæ. Quam ob caussam creator omniũ, & conseruator Deus volens esse hominum genus his pręfecit dæmones, quorum auspiciis in terrum hoc corpus deijcerẽtur, atque in hoc vitæ munere obeundo dirigerentur, quique proinde in rebus dubiis essent pręmonitores, mala auerterẽt, bona prosperarent, nutantia fulcirent, obscura declararent, rationem perficerent, perturbationes temperarent, fortuita subministrarent, fatalia complerent, & aduersa sidera corrigerent. Hos dæmones, quos appello proprios custodes, singularesque præfectos aiunt Academici esse actionum omnium inspectores, & cunctarum cogitationum exploratores, ipsosque huius corporis fracto carcere animabus assistentes eas ad

N iudi-

iudicem deducere singula suo vel approbantes, vel diluentes testimonio. Eosdem inquit Plato in Epinom. tum somnijs,& vaticinijs, tum voce vel à sanis,& corpore vegetis, vel ab ęgrotantibus, ac valetudinarijs edita nos multùm adiuuare, & in ipso è vita excessu nobis sese offerre, atque nostros animos pulsare. Atque hinc fit, vt sæpe quidam è vita migraturi aliquid diuini pręseferant, quod Socrati contigisse memoratur, qui morti propinquus Anyto (Xenophonte attestante) prædixit vitam filij, qui tunc modestus erat, fore flagitiosam. Idem à falsis accusatoribus in iudicium tractus iudicum futuram pœnitentiam, accusatorum ruinam, & ciuitatis seditionem præsagiuit. Scripsit Possidonius Stoicus Rhodium quendam morientem sex æquales nominasse,& qui primus eorum, qui secundus, qui deinceps vitam esset cum morte commutaturus diuinasse. Phærecides Syrus moriens victoriam aduersus Magnesios fuit vaticinatus. Hæc, & alia huiusce generis quamplura Platonici rentur dæmones illis hominibus, quibus sunt addicti, significare, quæ mox isti prænunciantes in animo aliquod præsagiens, & diuinum habere creduntur. Cæterùm plures dæmones nequaquam adsunt vnicuique alij alias custodientes corporis, & animæ partes, ac habitudines, quod Porphyrio fuit probatum statuenti in ipso corpore diuersos dæmones reperiri, quorum alius sanitatem, alius pulchritudinem,& alius aliam in hoc habitudinē curet; ac pręterea asserenti alium Dæmonem regere corpus, alium animam, & alium mentem, sed vnus tantummodò præsidet totū ducens, & toti vbique assistens; quandoquidem, vt inquit Iamblichus, absurdum est animal esse vnum, & Dæmonem huius præfectum multiformem existimare. Neque adeo laboriosa est totius hominis Dæmonica administratio, vt ad eum gubernandum sint plures Dæmones accersendi. Eundē præterea falsitatis nomine damnamus, quoniam quandoque putauit cuiusque mentem particularem esse Dæmonem præsidentem, eumque hominem esse εὐδαίμονα, id est felicem, qui habeat mentem sapientia præditam. In qua quidem re

consen-

consentit cum Timarcho Cheronensi, qui apud Plutarchum lib. de Socratis Genio id vocat Genium, quod ab interitu immune est, & plerique mentem appellant. Hic, & ille multùm fallitur, quoniam Genius, & nostra mens habent inter se magnam dissimilitudinem, hæc enim est pars suprema animę nostræ, ille verò iussu summi Opificis nobis est addictus, per quē rectè regamur in ijs vitæ functionibus, quam sumus acturi. Permulta alia possem de Dæmonibus afferre, sed de singulis dicere huius non est loci, neque disputationis.

Mens omnia moderatur, vniuersumq; non consilio, sed sua prorsus natura condidit atque administrat. Cap. XIX.

LONGIVS fortasse, quàm res proposita exigeret, in his disquisitionibus sumus progressi, sed parcant, quicunque legerint, his disgressionibus, in quibus non omnino ab re fore existimauimus, si quæ dispersè hinc inde apud Platonem, & Platonis sectatores reperiuntur, in vnum, & ex ordine colligeremus, atque ob oculos legenda proponeremus. Nunc ad institutum reuertamur. Quamuis Platonici primam, ac generalem prouidentiam tribus supremis principijs accommodauerint, in his tamen administrandis noluerunt parem esse horum principiorum conditionem, sed asseruerunt Deum ab omni proxima rerum administratione vacare, & per Mentem cuncta gubernare; hanc in mundi curatione proximè versari; & ad Animam mundi potiùs fatum, quàm prouidentiam (vt suo declarabitur loco) pertinere. Mentem huius mundi curationi potissimum esse præpositam sentit Plato in Philebo, Phedone, alijsque locis permultis, in quibus tribuit Menti principatum, creationem rerum omnium, imperiumque cœli, & terræ. Ex quo eandem vocat procreatricem, imperatricem, omniumque reginam sapientiam: Et in Cratyllo asserit Men

tem, quam induxit Anaxagoras, esse iustiiã, & per omnia cõmeãtẽ omnia procreare. Illud prætereã & cõfirmatur ab ideis in ipsa Mẽte positis, in quibus à Platonicis præcipuè ponitur rõ prouidẽdi; & ex eo perspicuè depræhẽdi põt, q illius propriè existit prouidẽtia, qd est tãti operis fabricator, cuiusq; cognitio est absolutissima, & intelligẽtia perfectissima. Huic sententiæ Numenius Pythagoric⁹ manifestè adhęret, qui in lib. de Bono. *Primũ*, inquit, *Deũ regem omniũ ab omni opere cessare oportet: Creatorem verò Deum omnia gubernare dicimus, à quo interior mens mittitur ad omnia, quæ ad illius communicationem sunt ordinata*. Et paulò post: *Quemadmodum agricolæ ratio quædam est ad plantas relata, hoc modo se habet primus Deus ad Creatorem: Primus enim cùm semen omnis vitæ sit, res omnes seminat; Creator verò plantat, & distribuit, transfertq́; ad singulos suos, quæ inde iacta sunt*. Et progressus aliquantulum: *Gubernator*, inquit, *cùm in pelago feratur, clauo inhærẽs dirigit nauem, oculi verò eius, & mens in altum ad æthera tendunt, sic via nauiganti per maria per cælum dirigitur: Non alio modo Creator, ne materia repellatur, aut diffluat, harmonicè ipsam ligauit, & tanquã in naui, in ipsa insidet, & harmonicè dirigit per ideas, quasi per clauum gubernans, respicitq́; non in cælum, sed in Deum superiorem, quem speculando discernendi vim accipit, quem desiderãdo motionem accipit*. Eandem sententiam sequitur Philo, à quo lib. de agricultura hæc prodita sunt: *Sicut quendam gregem terram, aquam, aerem, ignem, & quicquid in his continetur vel stirpium, vel animalium mortalium, diuinorumq́; adhæc cæli naturam, Solis, ac Lunæ circuitus, reuolutiones cæterorum siderum, choreasq́; cõcinnissimas tanquam pastor, ac rex Deus regit iure, legeq́; præfecto his Verbo primogenito filio, quòd curam sacri huius gregis tanquam magnus prorex in se, recipiat*. Idem lib. de plant. Noe. *Si quis*, ait, *pudorem huius difficultatis non explicatæ velit effugere audacter dicat nulla re materiata machinam mundi conseruari, sed Verbo æterni Dei sempiterno, quod à medijs ad extrema, & ab extremis ad media se extendens decurrit per longum naturæ stadium cursu inuictissimo in vnum conducens partes eius omnes, constringensq́; . Hoc enim pater, qui ge-*

nuit.

nuit ipsum, quasi vinculum quoddam constituit non rumpendum in perpetuum. Meritò igitur neque tota terra ab aquis diluitur, neque ab aere ignis extinguitur, nec contrà aer ab igne inflammatur Dei verbo se interponente. Nec verò illi sunt approbandi, qui perversè senserunt Mentem nequaquam habere omnium procurationem, nam si omnium mundanarum Mens non esset curatrix, sed quædam in illius caderent prouidentiam, quædam minimè, vtrum ne maioribus prospiceret minoribus posthabitis? an contrà illis neglectis in his curandis omne suum studium, & operam collocaret? Si secundum asseris, quàm egregia, & composita erit hæc ratio prouidendi? nam quod propinquiùs accedit ad Mentis similitudinem, vt bonorum ob ea defluentium magis sit particeps, rationi consentaneum videtur. Si primum, Mentem facis imbecillam, quippe quę maiora custodiens non habeat satis virium in minoribus protegendis; aut certè negligentem, pigritiaque, & mollitie detentam. Verumenimuero cùm nihil Mentem effugiat, ipsaque posit omnia, ac summa bonitate sit prædita, fieri non potest, vt propter pigritiam, aut ignauiam deserat mundi administrationem. Deinde si ad minima vsque nequit Mentis prouidentia permanare, ecquid est, cur maiorum compos minorum sit inops? aut quo pacto minorum substantiam procreās non eorundem etiam perfectioni dominatur? aut denique quomodò illi difficilis est rei minimæ gubernatio, cui facilis fuit totius vniuersitatis procreatio? Neque illud defendatur Mentem parua non curare, quia scit illa esse contemnenda, nam cùm à Mente omnia sint facta, & possideantur, sua ipsi possessio nequaquam est negligenda, quę est optima, & prouidentissima. Rursus faciliùs parua, quàm magna gubernātur; & opifices quantò ipsi peritiores sunt, tantò exactiùs, perfectiusque vna, eademque arte tum magna, tum pusilla conficiunt. Ergo Mens, quæ sapientissima est, & vult, & potest omnia curare, non solùm magnis prouidebit; verū etiā quæ sunt exigua, & faciliùs curari possunt, administrabit. His adde, quòd nullo pacto est rationi consonum à Mente ignorari

sua

sua opera,& quæ ab ipsa quoquo modo efficiuntur. Enimuero Mens distinctè,& perfectè seipsam intelligit, & cognoscit se mundi,& omnium,quæ sunt in mundo, effectricem; atqui caussa effectrix ad effectum cùm ex relatione dicatur,necessariò conficitur ipsam distinctè, ac perfectè cognoscere quæcunque ipsius sunt opera,& effectus. Ergo quia cognitio, ac prouidentia sese mutuò complectuntur, Mens, quæ res vniuersas optimè perspectas habet, in res singulas suam accommodabit procurationem. Rectè igitur Zeno Stoicorum princeps dixisse videtur; Deorum mente, atque ratione vniuersam mundi machinam administrari,neque verò id solùm,sed etiam ab ijsdem vitæ omnium animantium consuli, rebusq; omnibus,vel etiam minimis prouideri. Nec prætcrea illud admitti potest, quod quidam prodiderunt, Mentis scilicet prouidentiam non esse singulorum,nisi vt ad communem naturam reuocantur.Etenim si Mens intelligendo cuncta facit, & efficiendo omnia intelligit, necessariũ est, vt ab illius prouidentia ea omnia complectantur, quæ ab ipsius intelligentia attinguntur. Intelligit autem non solùm quæ omnibus communissima,sed etiam quæ vnicuique peculiariter sunt dicata,& quibus vnumquodque absoluitur, ac perficitur, alioquin confusè intelligeret,nec optimam possideret intelligentiam; ergo eminentissima,amplissimaque simul est illius prouidentia, & sese exercet in singulis etiam indiuiduis gubernandis. Hæc omnia expressit Orpheus inquiens in hymno ad Apollinem.

. . . . Sunt Tibi totius confinia mundi,
Est curæ Tibi rerum finis, principiumq;,
Tu cithara totum dulci moderaris Olympum,
Per te cuncta virent . . . .

Et alibi.

Cuncta vides,& cuncta audis, & cuncta gubernas.

Cùm dicimus Mentem omnia efficere,& mundum condere,id ita intelligimus, non quia Mens ipsum, quasi tempore præcesserit, nam mundus iuxta Platonis dogmata Crantore,

Plotino, Porphyrio, Iamblicho, Proclo, & plerisque alijs interpretantibus nullo ortu est generatus seculis omnibus immortalis, sed quoniam hic est à Mente, priorq; natura Mens est, quàm mundus, quippe quæ caussa mundi existit veluti efficiens, forma, & exemplar; mundi inquam huius, velut imaginis per exemplar illud existentis, eodemque modo inde perpetuò subsistentis. Hic autem cœlorum, ac terrarum orbis conditus est ab omni æternitate non ratiocinatione quadam concludente faciendum esse, sed necessitate quadam cogente, vt hic sensilis mundus primum imitaretur. Etenim cùm mundus intellectualis nequaquam illius esset conditionis, vt posset rerum extremum esse, quia primum erat, maximè verus, penitùs impartibilis, totus vita, totus mens, in vno viuens, simulque intelligens, atq; ea lege procreatus, vt istius esset exemplar, & fabricator; ac præterea amplissimam haberet potestatem ad sensilem mundum producendum, necesse fuit ipsum aliquid sui in materiam infundere, ac immobilē, quietumúe cōsistentem ad sui similitudinem vniuersum hoc corporeum construere. Illud autem condidit non consilio, & quo modo, quaúe ratione esset ædificandum ratiocinando, & deliberando, sed vno statim intelligentiæ actu, virtutisque momento; consilium namque est prudentiæ defectus, pertinetque ad eos solùm, quos tempus metitur; itaq; Mens, quæ est prudentissima, & tempori minimè subiecta, nulla indiget consultatione, neque in suis functionibus perficiendis meditando, atque deliberando ex aliquo in aliud proficiscitur. Amplius quæ agunt per solam essentiam, antegressā deliberatione non indigent, quia neque errare possunt, neque de eo, quod agendo sequendum est, aut fugiendum, dubitare, ergo quia in his agentibus Mens in primis debet numerari, planum est prægredientem meditationem nō esse illi necessariam. Istud à Porphyrio in Timęi commentarijs fuit patefactum, in quibus hæc habentur: *Artes instrumentis indigent, quoniam nec omni materiæ præsunt, nec dominantur omnino, & extra laborant: Potentiæ verò naturales, quoniam & perfectiores*

sunt

funt, & intimæ, ipso tantùm suo esse agunt, quicquid agunt: Sic & anima vita propria essentiali nutrit, auget, generat, spirat, sentit, & reliqua exercet munera, quæ ipsi sunt tributa: Ipsa quoque imaginatio præpotens solo quodam sui actu varijs motibus statim afficit corpus, & diuersas inducit qualitates: Quinetiam, vt tradunt Theologi, Dæmones imaginationibus suis absque alio instrumento, vel actu passim mirabilia faciunt subitò, & vt fert eorum voluntas, efficacissimos radios inde emittentes, ac sæpe motibus imaginationis suæ formas mirabiles ostendentes eis, qui talia inspicere valeant. Multò magis opifex mundi ipso esse, id est ipso intelligere substantiam exhibet vniuerso. Mens enim diuina nullo indiget, sed in natura propria permanens omnia producit, & mouet; & cùm sit incorporea, & indiuidua mundum fabricat corporeum, & planè diuiduum. Quid enim mirum? siquidem ex minimo sæpe semine vastum animal pullulat ex tot, tantisq́; diuersis inter se membris coagmentatū. Hæc Porphyrius, quibus ea possunt adiungi, quæ de Deo, & Intellectu in hanc sententiam disseruntur lib. 5. cap. 2. de diuina secundum Ægyptios philosophia: *At Deum,* inquit autor, *per consultationem agere non dicimus, alioqui eo prius aliquid esset. Quoniam meditando, atque deliberando ex aliquo priore proficiscimur; Cùm tamen Deo nihil prius sit, sed hic primus omniū; quemadmodum neque eodem quicquam posterius. Porrò cogitatio ex principijs ad conclusiones perficitur, principiaq́; per sensum cognosci possunt. At Intellectus nihil eorum, quæ sentiri possunt, per sensum cognoscit: Quia ab intelligibilibus incipiens in eadem desinit. Ex quibus manifestum est hunc meditando, atque deliberando ad ea non descendere, quæ in sensum cadunt. Itaque multò minus primus rerum omnium opifex meditatione, deliberationeq́; indiget ad regenda animalia, aut eorum quicquam, quæ mundo tam superiore, quàm inferiore continentur. Res autem consultò, cogitatoq́; ita fieri dicuntur, quòd cùm omnia in sapientia Entis primi procreata sint, eademq́; distincta secundum rationem propriam, & quæ cum altera specie cōicari nullo modo potest, non alius vllus sapiens quantumuis diligentiam ad deliberandum adhibeat, res alias illis similiter, pariterq́; perfectas possit absoluere. Cogitatio verò ad ea, quæ nondum sunt, absoluenda adiu-*

mentum

mentum affert, cùm quis prius consultat, quàm agere incipiat. Quare in illa eum, qui consultat, prius nosse oportet quid agendum sit: & si quid ea ratione effectum fuerit, ei, quod antea cogitatione erat cõprehensum, dissimile non apparebit. At cùm aliquid ab alio efficitur, ei, quod per solam essentiam agit, non est præcognoscendum, quale sit id, quod efficiendum est: Quoniam tale tantum efficit, quale esse decet: atque idcirco ad agendum alio adiuuante non indiget, nec antegressa cogitatione. Ex his patere potest Mentem neque argumentando, neque aliquibus instrumentis vtendo mundum condidisse, neque præterea ex quadam rationis discursione illi prouidere, & singula in ipso disponere, sed sua prorsus natura, & essentia, quo pacto dicimus Solem non consulendo, sed sua vi, & natura illuminare id, ad quod potest ipsius lumen pertinere. Nominatur tamen aliquãdo rationale quoddam in Mente consilium, quoniam cuncta sic ab illa constituuntur, & sunt constituta, ac sapiens aliquis faceret consilio, & argumentatione.

Quomodò hic mundus à Mente adeo dissimilis ex ipsa Mente potuerit emanare. Caput XX.

NEQVE alicui illud moueat admirationem, quomodò ex Mente, in qua omnia sibi sunt amica simulque coniuncta, nihil sibi, aut alteri contrarium; neque aliquid solitarium, vel à cæteris destitutum, potuerit hic mundus emanare, in quo alia alijs aduersantur à se mutuò separata, & cùm res nullæ sibi sufficiant, alijs bellum inferunt, ex quibus seruantur. Nam quemadmodum in ratione semini inserta simul omnia, in eodemque sunt, nihilque cum alio pugnat, aut dissidet, aut impedit; & in animali, quod in lucem ab ipsa euocatur, alibi est pars alia, atque alia impeditur, læditurque ab alia, sic vtique ex Mente

ſimplici, & ratione ab ea in materiam defluente potuit vniuerſum pullulare, quanquam in eo alia ſint amica inter ſe, atque ſalutaria, alia inimica, & pernicioſa; & partim volentia, partim nolentia viciſsim ſe diſperdant, ipſaque pugna mutuã ſibi afferãt generationem, & corruptionem. Nec Menti iſtud vitio vertatur, quoniam hæ rerum naturę inter ſe diſsidentes in mundo ſunt neceſſariæ, quòd mutua earum contentione quæcunque mortali conditione ſunt generata; immortalitatem conſequuntur. Deinde cùm quæ in primo rerum opifice ſumma eſt concordia, ſummaque plenitudo in naturis inferioribus multùm degeneret, atq; hæ quò magis à primo principio dimouentur, eò ſorte deteriori afficiantur, patet hunc mundum ex his partibus neceſſariò coaleſcere, quæ graues inter ſe gerunt inimicitias, ſiquidem cùm multùm abſit à ſupremi opificis perfectione, partes plurimas in ſe coercet, quę quod ſatis eſt non habentes cum alijs pugnant, vt quod deeſt, aliunde vendicent. Interim verò aduerſus tantam diſſenſionem prouidẽtia ſingulis ad ſeipſa, & ad vniuerſum magnum amorem inſeruit, quo illa ſe inuicem arctè complectentia ad ſalutem totius mundi concordiſsimè conſpirant. Amplius Mens non potuit vniuerſum condere, quod ſui eſſet aut ſimile penitùs, aut diſsimile. Simile non poterat, quia quod efficitur, patitur; & quod patitur, à pręſtantiore patitur. Diſsimile non potuit, quoniam quicquid agit, ad ſui ſimilitudinem agit. Igitur factus eſt mundus aliquo modo ſimilis, alio diſsimilis. Et cùm illa ſit vnica, vniuerſum eſt vnum, & non vnum. Cùm omnia in ſe coerceat, mundus continet omnia, & non omnia. Cùm immobili æternitate contineatur, mundus eſt æternus, & non æternus. Etenim quia vnus eſt nititur maximè ad immortalitatem, ſiquidem non habet ſocium, aut contrarium, à quo deſtruatur; quia non vnus, quodam modo fit compos mortalitatis: Ex contrarijs enim partibus, ac mutua corruptione inter ſe graſſantibus eſt coagmentatus. Eius igitur æternitas in ſucceſsione conſiſtit, vnitas in cõtinuatione. Qm̃ verò æternus, rebus oĩbus exornatur; quia non æternus

non omnibus rebus simul est expletus. Demum Mens architectix totum mundum, vt illius ferebat natura, fecit pulchrũ, sufficiẽtem, sibimet amicum, & partibus suis tum maioribus, tum minoribus æquè conuenientem. Quòd si aliquis monente Plotino lib. 1. de prouidentia mentis aures ad hunc voluerit conuertere, forsitan audiet ita loquentem. *Me proculdubio fecit Deus, atque ego inde factus sum perfectus, ex cunctis animalibus constitutus, mihi ipsi sufficiens, mihi penitus satisfaciens, nullius indigus. Quoniam omnia in me sunt animalia, simul atque plantæ, cunctorum natura generabilium, Dij quamplurimi, Dæmonum populi bonorum, exercitus animorum, homines virtute felices. Neque enim terra sola ornata quidem est plantis omnibus, & omnigenis animantibus, neque tantùm vsque ad mare potestas animæ se diffundit, aer autem totus, & æther, totumq́, cælum anima, vitaq́, caret, verùm animæ illis quoque sunt omnes bonæ, vitam stellis suppeditantes, reuolutioniq́, cælesti ordinatissimæ, simulq́, sempiternæ, & ad imitationem Mentis in circuitum agitatæ sapienter circa idem semper, nihil enim quærit extrinsecùs. Præterea quæcunque in me sunt, appetunt quidem omnia bonum, singula verò pro facultate propria consequuntur, dependet enim totum ab illo cælũ, tota quinetiam anima, amplius Dij, qui in partibus meis regnant, item animalia omnia, simul & plantæ, denique si quid etiam esse in me videtur inanimatum. Tum verò alia quidem essendi tantùm participia videntur, alia verò viuendi, alia sentiendi, alia iam rationem habent, alia totam denique vitam: non enim æqualia passim in rebus non æqualibus requirere decet, neque vt digitus videat exigendum, sed oculo id est assignandum, digito autem aliud quiddam desiderandum; id autem est, vt sit digitus, propriumq́, officium peragat.* Hæc fingit Plotinus mundum de seipso gloriosè prædicare. Cæterùm cuncta, quæ à mundo amplectuntur, Mentis imperio subijciuntur, illaque adeo rectè, atque ordine singula disponit, vt si quis perfectissimè valeat ratione discurrere, vehementer obstupeat. Nec quisquam perturbetur, quòd in mundo non sit eadem rerum omnium cõditio, & dispares formarum gradus conspiciantur, nam hoc illius perfectioni, & pulchritu-

dini plurimùm conducit, atque ob inæqualitatem, & dissimilitudinem insatiabilem hic admirabilis rerum omniũ decor spectatur, & maximè commendatur. Præterea, vt scriptum est lib. 14. secretionis secundum Ægyptios philosophiæ cap. 9. quoniam non erat rationi consentaneum, vt quod procreatum est, vnum esset omnino, suoq; autori omni ex parte æquale, vnum esse oportuit ex pluribus compositum: Ex pluribus autem similibus componi non potuit, alioquin de his vno sufficiente alterum fuisset ociosum: Itaque ex dissimilibus procreatum hoc oportuit singulis eorum seorsum existentibus secundum formas proprias. Qui igitur Mentem vituperat, quid agat, & quò temeraria arrogantia eum deducat, non satis habet perspectum. Hoc errore plerique cæcantur, quòd eos crassis inscitiæ tenebris circunfusos latet, quæ, qualisque sit pulcherrima mundi constitutio. Atque isti haud absimiles videntur illis, qui picturæ, musicæque ignari fidicines, & pictores accusant, quòd non eundem sonum chordę omnes remittant, atque non vnus tantùm color in visum veniat, cùm tamen pictores suas imagines variè excolentes congruos colores singulis locis distribuant; & fidicines chorda alium, quæ summa est, alium, quæ infima, sonum emittente, atque illa acutè sonante, hac vocem grauem profundente dulci, & iucunda harmonia aures nostras compleant. Quinetiam non aliter faciunt, ac si quis propterea tragœdiam vituperet, quòd cuncti non sint heroes, qui in hac loqui inducuntur, sed aliquis in ipsa vel famulitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus, infimæque notæ homo loquatur: Atqui actio tragica pulchra non erit, si quis inde inferioris fortunę homines tollat, cùm ipsius pulchritudo per hos quoque non parùm compleatur. In eodem errore versantur, qui diuitiatum, paupertatisue gratia de Mente conqueruntur, eamque repræhendunt, quòd æqualis in his non contingat distributio. Hi prorsus ignorant, quòd boni æqualitas in his rebus, quæ sunt aduentitiæ, & omnibus fortunæ telis propositæ, nequaquam est expetenda. Nec omnes in sublime tolli queunt, nec omnes

possunt

possint reges euadere, ac imperium inter alios exercere, quemadmodum nec omnes huiusce corporis partes eãdem possunt habere dignitatem, idemque munus sustinere. Isti præterea non considerant, quàm sit sacrilega illius hominis temeritas, qui de consilijs diuinissimæ Mentis audeat iudicare, quæ non vnius hominis, sed totius orbis; non ad instans tempus, sed ad omnia pariter secula sibi proponit vtilitatem. Quapropter leuiter, tranquilloque animo ferant se pauperes esse, illudque memoria teneant se non sibi solùm natos esse, sed etiam rerum vniuersitati, immo potiùs huic, quàm sibi; naturaque ita comparatum esse, vt quicquid incommodi nobis accedit, id mundo maximas afferat commoditates, qui ortus nostri præcipuam sibi partem meritò vendicat. Etenim cùm hominum natura sit mortalis, proptereaque multarum rerum indiga, videlicet agriculturæ, architecturæ, fabrilis, cæterarumq; artium, quæ ad cultum corporis necessarium pertinent, meritò ac decenter orbis totius optimus gubernator sic homines disposuit, vt alijs paupertas, alijs diuitiæ distributæ sint, vt qui opibus abundant, materiam subministrent, qui verò sunt inopes, exercitatas artibus manus admoueant. Et herculè si omnes homines in æquali dignitate essent constituti, humanum genus penitùs aboleretur; nemo namque pro alterius commodis curam, laboremque subiret, nemo aratris terram verteret, nemo sementem agris inspergeret, nemo messem faceret, nemo denique vuas legeret, vinumque exprimeret. Non est igitur, vt quis hanc rerum varietatem grauiter ferat, aut Menti totius vniuersitatis gubernatrici indignetur, quòd non omnes homines in eisdem bonis, officijsq; versentur. Sed hæc relinquamus, & quot, quæue munera in hoc prouidentiæ officio persoluendo Mens dicatur sustinere, breui considerêmus.

Quot

Quot, quæ'ue muner a Mens dicatur sustinere in officio prouidentiæ persoluendo; Prouidentia quid sit; Ac cur Dij, et Dæmones varias mundi partes dicantur sortiri.

Cap. XXI.

MENS vniuersitati dum prospicit, tria munera cognoscitur sustinere; primo totam terrarum, & cœlorum molem fabricauit, multos rerum ordines constituit, & suis quæq; gradibus disposuit: altero res à se genitas in dispositione conseruat, qua fuerunt inter se colligatæ, & ordinatæ, quòd si perturbentur, confestim illas in ordinem adducit, rursusque renouat dispositionem; tertio cuncta mouet, & sua cuique dispensat, vt cuiusq; natura videtur postulare. Quamobrem cùm in mundi constitutione alia quidem veluti tota sint fabricata, & alia tanquam partes; à nonnullis loci superiores occupentur, à quibusdam inferiores; multa quiescant, nec pauca moueantur: & rursus eorum, quæ mouentur, pleraque ex seipsis, & sua sponte cieantur, alia ab alijs agitentur, Mens singula suis quæque gradibus conseruat, & pro cuiusque conditione sua munera dispensat, ita vt generalia totis, particularia partibus, præstabiliora superioribus, & minus præstantia inferioribus distribuantur. Nec quæ stabilia, firmaque sunt, ad motum impelluntur; aut quæ ex se sua vi mouentur, quiescere coguntur, sed cuncta suæ naturæ conceduntur, & hæc quoquo modo moueri, illa manere permittuntur. Verùm hęc officia non solùm à Mente præstantur, sed etiam à Deo patre persoluantur, & à totius vniuersi Anima aliquo pacto attinguntur, quibus vnà cum Mente generalis prouidentia coaptatur. Eadem officia (primum excipitur) à sphærarum, stellarumque animis, & Dæmonibus ipsis ministrantibus in vniuersitatem proficiscantur, & longè, lateque funduntur. Summus enim opifex

ea lege

ea lege hos,& illas in naturæ digestione constituit, vt pro viribus omnia attingant, quæ ad exactam mundi curationem possunt pertinere. Nec verò quispiam existimet munus prouidentiæ interruptè à Dijs exerceri, atque hos ex interuallo istis caducis suam adhibere curationem, vt scilicet tunc mortalium curam suscipiant, cùm ipsorum res in maximo discrimine versantur, in pristinam, aut etiam perfectiorem conditionem omnia reuocaturi; Enimuero Dij, qui sua natura sunt boni, continuata prouidentia necessariò vtuntur, quæ propria est effectio ipsorum bonitatis. Accedit, quòd, quia continenter fluunt, & labuntur omnia, ne temporis puncto hæc possent in ratione rerum permanere, si vel exiguo interuallo ipsis deesset diuina prouidentia. Quapropter Synesius nullo pacto est laudandus, qui in orat. de prouidentia finxit prouidentiam, non veluti matrem, quæ cùm modò in lucem dederit infantem, in quibusq; incõmodis depellendis est occupata, ne infans à se editus omni ope, & auxilio à natura destitutus in aliquod detrimentum incurrat, sed tanquam matrem, quæ vires, & arma iam soboli suppeditauerit, quibusque vti filio præcipiat, vt nocitura per se propulsando suam ipse tueatur incolumitatem. Ex his constare arbitror nos prouidentiam posse diffinire actionem Deorum, & Dęmonum, qua res omnes huiusce mundi efficiuntur, conseruantur, & in fines sibi consentaneos proficiscuntur. Nunc Deorum nomine intelligi velim & prima rerum principia, & cœlorum, elementorumque animas, quibus Academicorum est consuetudo Dei nomen attribuere. Hi res cunctas in proprios fines dirigendo & rebus singulis suas impartiunt, communicantque perfectiones, & totius vniuersitatis commodis optimè prospiciunt. Apuleius lib. de Plat. dogm. finiuit prouidentiam sententiam diuinam conseruatricem prosperitatis eius, cuius caussa tale suscipitur officium. Chalcidius in Timæi enarratione. *Principiò, inquit, cuncta quæ sunt, & ipsum mundum contineri, regiq; principaliter quidem à summo Deo, qui est summum Bonum vltra omnem substantiam, omnemq; naturam, existimatione, in-*

ne, intellectuq; melior, quem cuncta expetunt; cùm ipse sit plenæ perfectionis, & nullius societatis indigus: de quo plura dici nunc exorbitare est: Deinde à prouidentia, quæ est post illum summum secundæ eminentiæ, quam νοῦν Græci uocant. Est autem intelligibilis essentia æmula bonitatis propter indefessam ad summum Deũ conuersionem: Estq; ei ex illo bonitatis haustus, quo tam ipsa ornatur, quàm cætera, quæ ipso autore bene stantur. Hanc igitur Dei uoluntatem, tanq; sapientem tutelam rerum omnium prouidentiã homines uocant, non ut plerique existimant ideo dictam, quia præcurrit in uidendo, atque intelligendo prouentus futuros. sed quia proprium est diuinæ Mentis intelligere, qui est proprius Mentis actus. & est Mens Dei æterna. Est igitur Mens Dei de intelligendo æternus actus: Sequitur hanc prouidentiam fatum, lex diuina promulgata intelligentiæ sapienti modulamine ad rerum omnium gubernationem: Obsequitur huic ea, quæ secunda Mens dicitur, id est Anima mundi. Hactenus Chalcidius. Dixerunt alij prouidentiam Dei esse ipsius propriam Bonitatem, ut in institutum ordinem, in suũque finem rem vnamquamque dirigit, atque ordinat. In qua diffinitione illud animaduertunt, quòd Bonitas est propria Dei substantia, ac proinde illi ingeneratum esse rebus cunctis prouidere, quando quidem, ut Proclus inquit lib. 1. de Theolog. Plat; si prouidere non esset Deo naturale, nec profectò ipsi natura boni inesset, nam quemadmodum uita uitæ, & mens intellectricis illuminationis est conditrix, ac omne primò ens in quauis natura secundò entis vim habet generandi, sic bonum boni est erogatiuum. Quocirca cùm hæc sit natura Dei, sequitur, quòd sicut nullo labore ignis calefacit, & homo ratione utitur, ita Deus nulla difficultate (quod Epicurus intelligere non potuit) terrarum magnitudini, marium amplitudini, cælorum immensitati, mundoque demum vniuerso prospiciat, & cuncta sine molestia aliqua, & perturbatione iugiter curet, atque administret. Adijciunt, quia hæc ipsa diuina Bonitas trifariam potest considerari, nempe ut est in Deo, & absolutè: secundò quatenus per eam res cunctæ bonæ sunt; postremò quatenus illius beneficio

neficio singulæ res, quæ bonæ sunt, in fines suos, qui similiter boni sunt, destinantur, ac diriguntur; sub hac tertia notione diuinam Bonitatem nuncupari prouidentiam. Nec desunt, qui prouidentiam explicent summam in eo, qui mundi est opifex, & administrator, rerum omnium rationem. Zeno diuinam prouidentiam esse mundi naturā artificem, consultricē, & prouidā utilitatum, & opportunitatū oium existimauit. Chrysippus dixit prouidentiam ad id, quod est utile, vnumquodque disponere. Quidam ex ijs, quæ de fato sunt à Stoicis memoriç consignata hanc descriptionem concinnarunt, prouidentia est æterna rerum uel omnium, uel magnarum saltem in suos fines à Dijs præordinatio, quæ per seriem, & ordinem caussarum ineuitabili necessitate perficitur. Alij aliter finiunt prouidentiam, verùm omnia persequi non est necessarium. Quoniam diuina prouidentia sese per omnia fundit, singula percurrit, & ne minimum sui expers alicubi prætermittit, perspicuum est, cur Dij, & Dæmones à Platonicis uarias mundi partes dicantur sortiri, nam cùm horum essentia, & potentia ubique in se vigens certas, constitutasque habeat huius uniuersi partes, quas maximè illustrat, hinc fit, vt illis Dij, & Dæmones credantur præesse. Neque existimandum est illos propriæ nobilitatis dispendium facere, aut rerum, quibus admiscentur, affici contagione, quoniam ut lumen in se manens absque alicuius extranei permistione diuersa passim illuminat, ita Dijs, Dæmónibusque usuuenire æquum est sibi persuadere: Non enim in se habent quidquā admistum dispar sui, atque dissimile, neque ex illis, quæ gubernant, quidquam accipiunt. Et quemadmodum Solis lumen quàmuis aerem illuminet, nihilotamen minus idem totum continuum est ubique, neque in partes dissecatur, neq; ab aliquo clauditur, neque à fonte proprio seiungitur, haud dissimiliter cuiusque Dei lumen totum indiuiduum toti mūdo præsidet, tametsi cuidam sibi accommodato uim suam præcipuè impartiat. Scitè igitur Proclus testatum reliquit in com. in Alcib. duo esse diuinç, dæmoniacæque prouidentiæ

attributa, primum, illam per omnia pertinere, & nihil quamuis minimum posse ipsam effugere: secundum, nihil omnino ex ijs, quæ cadunt sub eius ditionem, accipere, nec eorũ natura repleri, nec eis alicubi commisceri: Deorum namque, Dæmonumque proprium est ita prouidere, ut nec gubernatis permisceantur, nec ueluti addicti afficiantur. Quod licèt humanis animabus quandoque contigat, illis tamen hoc concessum est diuina, uel Dæmonica largitate. Itaque mundus Deorum numine multò faciliùs regitur, quàm corpus ab anima, quippe hæc corpori alligata ipsum regit, ac moderatur, at Dij huic uniuerso prospicientes nullius corporis uinculo sunt constricti, sed soluti, suarumque actionum domini. Neque fieri potest, ut illi diuinæ prouidentiæ officium exercentes ullis curis, uigiliisque angantur, aut à uita declinẽt, quam uiuunt beatissimam, quandoquidem his uacant difficultatibus, quæ in rebus administrandis nobis occurrunt, quæque multas nobis sæpè afferunt dubitationes, quibus perturbati vix aliquando post longam, diuturnamque cogitationem quid commodius sit, decernere possumus: Apud eos nihil est negotij, nihil dubitationis, nihil difficultatis, sed omnia sunt expedita, omnia certa, omnia facilia, aguntque semper, quæ sciunt esse meliora.

Omnia huiusce vniuersitatis ita aptè, & ordine sunt disposita, ut nullus casui, & fortunæ locus relinquatur. Cap. XXII.

CVM diuinæ prouidentiæ ministerio mundus gubernetur, ratio flagitat nihil non esse ordinatũ, & quæ homines putant casu, & fortuitò euenire, ea penès totius uniuersitatis administratores rectè, ac ordine dispensari. Ordinem namque nasci ex intelligentia nemo unquam dubitauit; qua de re cùm Mentis, quæ inter uniuersi moderatores partes habet pręcipuas, maxima, & perfectissima sit intelligentia, sanè machina mundana ex parti-

partibus diuersis compacta adeo ordinatissimè conspirat, & regitur, ut nulla autoritas casui, & fortunæ sit concedenda. Adde quòd euentus fortuiti ea de caussa solēt accidere, quia administrator uel non oīa conspicit, uel non omnibus dominatur, at rerum omnium constitutio sic uenit in diuinæ Mentis oculos, & potestatem, ut dictu sit nefas aliquod illius aspectum, & uim posse deuitare. Quòd si, ut nonnulli ex Platonicis autumant, lux est sensus in cælo, atque radios ex luce profluere est singula persentire, sentiendoque facere, & faciēdo sentire, nullaque res in terræ uisceribus delitescat, ad quā radiorum vis non pertineat (quod ex metallis, & lapidibus luminis uirtute sub terra genitis potest omnibus persuaderi) quis non putet Mentis radios his sub aspectum cadentibus præstantiores in omnia diffundi, ubique singula procreare, & procreando conspicere? Huius illud Orphei in hymno ad Saturnum nos admonet;

Qui princeps ortus, mundi partem incolis omnem.

Quamobrem quæcunque nobis accidunt repentina, & inopinata præter huius cognitionem non possunt euenire. Accedit, quòd perfectissima, & optima Mens prouidentiam sibi asciscit absolutissimam, ea uerò est, quæ nihil ignorat, & nihil improuisum esse permittit. Atque mehercule sic totus mundus prouidentia quadam imperatoria, ut scribit Plotinus lib. 2. de prouid. est institutus cernente actiones, passiones, & quæ adesse oporteat, alimenta, machinas, & omnia necessaria; sicque procedunt singula ab illius duce sagaci quadam, solertique ratione (quamuis etiam nonnulla externa uideantur, ab eoq; aliena) ut quicquid in mundo accidit, proprium finem habeat, in quem referatur. Demum quæcunque casu dicuntur euenire, ea sub alicuius, & præcipuè Mentis cognitionem cadere, ex eo datur intelligi, quòd cùm euentus fortuiti ex diuersarum caussarum concursu exoriantur, fieri nequit, ut eorum ordinatio ab ea sit caussa, quæ tantùm mote naturæ suas functiones perficiat: ea est ratio, quia caussa huiusmodi ad vnum duntaxat dirigitur, ac

proinde nullo pacto poteſt plures euentus inopinati cauſſas inter ſe diſperſas, & nullo ordine digeſtas ad unum effectum per ſe redigere; quare ſequitur, ut ab ea ſint, quæ cognitionis munere donata multas in ſe formas concipiat, easque inter ſe aptè diſponens rerum multiformium exiſtat principium, & diſsimiles cauſſas in unam euentus formam alijs improuiſi mirificè congreget. Hinc Proclus in com. in Tim. fortunam definiuit non cæcam, & temerariam, ſed diuinam, & dæmonicam poteſtatem in unum exitum cauſſas diuulſas cõgregantem. Et Plato in epiſt. cùm in cuiuſdam euentus fortuiti ſermonem incidiſſet, ubi fortunæ nomen uſurpauit, cõtinuò Dæmonis nomen ſubiunxit: Sæpe namque Dæmones occulta quadam perſuaſione hunc hominem hac uia, illum illa in eundem locum mittentes efficiunt, ut illi ſibi obuiam uenientes euentum pariant ſibi inopinatum, à ſuperis autem præuiſum. Ex his manifeſtum eſt omnia huiuſce uniuerſitatis ita diſtinctè, ita ordinatè eſſe diſpoſita, ut nullus caſui, & fortunæ locus relinquatur. Quod quoque perſpicuum erit, ſi quiſpiam ſecum ipſe cogitet totam mundi machinam terris circunfuſam in omni diſpoſitione, motuque eundem ordinem ſemper retinere, nec aliquo modo perturbari: adhæc terrena omnia certiſsimo ordine oriri, & occidere. Nõ enim fiunt quælibet ex quibuſlibet, uel mouentur ad quælibet, aut quomodolibet fiunt, uel mouentur, ſed certis omnia modis, ſemperque ſimiliter ſuis ſtatutis temporibus. Si hæc, inquam, omnia quis conſideret, planè ſentiet in hac ſpecioſa rerum varietate nihil indiſtinctum, nihil inordinatum, aut perturbatum poſſe reperiri.

In mundo nullum malum est alicuius autoritatis. Cap. XXIII.

EADEM ratione, quia scilicet mundus diuinæ prouidentiæ subijcitur, par est credere nullum malũ in eo alicuius esse autoritatis, nam si omnia, quæ existunt, fluunt à Bono, singulisque inest Bonum, continetque omnia, nimirum in his malum esse non potest: Quod uel etiam ex eo non est impendiò obscurum internoscere, quòd omnis mutatio, quæ uidetur mala, confert ad optimum statum uniuersi. Non enim mundus in misti dissolutione vllum patitur detrimentum, aut propriæ perfectionis iacturam facit, sed uel elementa in suas, quas illis natura dedit ad conseruationem, sphæras reuertuntur, uel compositum aliud generatur: quomodò enim illius esset generatio, quod ex interitu alterius procreatur? Itaque corruptiones, defectus, & cætera, quæ uidentur nocere, quibusdam alijs vehementer conferunt, & in caussa sunt, ut uires quamplurium, quæ alioquin otiarentur, atque torpescerent, in effectiones erumpant, suaque munia præstent. Hoc testantur veteres Theologi asserentes nihil in mundo interire, quia est secundus Deus, necnon uiuens immortale, sed corpora composita dissolui, dissolutionem verò minimè esse mortem, sed mistionis solutionem; solui autem unionem, non vt ea, quæ sunt, intereant, sed ut cætera iuuenescant. Quæ omnia à Mercurio confirmantur; *Simul quippe,* hic inquit in Piman. *mundus vniuersus existens totus quidem immobilis, partes autem eius agitabiles undique, nihil tamen corruptioni obnoxium. Sed appellationes quædam falsæ homines turbant. Neque enim generatio uitæ creatio est, sed latentis uitæ explicatio; neque corruptio mors est, sed potius occultatio, cùm hæc igitur ita se habeant, cuncta immortalia.* In eandem sententiam Anaxagoras, & Euripides dixisse uidentur nihil eorum, quæ sensibus accipiuntur, interire, sed in aliud commutatum formam diuersam induere, atque alterius procreationem facere. Quòd si mori

est corpus vnum exuere, & alterum induere; ueluti si persona, quæ in scena fingitur interfecta, mox uestem mutet, alteriusq; personam sustinens in scenam regrediatur; quid'nam mali secum afferre possunt huiusmodi commutationes? immo potius censendum est maximas ex se fundere utilitates ad salutem vniuersi multùm necessarias. Enimuero cùm ea conditione informis uniuersi materia sit in natura rerum cōstituta, ut formas innumerabiles appetendo eas quandoque accipiat ad totius mundi perfectionem, atque has simul omnes ob repugnantes ipsarum naturas nequeat sustinere, factū est, ut his continuatis mutationibus formas in se omnes materia aliquando recipiat alijs alijs uicissim in ipsa succedentibus. *Hæ* præterea corporum mutationes ad optimum habitum, & nouationem vniuersitatis vehementer conducunt, quòd huiusmodi vijs unius uita alterius morti succedit, & ex vnius interitu alterius generatio consurgit. Fit ignis ex aere intereunte, hic ex aqua, aqua ex terra, & hæc ex igne ad interitum accedente. Id ipsum quoque, quod mortem appellāt homines, est perennitatis principium, & uitæ sempiternæ procreatio, pereuntibus scilicet sua lege, suoque tempore corporibus, & animis fracto carcere ad proprium locum, propriamque uitæ conditionem euolantibus. Quid? in anima ipsa nullum est malum, hæc enim quicquid eligit, illud tanquam bonum sibi proponit, illiusque ueluti boni trahitur cupiditate. Et quanquam minus bonum anteponi maiori sit contra officium boni, attamen huiusmodi electioni est consonū, prorsusque consentit legi iustitiæ naturalis, qua sancitum est, quicquid ad deteriora uergit, deterius affici, uitamque subire deteriorem. Euadit prȩterea animæ eligenti bonum, quoniam sequitur necessario pœna (nam electio ipsa, modoque peruersa & peccatum est, & pœna) quæ animam percutiendo, & affligendo illam prouocat ad odium prauæ electionis quo, fit, ut in cæteris rebus eligendis cautiùs se habeat, & diligenter excogitet, quo modo queat huiusmodi prauas electiones declinare. *Huc* demum accedit hominis animam

ex boni,

ex boni, pariterque mali notitia perfectiorem euadere, atq; ex mali formidine boni desiderio inflammari. Illi igitur sunt vtique ridendi, qui prouidentiam damnant, quòd libera ex uoluntate mala proficiscantur, multaque mala in uniuersitate eueniant, quoniam maiora bona inde eliciuntur. Cum his consentit Clemens Alexandrinus lib. 1. stromatum; *Diuinæ, inquit, sapientiæ, & uirtutis, & potentiæ est officium non solùm bona facere (hæc est enim, ut semel dicam, Dei natura; ut ignis calefacere, & lucis illuminare) sed illud quoque maximè, ut id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem, et utilem deducat: & utiliter ijs, quę uidentur mala, utatur.* Eiusdem sententiæ est D. Augustinus in Enchir. *Deus, inquit, omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeo omnipotens esset, & bonus, ut benefaceret etiam de malo.* Dionysius præterea uir summè diuinus, summeque Platonicus lib. de diuin. nom. non solùm censet Deum cognoscere malum sub ratione boni, ac penès ipsum malorum caussas esse beneficas uires; uerùm etiam ostendit malum habere nullam subsistentiam in hac rerum uniuersitate, quoniam malũ uel ex bono existit, uel ex malo, sed neutrum possumus tueri, ergo nulla existentia est malo tributa in natura rerum. Malum ex bono nequaquam existere, uel ex eo perspicitur, quia si ex bono sit, non esset malum, non enim boni est facere nõ bona, quemadmodum nec ignis est frigefacere. Iam uerò cùm omnia, quæ sunt, ex bono procedant (natura enim boni est producere, atque seruare; mali uerò perdere, ac dissoluere) plus satis patet nihil eorum, quæ existunt, nec ipsum malum oriri ex malo. Præterea si quęcunque sunt, pulchrũ, bonumque appetunt; & quicquid agunt propter id, quod uidetur bonum, efficiunt; omnisque rerum intentio bonum spectat, ut principium, atque finem; nihil enim mali naturã sibi proponens quicquam omnino rerum gerit; quonam modo in ordine rerum erit malum? Amplius quia omnia, quæ sunt, uel ex Bono procedunt, uel sunt ipsum Bonum, malum si sit, aut in hoc, aut in illis erit ponendum: Verùm si omnia,

quæ

quæ sunt ex Bono, continent bonum, in his profectò malum non erit: Et cùm malum sit contrarium Bono, quonam pacto malum in Bono inerit? Nec uerò sentiendum est cum Manichæis, qui Magos, & Zoroastrem sequuti finxerunt duo rerum esse principia inter se contraria, & repugnantia, atque alterum ex his bona præbere, alterum mala, nam si istud concedatur, nec Deus ipse à detrimento, molestiaq; procul aberit, siquidem non desit, quod ipsum quoque perturbet. Cæterùm hic uir longiùs progrediens, & in proposita sententia permanens monstrat malum non esse in Angelo, neque in Dæmone, neque in anima, neque in natura, neque in corpore, nec denique in ipsa materia, quæ rerum omnium est infima, suamque sententiam confirmat multis, ac uarijs argumẽtis, quæ ex illius opere diuinissimo petantur. Atqui ambiget aliquis si malum nullam essentiam, uel generationem habet, quæ, qualiaúe sunt ea, quæ vulgò dicuntur mala. Ad hoc respondendum est ex doctrina eiusdem uiri Bonitatem per omnia sese diffundentem non solùm ad illas, quæ sunt circa ipsam substantias optimas accedere, sed ad extremas vsque procedere; Verumenimuero quoniam non omnia ad excipiendam bonitatem sunt æquè accommodata, hinc fieri, ut alia prorsus Bonum participent, & alia magis minusúe, prout natura ipsorum postulat. Quæcunque igitur in malis numerantur, non sunt uerè, ac simpliciter mala, sed bona minora, & imperfecta, fiuntque propter absentiam, & defectum maioris bonitatis. Itaque in corporibus non est uerè aliquod malum, nam deformitas, & morbus, quæ vulgò dicuntur mala, sunt defectus speciei, ordinisque priuatio: Hæc autem nõ omnino mala sunt; sed minus bona, alioquin si pulchritudinis, speciei que, & ordinis integra fiat solutio, ipsum quoque corpus in nihilum abibit: Quinetiam in animabus non est aliquod malum, sed quæ in ipsis mala creduntur, fiunt ob affectionum, actionumque bonarum defectum, & quóniam aberrantes à fine ob infirmitatem propriam dilabuntur. Quãobrem in nobis siue in anima, siue in corpore non ita malum

est,

est,quasi existẽs aliquid, sed tanquã defectus aliquis, per quẽ caremus bonis perfectioribus. Ab his Proclus minimè est dissentiens,qui in lib. de malo habet hæc. *Malũ neq; est in rebus intellectualibus, nã proximæ sunt ipsi Bono,neq; in animabus, corporibusq;, vniuersalis enim forma,& authoritas est propria bono: Reliquũ est igitur, ut malũ in particularibus sit animabus, atq; corporibus. Neq; tamen in horũ essentijs ex Deo natis,neq; rursus in naturalibus horũ uiribus; nã ex Deo quoq; dependent. Horum igitur actionibus duntaxat accidit malũ;sed quantũ spectat ad ãias, nõ in actionibus quidẽ earũ rationalibus, oẽs enim appetunt bonum; neq; rursum in actionibus earũ ratione carentibus;hæ nãq; natura feruntur,sed in quadã earũ inter se incongruitate, quam uocant asymmetriam: quantum deinde spectat ad corpora,malum non est in forma, vult enim materiæ dominari; neque in materia, nam appetit exornari,sed in quadam materiæ ad formam ineptitudine*. Vnde concludit malum omne præter subsistentiam esse; & affirmat quicquid mali uidetur accidere sub boni conditione diuinitus colorari. Porrò si quis etiam mala admittat, uelitq; ea, quæ ab indoctis mala uocitantur,propriè, ac uerè mala existere, attamen horum caussa neque in Deum, neque in Mentẽ erit conijcienda,nam Plato lib. 2. de Rep. vult Deum,qui bonus est,nõ omnium esse caussam, sed paucorum,multò enim pauciora nobis sunt bona, quàm mala: Et bonorum quidem solus Deus caussa est dicendus, malorum autem quamlibet aliam præter Deum caussam quærere decet. Itaque Homerum accusat stultè dicentem in Iouis limine duo iacere dolia plena sortibus, bonis unum, malis alterum; cumque ex his Iupiter uicem commistis impertit alicui, aliàs huic benè, aliàs malè esse; Cui uerò ex altero datur, hunc uesanam famem super terras exagitare: Non enim admittendum est Iouem nobis penuarium esse bonorum, atque malorum. Hac ratione Plutarchus adductus lib. de Animæ procreatione scriptum reliquit Deum non esse omnino opificem animæ nostræ, quoniam huius pars quædam insitam habet mali portionem, nempe ea, quæ perturbationum contra rationem

exultantium continet Fontem, & originem. A cuius opinione Chalcidius non discedens in com. in Tim. opinatur Platonem dicere animarum quidem ædificationi Deum opificē præfuisse: eorum uerò, quæ animis subtexuntur, alijs diuinis potestatibus inferioribus munus, atque officium esse mandatum, ita ut puræ quidem animæ, synceræque, & uigentes, florentesque rationibus à Deo factę sint, uitiosarum uerò partium animi, quæ subtexuntur, hoc est iræ, & cupiditatis autores habeantur hæ potestates, quibus ab opifice Deo talis cura mandata sit. In eandem sententiam Philo lib. de mundi opificio fuit illud interpretatus; *Faciamus hominem ad imaginem nostram;* cuius uerba placet appingere, quæ sunt. *Dicat aliquis; nunquid opus est quopiam ei, cui obediunt omnia? an cùm cælum faceret, terram, & maria nullo egebat cooperatore, hominē uerò tam paruum animal, ac fragile facturus non poterat absque alieno adiutorio suismet ipse uiribus effingere? Huius rei caussam uerissimam necesse est Deum solùm scire, cæterùm quæ per coniecturas credibiles uidetur rationi consentanea, non est celanda; est autem hæc: Rerum, quæ sunt in natura, aliæ nec uirtutis participes censentur, nec uitij, ut stirpes, & bruta; illæ quia inanimæ, & suapte natura imaginationis expertes; hæc quia carent mente, ac ratione; Vitij uerò, ac uirtutis tanquam domicilium uidetur mens, & ratio, in quibus commodè inhabitent: Aliæ item sola uirtute præditæ nihil omnino habent uitij, ut stellæ, nam hæ animalia esse dicuntur, & quidem intelligentia, uel potius Mentes singulares, totæ quantæ probæ, nec ullius capaces uitij: Rursum aliæ mistę ex utraque natura, ut homo, qui contrariorum est capax, prudentiæ, & imprudentiæ; temperantiæ, & continentiæ; fortitudinis, & timiditatis; iustitiæ, & iniustitiæ, & ut compendio dicam, boni, & mali; turpis, & honesti; uirtutis; & uitij. Ergo conueniebat, ut uniuersalis ille pater Deus bona quidem per seipsum solùm faceret, quippe sibi cognata, sicut nec indifferentium creatio fuit aliena ab eo, quandoquidem hæc quoque expertia sunt uitij Deo inimici: Cæterùm mistorum creatio partim erat ei propria, partim impropria; propria propter admistam eis meliorem ideam; impropria uerò*

propter

propter contrariam, & deteriorem. Quamobrem de sola hominis generatione scriptum est: Dixit Deus, Faciamus hominem; quod indicat assumptos alios tanquam cooperatores, ut irreprehensibiles tam uoluntates, quàm actiones hominis rectè se gerentis acceptum ferantur Deo rectori omnium; contrariæ uerò alijs ipsi subditis. Oportebat enim patrem non esse caussam malorum suis filijs, malum autem est uitium, uitiosæq; actiones. Hactenus Philo, qui quòd Diuinissimæ Trinitatis mysteria minus haberet explorata, peruersè hunc locum fuit interpretatus. Sed hæc maioris, & altioris sunt negotij, quàm quod suscepimus. Maximus Tyrius serm. 25. exquirens unde sint mala, cùm Deus bona agat, de hac re ita sentit: *Quemadmodum in artium opificijs aliud est, quod ex professo ars ipsa operis finem intendens sibi agendum esse desumpsit; aliud quod operæ negotio consequens est, quod quidem artis nequaquam opus est, sed materiæ affectio; ut sunt ex incude resilientes fauillæ, ex camino ipsa fuligo, aut alia alterius rei affectio, quæ necessariò addicta est operi, neque adeo artificis est propositum, sic etiam pro ijs, quæ accidunt terræ, quæ nos inuasionem malorum humanorum appellamus, minimè artem culpare debemus, sed potiùs censere naturas quasdam esse necessariò negotium fabricæ subsequentes: Enimuero quæ apud nos opinionem malorum, corruptionisq; habent, pro quibus etiam angimur, ea professo ipse artifex ad salutem uult esse vniuersi; Nam cùm uniuersi curam intendat, partes nimirum ipsas oportet pro uniuersi salute laborare.* His ualde sunt similia, quæ à Mercurio sunt prodita ad finem Pimâdri, vbi asseritur ab ipso mundi opifice nullum malum, nullam turpitudinem emanare, sed hæc esse passiones creata opera subsequentes, ut æs rubiginem, aut animata corpora limum. His quinetiam summoperè sunt confinia, quæ à Chrysippo lib. 4. de prouidentia fuere tractata, quo in libro cùm inquireret, natura ne ipsa rerum, uel prouidentia morbos debilitates, & ægritudines corporum fecerit, quas patiuntur homines, in eam iuit opinionem nequaquam fuisse primum naturæ propositum homines gignere ad ægritudines patiendas accommodatos; numquam enim hoc conueniebat naturæ

autori, parentique rerum omnium bonarum, sed cùm multa, magnaque procrearet, aptissimaque pareret, ac utilissima, alia quoq; simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat, cohærentia; eaq; non per naturã, sed per consecutiones quasdam necessarias generata. Sicut cùm natura hominum corpora formaret, ratio, & utilitas operis postulauit, ut tenuissimis, minutisque ossiculis caput compingeret, quam profectò vtilitatem rei maioris alia quædam incommoditas extrinsecùs consequuta est, quia scilicet caput fecit tenuiter munitũ, & ictibus, offensionibusque paruis facilè obnoxium. Itaque dum per consilium naturæ salus gignitur, ægritudines, itidẽ & mala per consecutionẽ sunt generata. Hęc Chrysippus, qui quoque in eisdem libris de prouidentia illos prorsus rudes, & ignaros appellat, qui magnam esse uim malorum animaduertentes è mundo eijciunt prouidentiam: nam cùm bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo, aduersoque fulta nexu consistere, quòd nullum contrarium queat in ratione rerum absque altero cõtrario cohærere. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quàm iniustitiæ priuatio? Quî item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauię oppositione? quî continentia, nisi ex intemperantia? quo item modo esset prudentia, nisi foret contrà imprudentia? Ergo cùm bonum, & malum sic natura sint comparata, ut uerticibus inter se contrarijs sint deligata, equidem qui malum è mundo tulerit, bonum auferat quoque est necessarium.

De prouidentia, non est, vt quis conqueratur, si hominum plerique iniustè vitam agentes nihil mali reportent. Cap. XXIIII.

NEC verò aliquis de prouidentia conqueratur, si hominum pleriq; iniustè vitam agentes habeât omnia secundissima nihil mali omnino reportantes; nam cùm genus humanum (vt docet Plotinus lib. 1. de prouid.) inter Dæmones, & bruta habeatur interiectum, ad ordinem pertinet vniuersi, vt horum, atque illorum participet cõditiones, atque modò seruet medium, & modò ad alterum extremorum propiùs accedat. Itaque hominum alij Dæmonibus, nonnulli brutis similiores euadunt, & plurimi inter hos medium tenere spectantur. Qui ad bruta proximè accedunt, multisque vitijs sunt inquinati, hi sunt miseri, atque infelices, tum quia longè, multumque absunt à felicitate, quæ posita est in actione virtuti contentanea: tum etiam quoniam dignis supplicijs vel statim, vel téporis spatio plerunque afficiuntur. Neque tarditas, cunctatioque numinis in pœna malis irroganda fidem deroget prouidentię, quippe vt scribit Plutarchus lib. de ijs, qui serò à numine puniuntur, multis de caussis Deus hominibus prauis interposita mora, ac tardè *pœnas* infligit, primùm vt hoc exemplo suo nos doceat sæuitiam, atque vehementiam omnino esse vitandam in puniendis peccatis, siquidem nos in Deum intuentes, qui tametsi nullius rei metu, pœnitentiaue ducatur, tamen supplicium differt, & in futurum reijcit tempus, admonemur non in ira, aut cùm maximè feruet, & palpitat cor, sed adhibito temporis spatio cautè, ac modum, & opportunitatem supplicij considerando pœnam esse irrogãdam ijs, qui iniuria nos affecerunt. Præterea Deus non omnibus malis eodem modo pœnas accelerat, vt quibusdã det locum, & opportunitatem pœnitendi. Enimuerò Deus om-

nes homines vitio captos iusto suo iudicio aggrediens, eorumque motus, & animi mores perspiciens eos, qui prorsus insanabiles sunt, statim punit, quia omnino & alijs nocent, & sibi melì ò maximè in vitijs vitam agentes; quicunque autem ignoratione boni potiùs, quàm appetitione mali peccata ediderunt, ijs tempus vitia mutandi largitur, quòd si persistant in flagitijs edendis, de ipsis quoque supplicia sumit, nō enim metuendum est, ne non sint quandoque pœnas daturi. Deinde pœnæ quorundam in benè longum tempus proferuntur, vt ijs tanquam carnificibus de alijs malis pœnæ sumantur, quod vel præcipuè verum esse de plerisque tyrannis existimandum est: siquidem Deus nonnullis populis, & nationibus morsu, & pœna indigentibus inijciens tyranni alicuius sæuitiam implacabilem, aut magistratus molestam asperitatem non antè id, quod excruciat, præcidit, vitaq; priuat, quàm ij, qui vitijs ægrotant, fuerint morbis liberati. Postremò cùm vitiositas simul secum afferat id, quod animum mordet, atque percutit, dicendum est malos non subsequentem, sed præsentem pœnam semper habere. Enimuero vt quis improbè egit, statim conscientiam intus vrgentem, plectentemque habet, & multæ, variæque curæ illum sollicitant, anguntque vehementer, nam semper abundat metu, dolore, memoriaque tristi, in præsenti statu sibi diffidit, de futuro sinistrè suspicatur, & cùm nihil habeat in se amabile, nec sibi, nec alijs est amicus. Quapropter (si fas est dicere) vitiosi neque Deo, neque homine indigent, qui in hac vita ipsos pœna afficiat, nam ad hoc sufficit ipsa eorum vita, tota à prauitate corrupta, atque conturbata. Quòd si quis ita fuerit vitijs imbutus, & in eisdem confirmatus, vt nullam habeat delictorum conscientiam, neque ex peccatis perpetratis vllis angoribus, sollicitudinibusque conficiatur, non est tamen periculum, ne manibus Dei omnia maleficia accerrimè vindicantis elabatur, quoniam flagitia, quæ in hac vita nullo supplicio constringuntur, in alia à diuina prouidentia acerbiùs castigantur. Siquidem homines vbi è vita cesserūt, atque in eum

locum

locum peruenerunt, quò Dæmon post obitum vnumquemque perducit, illic omnes & qui honestè, sanctèque, & qui aliter vitam traduxerunt, ex æquo, bonoque iudicantur. Quare quicunque in vita quodammodò tenuisse medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti vehiculis, quæ adsunt vnicuique in paludem perueniunt Acherusiam, ibiq; habitantes purgantur, pœnasque luunt iniuriarum, & cùm purificati sunt, absoluuntur, rursusque pro merito singuli benefactorum præmia reportant. Qui autem videntur insanabiles esse ob magnitudinem delictorum, vt qui sacrilegia multa, & grauia, quique cædes præter æquum, ac iustum frequenter admiserunt, & quæ sunt alia generis eiusdem, hos omnes æqua, & conueniens sors in Tartarum demittit, vnde nunquam sunt emersuri. Qui verò expiabiliter quidem, sed tamen grauiter videntur peccasse, quale est, si qui iracundia perciti violenter in parentes aliquid fecerint, sed tamen pœnitentia adducti eos in reliquo spacio vitæ coluerint: aut si qui hominem occiderint, vel tale quippiam perpetrarint, hos sanè ipsos nihilosecius oportet in Tartarū deijci, cùmq; annum ibi totum peregerint ab vndis eiectantur, homicidæ quidem ad Cocytum, qui verò in parentes peccarunt, ad Pyriphlegethontē: Postquam verò ab his fluminibus delati ad paludem Acherusiam peruenerunt, illic clamantes, vocitantesque eos, quos vel necauerunt, vel iniurijs affecerunt, suppliciter deprecantur, vt ipsos permittant per paludem progredi, ibique absolui; illis annuentibus illuc penetrant, finemque malorum accipiunt, renuentibus verò iterum in Tartarum deuoluuntur eadem, quæ priùs, adhuc supplicia subituri. Qui autem viuendi sanctitate cæteros excelluisse videntur, hi sunt, qui ab hisce terrenis locis tanquam à vinculis soluti, prorsusque liberati ad superiorem illam puram habitationem perueniunt, atque ibi in regione optima collocantur. Qui verò homines per philosophiam satis purgati fuerint, ij & reliquum omne tempus absque vllis penitùs laboribus viuunt, & pulchriores, quàm hæ sint, habitationes

nanciscun-

nanciſcuntur. Atque hæc eſt Platonis ſententia in Phędone, cui conſentiunt ea, quæ narrantur in Gorgia, quo in loco ſcribitur à Platone eum, qui vitam iuſtè, & ſanctè tranſegerit, morte obita in beatorum inſulas deferri, eaſque incolentem frui omni felicitate, & exortem eſſe omnium malorum, qui verò iniuſtè, atque impiè uixerit, in iudicij, ac iuſtitiæ carcerem detrudi, quem Tartarum uocant. Nec uerò aliquis opter, confidatúe ſe adeo felicem fore, ut iudicium hoc effugiat, nam qui hoc ſanxerunt, firmiùs quàm cætera omnia ſtabilierunt, ut nullo pacto queat præcaueri. Quapropter quiuis, ſemper hoc iudicium ſubibit, & poſt mortem conuenientia ſupplicia dabit. In eandem ſententiam multa ſcribuntur lib. 10. de Rep. ubi Plato Herum Armenium genere Pamphiliũ reſurrexiſſe confingens dè inferis illum multa, mirandaq́ue explicantem inducit, quæ nunc minimè afferremus, ne longiorem æquo ſermonem protrahamus. Plutarchus in lib. de ijs, qui ſeriùs à Deo puniuntur, quendam ex Theſpeſio Soléſi hæc, & alia de inferis narrantem inducit; *Adraſtiam Iouis, & Neceſſitatis filiam omnibus flagitijs vindicem ſup emo loco collocatam eſſe: neque malorum quenquam ita uel magnum, uel paruũ vnquam fuiſſe, vt aut latendo, aut ui m faciendo pœnæ ſe ſubducere potuerit. Porrò alios aliter puniri, & ipſam tria ſuppliciorum genera tueri, atque exequi. Quoſdam enim ſtatim in corpore, & per corpora plectendos pœna uelox arripit miti quadam ratione, & multa omittat expiationis indigentia. Quorum uerò malitia operoſiorem flagitat medicinam, eos Dæmon poſt mortem tradit Iuſtitiæ. Prorſus autem inſanabiles Iuſtitia repellente tertia, & ſæuiſſima Adraſtiæ miniſtrarum Erinnys hinc inde uagantes, atque fugientes curſu adſequens miſerabiliter, atq; immaniter uniuerſos abolet, in locumq́; demergit, qui neque cerni oculis, neque uiſu adiri poteſt.* Et paucis interiectis. *Qui verò hinc pœna euitata, & inexpiatus eò peruenit, hunc excipiens Iuſtitia conſpicuum, atque nudum, ac qui prauitatem ſuam nulli rei immergere, nullo uelare modo poſſit, ſed undequaque ab omnibus talis, qualis eſt conſpiciatur, primũ parentibus, ac maioribus ſuis probis (ſiquidem tales ſint) demon-*

ſtrat

strat indignum ipsis, atque conspuendum. Sin mali fuerunt, pœnas eorum videns ipsis vicissim cernentibus plectitur per longum satis tempus; singula vitia ijs luens doloribus, ac cruciatibus, qui magnitudine, & vehementia tantò superant corporis dolores, quantò res vera est quàm somnium efficacior. Cicatrices autem, & vibices restant à singulis vitijs, maiores alijs, alijs minores. Socrates apud Xenocratem in Axiocho à Mago quodam Gobria se accepisse ait Opim, & Hecaergum tabulas æneas ex Hyperboreis attulisse, in quibus continerentur animam ab hoc corpore solutam in occultum locum sub terram migrare, in quo Plutonis sit regia nihilo minor quàm aula Iouis, atque ad Minoem, & Rhadamantum duci in eam regionem, quæ veritatis campus cognominetur. In hac iudices sedere recognoscentes eorum, qui aduenerint, vniuscuiusque vitam, & qua quisque ratione corpus inhabitans vitam peregerit. Nec mentiendi illic vllam esse facultatem. Quibuscunque autem in vita melior aspirauerit Dæmon, eos incolere sedes beatas, plenasque gaudij, & iucunditatis. At illos, quibus per scelera vita fuerit peracta, rapi ad locum impiorum, vbi indesinenter lampadibus adusti, & omnium pœnarum afflicti cruciatu tormentis laniantur immensis. Mercurius sic fermè scribit; *Anima ab hoc corpore discedens transit in summi Dæmonis potestatem, qui si delictorum maculis fœdatam, vitijsq́; oblitam viderit, illam desuper ad ima deturbans procellis, turbinibusq́; aeris, ignis, & aquæ sæpe discordantibus tradet, quæ inter cœlum, & terram mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur, vt in hoc obsit animæ æternitas, quòd sit immortali sententia æterno supplicio subiugata.* Hæc ex Platone, & alijs excerpta collibuit hic potissimum subnectere, quòd pleraque insint à veritate euangelica minimè dissentanea.

In quam sententiam accipienda sit Pythagorica, & Platonica metempsichosis. Cap. XXV.

HIc illud quoque videtur opportunè dicendum, quod à Plotino explicatur in hac dubitatione dissoluenda; Scribit hic vir lib. 1. de prouid. ad Pythagoreorum opinionem rerum omnium esse vicissitudinem, & quorum delicta in vna vita dimittuntur impunita, eis in alia pœnas suis dignas sceleribus persolui: Quocirca quicunque diuitijs abutuntur, vitam aliam agentes efficiuntur pauperes; qui olim necauerunt parentes in posterum à filijs extinguentur; & qui iniustè alicui mortem attulerunt, iniustè similiter morte mulctabuntur. Hanc puniendi rationem Cabalistæ Hebræorum doctores comprobarunt, prodiderúntque hominis animam sæpius in hanc vitam reuertere, atque hoc modo suæ improbitatis pœnas sustinere. Illud verò inter hos, & Plotinum interest, quoniam putant Cabalistæ animas in hanc vitam sub humana tantùm figura reuolui, & ter tantùm huc reuerti, quòd hęc sufficiunt ad purgationem animarum: Plotinus autem, & Pythagorici tradunt etiam in brutorum corpora posse migrare, hoc est, in suis moribus simillimas figuras pecudum, & ferarū transferri, & multotiens fieri huiusmodi conuersiones. Empedocles Pythagoram fuit sequutus, vt ipse his testatur versibus.

Olim namque fui cespesq́, puerq́, puellaq́,
Et uolucris cœli, atque alti maris incola piscis.

Et alibi.

Mutatos sobolis mactat pater impius artus
Dis epulum libans sæua prece territa mente.
Hostia luctifica funestatur dape mensa.
Natus item vt pecudes cædit matremq́, patremq́,
Nec sentit charos mandens sub dentibus artus.

Item alio loco.

Comprimite ò gentes homicidia: nonne videtis

Man-

Mandere vos proprios artus, ac viscera vestra?

Hæc opinio fluxit ab Ægyptijs, quibus persuasum fuit ani
mam eandem cùm hominem, tum verò bouem, & canem,&
auem, & piscem induere, atque modò ceu brutum animal
humi herbas depascere, modò in piscem conuersam in mari
viuere: rursus in naturam auis traductam in aere volitare,
deniq; in aliud atq; aliud animantiũ genus versã tandẽ pera
gratis omnibus eò rursus, vnde erat digressa, reuertere. Mer-
curius has quoque transfigurationes refert in beluarum ani-
mas, quàmuis quod spectat ad hominum animos consen-
tiat cum Cabalistis eos neutiquam posse induere ferarum
corpora; *Animarum*, inquit in Pimandro, *permultæ fiunt mu-
tationes partim in melius, feliciusq́;, partim in contrarium; nam
reptilium animæ in aquatilia transmutantur; aquatilium migrant
in terrestria; terrenorum in volatilia transferuntur; aereorum in
homines conuertuntur: horùm verò animæ probæ in Dæmones
transeunt, & ad extremum in Deorum chorum feliciter reuolantes
sanctissima, & beatissima gloria perfruuntur: animæ autem impiæ
postquam per mortem à corporis carcere sunt solutæ, in natura pro-
pria remanent, ac seipsas cruciant, corpus quærunt, quod ingredian-
tur, terrenum, & humanum: Aliud quippe corpus quam humanũ
animam non capit humanam, neque fas est in corpus animæ ratione
carentis animam rationalem corruere: lex enim diuina generatio-
nem tam nefariam prohibet.* His aliquo pacto assentiuntur illi,
qui Plutarcho lib. de orac. def. referente omnem reijcientes
belluarum mutationem statuunt quatuor genera animarũ
rationem habentium, primùm Deos, tum Dæmones, mox
Heroes, postremò homines, scribuntque vt corporum, ita ha
rum animarum mutuam esse mutationem; sicut enim ex ter
ra aqua, ex hac aer, ex aere ignis fieri cernitur, eodem modo
animas meliores ex humanis in Heroicas, ex Heroibus in
Dęmones mutari, ex Dęmonicis autem quasdam paucas lon
go tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ par
ticipes reddi: alijs vsuuenire, vt propter imbecillitatem sese
demittentes in humana corpora ingrediantur, vitamq́; ob-

 scuram,

ſcuram, ac fulgoris expertem nanciſcantur. Verumenimuero non ſum neſcius eſſe in hac re pugnantes Platonicorum ſententias, quas ſi placet ſummatim diſpiciamus. Etſi Academici vna mente affirment quamlibet animam non eſſe cuilibet corpori coniungendam, quippe, vt inquit Plato in Phædro, non poſſit anima in hominem venire, quæ ſit propria bruti forma, quę nunquam diuina perſpexerit (qua quidem in re diſſident ab Ægyptijs, & Mercurio) atque etiam conſentiant animam humanam ab hoc corpore concreto ſeparatam poſſe viciſſim in alios homines transformari, in eo tamen diſſentiunt, quia cùm Plato ſcribit in Phædone hominis animam in beſtias demitti, Olympiodorus ſic exponit, vt velit Platonem innuere animas impiorum poſt obitũ inter illa bruta diuerſari, quæ mores habent tales, quales ipſi homines ſcelerati vitam agentes exercuerunt, vt qui ventri dediti per inertiam, atque laſciuiam æuum traduxerunt, nec quicquã penſi, pudoriſq; habuerunt, cum aſinis, ſimilibuſq; beſtijs poſt mortem verſantur. Adiungit hoc Platoni eſſe maximè conſentaneum, quippe qui in Phædone cenſuerit animas puriſsimas in Deorum conſuetudinem ſeſe inſinuare, & animas prauorum circa monumenta, ſepulchraque verſari, quarum vmbris homines aliquando ſolent perterreri. Alij illius ſunt ſententiæ, vt putent Platonem ſenſiſſe imaginationes hominum flagitioſorũ ſic lædi, vt arbitrentur ſe in beſtias eſſe conuerſos. Sic Calabiſtæ vbi Daniel propheta inquit Babyloniæ regem ob grauiſsima ſcelera inter boues fuiſſe diuinitus tranſlatum, donec purgatus reſipiſceret, exponunt illius regis imaginatricem facultatem diuinitus fuiſſe labefactatam, vt imaginaretur ſe bouem eſſe factum, & ob id graui dolore afficeretur. Plotinus, Origenes, Harpocration, Boethus, atque Numenius interpretantur Platonem voluiſſe animam hominis re uera fieri aliquando animam belluæ. Idem tradit Euſebius lib. 13. de præparat. euangel. ſentit Theodoretus lib. 11. de curat. græc. affect. Tertulianus affirmat lib. de anima; & mihi ſit facile creditu

Am-

Ammonium Saccum in eandem opinionem iuisse, siquidem video à Plotino, & Origene celeberrimis illius auditoribus eam fuisse comprobatam: Sic enim scribit Plotinus initio libri de proprio cuiusque Dæmone; *Proinde quod dicitur à Platone, anima omnis totius inanimati curam habet, in hac anima potissimùm habet locum, aliæ uerò se aliter habent. Per totum itaque cælum reuoluitur aliàs in alijs speciebus, siue in sensuali specie, siue rationali, siue etiam vegetali. Pars enim eius dominans consentaneum sibi peragit munus cætera uerò torpent, extra namque relicta uidentur. In homine autem non superant, quæ deteriora sunt, sed simul existunt, neque tamen quod melius est, superat semper, nam hæc quoque locum in eo suum habent. Quamobrem & tanquam sensuales uiuunt, adsunt enim & instrumenta sensus. Multa quoque ab hominibus fiunt quasi plantis, corpus siquidem ceu planta ab intrinseco augetur, & gignitur. Quapropter omnia in agendo communicant, secundum uerò id, quod melius est, tota species homo censetur; Anima tandem è corpore migrans id ipsum, quo abundauit, euadit. Itaque ad superiora confugiendum est, ne in sensualem speciem delabamur, simulachris uidelicet sensibilibus obsequuti. Neue in vegetalem uitam præcipitemur mancipati libidine generandi & irretiti suauitate saporum, sed ad intellectuale, ad intellectum, ad Deum totis uiribus assurgendum. Quicunque igitur proprietatem seruauerunt humanam, homines iterum renascuntur: Quicunque verò solo usi sunt sensu, bruta animalia redeunt, ita tamen, ut qui sensu præcipuè unà cum ira, animalia fera exoriantur, atque in his differentia differentiam quoque talium afferat. Qui uerò sensu per concupiscentiam, uoluptatemq́; vsi sunt, salacia, & ingluuiosa animalia reuertantur. Verùm si non tam sensu unà cum his, quàm sensus degeneratione uixerint, unà cum ipsi plantæ repullulant; Solùm namque uel maximè in his uiguit uegetale, omnisq́; illis cura fuit, ut in plantas commutarentur. Proinde qui musicis modulis nimiùm deliniti uixerunt, in cæteris non deprauati animalia musica renascuntur. Et qui sine ratione regnarunt, fiunt aquilæ, nisi prauitate alia sint infecti. Qui absque sapientia confidentiùs sublimia tractant, in cœlum sæpe suspicientes mutantur in aues altiora sem-*

per

per uolatu petentes. Qui ciuilem uirtutem consequutus est, homo reuertitur: Sed qui ciuilem uirtutem haud satis est assequutus, in ciuile animal, ut in apem uel similia se transformat. Hæc est Plotini opinio ex meris nugis compilata, cuius absurditatem Porphyrius, & Iamblichus ex eo intellexerunt, quòd esse ratione præditum nequaquam est animæ accidens, quod modò accedere, & recedere soleat, sed differentia in ipsius animæ substantia constanter permanens; quocirca fieri non potest, ut anima compos rationis in naturam brutam conuertatur, nisi concedas animali bruto hoc datum esse, ut rationem furto auferre queat. Porphyrius præterea circuitum animarum infinitum damnauit (quæ quoque fuit Cabalistarum opinio) ac animam certis temporum curriculis purgatam Deo semper hærere probauit nunquam ad huius uitæ miserias rediturum, quandoquidem in ipsa nunquam caderet beatitudo, si aut huc aliquando reuersura ignoraret huc esse redituram, aut mala uentura præuideret, quibus non potest euitare quin necessariò fiat obnoxia iterum facta incola huius vniuersitatis. Porrò hi repudiata Plotini opinione sanxerunt hominem non in brutum, uerùm in hominem brutalem, hoc est in hominem, cuius corpus sit simile corpori brutali, reuiuiscere. Non enim natura, sed corporum forma transformatur, quemadmodum in scena qui personas tragicas suscipiunt, ac modò huius, modò illius hominis personam gerũt. Censent igitur isti animam in qualibet transmutatione propriam speciem semper retinere, quippe quę principiũ motus habeat in seipsa, atq; intra seipsam agatur, ac proinde cũ dicimus animam esse omnia, & bestiam fieri, hæc ita esse intelligenda, vt anima sit omnia, & bestia efficiatur, non quomodolibet, sed modo speciei propriæ cõsentaneo, & dũtaxat humano. Cũ his illud facit, quod prodidit Auicénas lib. de aïæ conditione post hunc uitæ discessum, nempe Maumetem dixisse animalia super terrã progredientia, & aues per aerem uolantes esse turbam copiosam hominibus similem, atque in ipsius animæ natura cum his cõmunicantem: Et quod in fabulosa

illius

istius lege posituũ est non priùs animarũ humanarum in noua corpora transitum esse finẽ habiturum, quàm possit camelus per foramen acus penetrare; hoc est (vt nonnulli interpretã-tur) animá vitijs inquinatam non priùs ad quietem traduci, quàm per varia corpora iactata à camelo in eũ vermem tran-sierit, qui ob corporis tenuitatem, & paruitatem valeat per foramen acus penetrare. Proclus, & Syrianus proprium quiddam, ac nouum excogitarunt, siquidem animam ratio-nis compotem non in animam bruti conuertunt, vt Ploti-nus, quòd absurdum putent animam, quæ ratione sit prædi-ta, in id, quod ratione caret, traduci; neque etiam arbitran-tur in hominem resurgere, cuius corpus sit simile corpori brutali, vt Porphyrius, & Iamblichus; sed sentiunt hominis animam in brutorum corpora ad tempus supplicii gratia transmissam per suam imaginationem illorum imaginationi bus insinuari eo planè modo, quo traditur à plerisque Dęmo nes corpora humana ingredientes se hominum imaginatio-nibus inserere, easque mouere: atque ipsorum brutorum ani mæ alligari. Alij animaduertentes hanc animæ humanæ in varia corpora trasmigrationem ex ijs esse, quæ sunt penitùs monstrosa, quandoquidem in corpore belluæ non est apta præparatio ad eas functiones obeundas, quarum caussa, & principium est hominis forma, negarunt prorsus animã ra-tionis compotem sic corpori ferino posse copulari, vt illius vitæ officia exequi valeat, communicare verò cum brutis ali quando existimarunt in quadam vitæ similitudine, istudque Platonem sensisse: in quam sententiam scripserunt quoque metempsichosim Pythagoricam esse accipiendam, siquidem hac nihil aliud verè significatur, quàm similes mores, & simi-lia studia, quæ in aliquo iam morte deleto extiterunt, in alio nunc vitam agente renasci; sicque olim dictum in Py-thagora Euphorbum Troianum reuixisse, quòd quæ virtus bellica in hoc claruerat, ea in Pythagora quodammodò cer-neretur ob amorem, quo athletas complectabatur. His ego libenter assentior, existimoque migrationem animarum in

aliena corpora eſſe planè in Academia euitan dam ; cætero-
quin Plato eſſet accuſandus , quòd hac in re ſecum ipſe præ-
lietur . Enimuero ad Platonis ſententiam ſupra explicuimus
animas hominum, cùm primùm vitam pereg erint, iudicium
ſubire, quo abſoluto alias in Tartarum demiſſas pœnas deli-
ctorum perſoluere , quaſdam in beatorum inſulas delatas ,
vel in cœli regionem ſublatas agere pro illius vitæ meritis,
quam olim inter homines victitarunt. Itaque ſi hæc ſunt à
Platone multis in locis inculcata, nulla ratione credendum
eſt Platonem in Phædone ex animi ſententia aſſeruiſſe eos ,
qui voluptatibus fœdè ſeruierint , poſt obitum aſinos fieri ;
qui verò iniurias , tyrannides , rapinaſque adamarint , in lu-
pos , accipitres , miluoſque tranſire ; & qui olim popularem
ciuilemque virtutem, quam temperantiam, iuſtitiamque no
minant, exercuerint, euadere in veſpas, apes, & formicas: hęc
namque ſunt contraria, nec vllam inter ſe habent connexio-
nem . Amplius Platonē hæc minimè promulgaſſe iuxta pro-
priam opinionem ex eo datur cognoſci, quòd lib. 9. de legi-
bus fabulam priſcorum ſacerdotum appellat iuſtitiam ſpecu
latricem omnium , atque uindicem ad cognatum ſanguinē
vlciſcendum hac lege vti; nempe illam conſtituiſſe, vt quiſ-
quis cognatorum cædem perpetrauit, idem neceſſariò patia-
tur . Vt ſi quis patrem morti tradidit, ipſe poſtea certis tem-
poribus uiolenter à filijs occidatur . Sin uerò matrem pere-
mit ; ipſe poſtea particeps naturæ muliebris effectus neceſſa-
riò tandem à filijs ſuis interimatur . Ergo ſi Plato aſſerit hæc
eſſe nugas Ægyptiorum ſacerdotum , exiſtimandum eſt illa
quoque minimè dubitaſſe fabulas eſſe à Pythagoricis fictas,
ut hoc modo homines deterrerent à uitijs, & ſceleribus edē-
dis. Hanc uerò fuiſſe Pythagorę ſententiam teſtis eſt Timęus
Pythagoricus qui in lib. de Vniuerſo ſcribit migrationem in
beſtias falsò induci ad terrorem incutiendum hominibus
impijs: Illius hæc ſunt uerba ; *Peruerſis, & ijs, qui in ipſis vitijs
ſunt ob peccandi conſuetudinem obfirmati , legibus decernenda ſunt
inaudita ſupplicia, perficiendumq́; vt metu alterius vitæ, & ſuppli-*

ciorum,

ciorum, quæ in ea vitari nullo modo possunt, ad virtutem resipiscat; Vt enim ægris aliquando valetudinem restituimus cibo insalubri, aut medicamento, cùm remedia salutaria primùm admota parùm profuerint, sic fabulis aliquando animos reprimimus, & in officio continemus, qui nisi rectis monitis pareant, existimo nouas, & inauditas pœnas esse proponendas, aut improborum animas diuersa corpora assumere pro varijs vitijs vitæ anteactæ: Animam timidi ingredi in corpus fœminæ; iniusti autem, & crudelis ferarum; libidinosi suis; leuis, & superbi auis; otiosi & negligentis piscis. Ex his Timæi manifestissimè depræhendi potest, quæ fuerit Platonis assertio de hac animarum translatione in ferarum corpora, quandoquidem certum est huiusce viri doctrinam à Platone fuisse excultam, & amplexatam. Neque illud dubitationem faciat, quod in Phædro scriptum à Platone adducitur à Plotino, omnem scilicet animam totius inanimati curationem sustinere: Non enim Plato vult his significare omnem animam sibi posse quæque corpora comparare, quibus sese insinuet; sed hæc in eam sententiam sunt accipienda, vt sentiat Plato animam ab hoc crasso, concretoque corpore solutam, & in cœlis habitantem, simul cum stellis huic mundo prouidere, atque hac ratione totius inanimati curam obtinere. Atqui hactenus de hac quæstione, de qua doctè, & eruditè Æneas Gazæus philosophus platonicus, lib. cui titulus est Theophrastus; Ficinus, & alij disseruerunt.

Quæ hominibus probis contingunt aduersa momenti nihil habent ad prouidentiam euertendam.

Cap. XXVI.

QVÆ hominibus multa probitate conspicuis cõtingunt aduersa siue in corpore, siue in fortunis, ea si accuratè expendantur, momenti nihil habent, immò illorum probitati sunt valdè consentanea, quippe quæ ipsos exerceant, & animi patientiæ vsu in virtutibus confirment, à quibus forsitan longa felicitate

luxuriantes possent recedere, atque vitijs oppositis adhærere. Itaque Seneca lib. de prouidentia nos commonefacit, vt fugiamus delitias, & eneruatam felicitatem, qua animi marcescunt, ac veluti perpetua ebrietate sopiuntur; asseueratq; calamitatem esse virtutis occasionem, illosque rectiùs dici miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quique tanquam in mari lento itineris tranquillitate detinentur. Deus enim quos amat, quos probat, indurat, recognoscit, exercet, ac dignos iudicat, in quibus experiatur, quantum humana natura possit pati: quibus autem videtur indulgere, quibus parcere, molles venturis malis asseruat, quæ nullo modo possunt ab ipsis præcaueri. Huc accedit, quòd cùm homines non ea mentis integritate polleant, qua bonos à malis, & probos ab improbis facilè dignoscere valeant, sed sæpe probi sint, quos improbos, & contrà sæpe improbi, quos probos existimant; ac præterea neque recta mentis acie à malis bona, aut à bonis mala discernant, vt sæpe bona sint, quæ mala; & mala sæpenumero sint, quæ bona esse iudicant; hinc sequitur eos vt plurimùm labi per errorem, nec veram de ijs, quæ iudicant, promere sententiam. Oportet enim hæc omnia in primis homines habere perspecta, & tunc deniquè si bona bonis, & mala malis non adueniant, sed contrà bona malis, & mala bonis contingant, dubitare, cur à diuina prouidentia res præposterè disponantur. Neque credendum est, tum demum homines esse vitiosos, cùm vitia exercent; hæc enim stulta est opinio, quoniam non simul & fit malus aliquis, & malus esse cernitur, sed iam inde ab incunabulis prauus, vt ipsi occasio data est ad aliquod scelus perficiendum, statim illud admittit, furaturque iam fur ab initio, & leges violat tyrannicæ indolis homo. Itaque Deus non ignorans cuiusque ingenium, & naturam sæpe punit ad adulterium, auaritiam, vel iniuriam faciendam procliuem vitium anteuertens priusquam erumpat. Verùm de hac re Synesium audiamus, qui in lib. de insomnijs sic diuinè loquitur: *Quapropter hic, & illic punitiones ordini rerum maximum afferunt adiumentum, tristitiam*

contra

contra inducentes, & à temerario gaudio animum expurgantes. Et calamitates, quæ præter merita dicuntur incidere, magnam partē conferunt ad extirpandum habitum, quem ad hæc quæ hìc sunt, habemus. Fortunis certè eiusmodi apud eos, qui mentem habent, prouidentiæ confirmatur, quibus, qui mente capti sunt, diffidere de prouidentia solent. Nullus enim relinquitur animæ locus, quo materiam fugiat, si in nullum hìc malum inciderit. Quapropter existimādum est inferioris prouinciæ præsides vulgares adinuenisse prosperitates tanquam animis insidias paraturas. Itaque hinc emigrantibus animabus obliuiosum contingere potum alius dixerit, cùm tamen sors quædam vitæ suauis, & blanda potum afferat obliuionis animæ vitam hanc ingredienti. Hæc iste; quibus ea libet adscribere, quæ recitantur à Boethio lib. 2. de cons. philosoph. *Sed ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes, est aliquando cùm de hominibus illa fallax non nihil benè mereatur, tum scilicet cùm se aperit, cùm frontem detegit, moresq; profitetur.* Nondum *fortè quid loquar intelligis: Mirum est, quod dicere gestio, eoq; sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam, quàm prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis (cùm videtur blanda) mentitur; hæc semper vera est, cùm se instabilem mutatione demonstrat; illa fallit, hæc instruit; illa mendacium specie bonorum mentes fruentium ligat, hæc cognitione fragilis felicitatis absoluit: Itaque illam videas ventosam, fluentem, suiq; semper ignaram, hanc sobriam, succinctamq;, & ipsius aduersitatis exercitatione prudentem: Postremò felix à vero bono deuios blanditijs trahit, aduersa plerunque ad vera bona reducens veluti vnco retrahit: An hoc inter minima æstimandum putas, quòd amicorum tibi fidelium mentes hæc aspera, hæc horrida fortuna detexit? Hæc tibi certos sodalium vultus, ambiguosq; secreuit; discedens suos abstulit, tuos reliquit. Quanti hoc integer, & (vt videbaris tibi) fortunatus emisses? Desine nunc amissas opes quærere, quod preciosissimum genus diuitiarum est, amicos inuenisti.* Nec verò illi multùm sapere videntur, qui cùm pueros aliquos videant morbo affectos in lucem venire, accusant prouidentiam, quòd istos morbo tentari permiserit, qui nullum pecca-

tum commiſerunt; Enimuero prouidentię lex non in eas ſolùm, quæ ante pedes ſunt, res animaduertit, verùm etiam in eas, quæ longo poſt tempore venturæ ſunt, proſpicit, cum quæ quibuſque conuenientia ſunt, atque digna, ea vt eueniant, decernit. Hic igitur, quia decepturus, & adulaturus erat, capite, in quo eſt animæ ſedes, læſus, atque ictus eſt, ſic vt ratio ipſum defecerit, ipſeque ſtolidus, atque imprudens euaſerit. Ille ſi ſuorum habuiſſet vſum oculorum, nec certè libidine, & intemperantia caruiſſet; quarè cæcus eſt editus lynceo ipſo felicior, quando ſimul etiam iuſtior euaſit. Alij rurſus, cùm ad cædem futurus eſſet procliuis, dextera contabuit, eoque factum eſt, vti ſibi tranquillè potiùs, pacatèque viuendum putet. Sic denique omnia curantur à prouidentia, & ad morbos diuerſos varia medicamenta proferuntur. Nec verò iniquum eſt alium, vt primùm natus eſt, vita priuari, & alium hac ipſa frui vſque ad vltimam ſenectutem, ſiquidem credendum eſt prouidentiam vtilitatis noſtræ habita ratione diuerſos vitæ noſtræ terminos conſtituiſſe. Neque oportuit iiſdem terminis definitum vitæ tempus omnibus impartiri, quando hoc dato eo res delaberetur, vt homines multò minus pudicè vitam agerent, ac continentiam uſque in ætatem vltimam differrent; quique dum florerent ætate, rebus alienis frui conſueuiſſent, iam ſenes facti vix demum iuſtitiam ſeruarent. Ac ſi iam impudicitiam, atque auaritiam adeo facilè homines perſequuntur, cùm neſciant, an uſque ad ſenectam ultimam ſint peruenturi, quid ſi certè ſcirent facturos putes? Et ne quis liberorum ſuorum gratia pecunijs coaceruandis nimium ſtuderet, diuinitus introducta lex eſt, ut filij priùs quandoque intereant, quàm hæreditatem adire poſsint. Nemini igitur mirum uideri debet, ſi uitæ humanæ accidunt innumera huius generis incommoda, hæc namque citra aliquam cauſſam minimè eueniunt.

Cur ho-

Cur hominum animæ in caduca corpora demittantur. Cap. XXVII.

Dubitabis si lege prouidentiæ sancitum est, vt quicquid mali accidit vniuerso, in bonum commutetur, quid est, cur animæ hominum immortales, quæ apud superos uitam degunt beatissimam, uigentque in aperta rerum omnium cognitione, inde in hæc caduca corpora fatali quadam necessitate demittantur, quorum contagione rerum omnium fiunt ignaræ, multis incommodis afficiuntur, atque in uita amarissima commorantur. In huius rei explicatione uaria à uarijs afferuntur. Veteres Theologi explicantes quid oportuerit hominem in mundo constitui, & non ea parte, qua Deus est, eum in summa beatitudine degere, inquiunt, quòd Deus cùm mundum aspectabilem condidisset, atque hic uisus esset ipsi pulcherrimus, ut pote qui sit omnium bonitate plenissimus, amauit eum, ut diuinitatis suæ partem; ergo quòd tantus, & tam bonus esset, uoluit alium, qui mundum potuisset intueri, simulque creauit hominem Dei rationis, & diligentiæ imitatorem: Voluntas etenim Dei ipsa summa est perfectio, ut pote cùm uoluisse, & perfecisse uno, eodemque temporis puncto compleatur. Cùm itaque animam humanam diuinæ similitudinis formam Deus animaduerteret nõ posse omnium rerum curatricem esse, nisi eam mundano integumento contegeret, dedit illi corpoream domum, talesque omnes esse præcepit, utramque naturam in unum confundens, miscensque quantum satis esse debuisset. Itaque hominem conformauit ex animo, & corpore, id est ex æterna, mortalique natura, ut animal ita conformatum utrique origini suæ satisfacere posset, & mirari, atque orare cœlestia, ac æterna; & incolere, ac gubernare terrena. Credidit Empedocles esse legem apud superos constitutã, qua animę, quæ peccauerunt, ad hæc nostra cõruere compellũtur, in quibus ve-

luci in antro alligatæ doloribus, cupiditatibus, timoribus, cæterisq; malis opprimũtur, & pro his, quæ fecerũt, meritas pœnas dicuntur reportare. Cui opinioni simile est illud Philolai Pythagorici dictũ, ob quædam supplicia animam corpori esse coniugatam, & quasi consepultã. Idem quoq; significauit Anticles, cùm dixit animum in superiore mundo honorãdũ ante corpus extitisse, eundem uerò post peccatum in inferiorem mundum decidisse, in quo suo pudore, ac verecundia à Deo ueniam postea consequatur. Statuit Heraclitus esse laboris immodici apud superos uitam propagare, & cum Diis habere commercium, eorumque imperio subijci, atque ideo animam quietis, & ocij desiderio, ac libertatis, & dominationis cupiditate excitatam à superis in terras descendere. Platonici aliter scribunt, & sentiunt, quorum opinionem ut faciliùs intelligamus, libet nonnulla longè petita proponere. Animę simul ac primùm ex Mente manarunt, innato quodã impulsu concitatæ ad Mentem conuertuntur, cuius lucem aspicientes lumine collustrantur, ac rerum omnium rationibus exornantur. Lumen istud, ut animabus proprium, & naturale efficiatur, paululùm obscurari, propriæque dignitatis iacturam facere est necesse, quæ deinde huius auxilio undiq; sibi similis, & æqualis redditi seipsas, & quæ habent infra se cognitione comprænendunt, Deum uerò, & superiora nequeunt attingere. Cæterùm Menti proximiores factæ alterum lumen multò splendidius accipiunt, quo Mentem, ac Deum queunt cognoscere. Hoc lumen infusum, ac diuinum appellant; illud ingenitum, & naturale, quibus vnà iunctis ceu duabus alis animæ per sublimem regionem uolitare putantur. Porrò cùm hac conditione animæ sint procreatæ, ut sui ipsius sint dominæ, possintque ad arbitrium propria munera peragere, & simul utroque lumine uti, atque altero tantùm, hinc fit, ut diuino lumine posthabito, quo semper diuinis hærebant, alterum conseruent, & natura duce illius munera promant. Itaque cùm hoc lumine naturali seipsas, ac vires suas ad corporis fabricam spectantes contemplentur,

amor quidam in eis excitatur, quo cupiunt harum virium officia in corporibus effundere; Non quòd generandi, & cæterarum facultatum munera contemplationi anteponant, sed quoniam contemplatio euanescit, dum regendi corporis cupiditas inualescit. Hac igitur accensæ cupiditate primùm vitæ futuræ optionem faciunt, & quàmuis semel electæ uitæ periodum impleri sit necesse, nulla tamen vi coguntur, sed sua sponte uitam, quam præcipuè colant, eligere dicuntur. Post electionem Dæmonem sortiuntur, à quo gubernantur, & in cursu uitæ electæ diriguntur; Postremò ad hæc impura corpora descendunt, & in eis nutriendi, augendi, gignendi, sentiendi, & mouendi functiones exercent, suaque præsentia terram infimam mundi partem exornant. Scitum est igitur illud Porphyrij lib. 1. de abstin. ab animalibus animam ad inferiora labi, quando ipsa ueluti ager deprauatur, ut quæ multis annis produxit triticum, reddat denique pro tritico lolium, id est, solita luminis diuini fructus uberiores edere, iam proferat fruges luminis naturalis deteriores. Porrò cùm Platonici, & Persarum Magi fieri non posse animaduerterẽt, vt ea, quæ inter se multùm distant, sine ullius idonei medij interiectu ineant commodam societatem, animas censuerũt priusquàm in hoc densum, concretumque corpus immigrarent, corpore quodam illustri, & immortali tanquam simplici ueste indui, cum quo à summo rerum opifice condito illas tradiderant in mundo superiori rebus, quæ mente, & intelligentia percipiuntur, operam dare, & uniuersum administrare. Corpus hoc apud Platonicos, & Magos multas habuit appellationes, siquidem primum animæ uehiculum fuit aliquando nuncupatum, quòd eo anima primùm cingitur; modò eternum, & immortale animæ indumentum, quia ab anima nunquam absolui, diuellique potest; interdum corpusculum æthereum, quia omnis illius coagmentatio constat ex æthere. Atque hinc effectum est, ut Magi illud ob figuram ætheris globosam forma rotunda figurarint, quam deponere conscripserunt anima sese in corpus humanum insinuante,

& rursus

& rursus recuperare anima ab hoc corpore sese uindicante. Zoroastres πνεῦμα, hoc est, spiritum appellauit, quoniam summam habet tenuitatem, & integerrimam puritatem. Plato animæ currum in Phædro nominauit, quòd ferat animam in mundo æthereo uitam agentem, & astrorum circuitus certis, statutisque periodis consectantem. Ab hoc corpore alterum Academici excogitarunt à Dijs secundis ex aere componi, & animis aptari, idque aereum, uel spirituosum uocantes dixerunt nõ perpetuò, uerùm ad tempus animis annecti, quippe quę illud induant corpus mortale ex pluribus elemẽtis concretum subiturę, exuant in æthercam regionem reuersuræ. Iam uerò animæ hisce duobus uehiculis stipatæ terrarum fiunt incolæ, & tetrum hoc, mortaleque corpus assumũt, quo tandem dissoluto alacres, & liberæ in patriam reuertuntur, municipesque fiunt, & ciues Deorum. Corpus istud quãdoque quasi uehiculum animæ, & quandoque vehiculum ostreaceum fuit à Platone nominatum. Placuit Plotino illud dicere animæ sepulchrum, in quo anima conditur, sic ut sui oblita plerunque fato obruatur, & in ambiguitate posita, curisque solicita, & quasi eneruata in intelligendo uehementer hebescat, egeatque rationis discursu, quo uitam queat propagare, & ueritatem indagare. Etenim animæ in mundo superiore, & antequam in hoc corpus descendant, quia sua natura simplices sunt, nec in se quicquam habent, in quo unum prius sit, alterum posterius, nec ab uno ad aliud progrediuntur; neque ullo utuntur rationali discursu, sed hic tum primùm illis contingit, cùm corpus hoc ingrediuntur ex quodam propriè ipsarum naturæ detrimento. In hoc autem corpore breuis est animarum habitatio, ut citiùs deposita sarcina ad diuina, & meliora proficiscantur. Nec est à ratione dissentaneum animas cum his corporibus copulari, tum quia diuina prouidentia decretum est, ut mundus hic latissimè patens, & perfectè conformatus sit compos intellectus; cuius particeps esse minimè potuit, nisi in ipso animus antecederet; tum etiam quia anima in huius mundi procellis agitata

ta boni, maliq́ue notitiam deducitur, quare ad superos reuersa iucundiori uoluptate afficitur, multoq́ue beatior redditur. Enimuero si quispiam semper sit corpore sanus, quanti sit facienda bona corporis ualetudo prorsus ignorabit; at si contingat, ut quandoque in morbum incidat, & aduersa vtatur ualetudine, morbo profligato mira quædam illi accedet delectatio in sanitate perfruenda. Præterea descensus animi in corpus humanum diuina prouidentia est institutus, ut per hominem extrema in medio vinciantur, id est, natura incorporea, & diuina cum corporea, & caduca, quoad potest, ineat coitionem. Itaque nonnulli dixerunt hominem esse quodammodò omnia, & rerum cęterarum regulam, quòd omnium eorum, quæ sunt, duas extremas differentias complectatur, per quas de cæteris facilè potest iudicium ferri. His illud plerique adiungunt, quòd si anima apud superos uitam sempiternam traduceret, uires ipsius inferiores in habitu perpetuò conquiescerent, nec unquam in actum prodirent, quocirca frustra forent à Deo animæ tributæ, nec prætere a satis illi exploratæ; ergo summa necessitate anima sese induit in hoc corpus, in quo omnes eius facultates sua opera, & effectiones cernuntur explicare; & quæ, qualesúe sint, & quo modo in actum procedant declarare. Quòd si quis ambigat, si uires inferiores sunt in anima apud superos uiuente veluti somno consopitæ, cur tritum est apud Platonicos solam rationalem primum opificem procreasse, ac proinde immortalem esse, reliquas uerò Deos minores produxisse, atque iccirco mortalitate contineri? Huic dubitationi ad hunc modum occurunt. Dij minores uirium inferiorum autores esse dicuntur, quoniam sunt corporis formatores, ex cuius cum anima copulatione foris dantur harum uirium effectiones; nam cùm huiusmodi facultates certa organa desiderent in suis officijs exequendis, sine corporis ministerio nequeũt sua munia obire: quocirca in anima putantur enasci, cùm primùm illa corpori coniungitur, & emori eadem corpus deponente, mortalesq́ue hac de caussa à Platonicis nuncupantur,

tur, cùm tamen sint æternæ, rationali semper annexæ, neque re ipsa ab illa disiunctæ. Hæc explicatio tametsi probetur Ficino lib. 18. Theologiæ cap. 3. ea tamen si ad omnes animæ partes accommodetur, mihi valdè videtur dubia, quādoquidem Plato nimis planè sentit in Timæo solam animam, qua ratiocinamur, & intelligimus, à Deo opifice originem habere, reliquas autem animæ partes à Dijs minoribus; quod Plutarchus, Proclus, Alcinous, Chalcidius, & alij compertum habentes in eandem prorsus sententiam verba Platonis sunt interpretati, quæ sunt. *Et diuinorum quidem ipse est autor, mortalium verò generationem natis suis tradidit absoluendam: Illi igitur suum imitati parentem, principiumq́, animæ immortale suscipientes animam ipsam mortali corpore clauserunt, totumq́, corpus animæ, quasi vehiculum subdidere, atque in eo aliam animæ speciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus, necessarijsq́, perturbationibus afficeretur. Quarum prima foret voluptas esca maximi mali; Dolor deinde fuga, impedimentumq́, bonorum; Audacia præterea, metusq́, consultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, spes etiam blanda, conciliatrixq́, cum irrationali sensu, amoreq́, omnium inuasore: Illi ergo hæc miscentes necessariò mortale genus composuerunt: Cæterùm ne diuinum vlla mortalium contagione, nisi quātum summa necessitas cogeret, pollueretur, seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt: atque à pectore caput ceruice, & collo interiecto separauere. Quamobrem in pectore, & thorace mortale genus animæ posuerunt.* Ex his manifestè perspicitur Platonem opinari solam rationalem animæ partem esse diuinam, reliquas autem immortalitatis expertes; ac præterea existimare animam esse substantia multiplicem, sed non substantia vnam, & facultate multiplicem; vt Ficinus multis in locis conatur persuadere. Porrò si quis putet rationem posteriorem, qua fuit confectum animos in hæc corpora delabi, non esse improbandam ad propositam dubitationem dici potest Platonem, & Platonicos animam humanam in tres partes diuidere, in rationalem, irascibilem, & concupiscibilem, atq; hoc vnum velle optimatem, & rationis compotem Deum opifi-

opificem condidisse, reliquas verò, quæ mortalitate continētur, Deos minores adiecisse. Itaque cùm Platonici in partitione, & enumeratione partium animæ vegetalem, & sensualem minimè comprehendant, neque nomine iracundiæ, & cupiditatis has facultates significent, nō est dicendum ipsos sentire eas interire à Dijs minoribus extructas, nam hæ quoque immortales sunt, quippe quæ ad rationalem reuocātur, à qua re, & substantia non diuelluntur. His, & alijs de caussis quas nihil est opus in præsentia commemorare, sentit autor secretioris secundum Ægyptios philosophiæ, & tentur Platonici animas ad inferiora delabi, & terrenis corporibus coniungi, à quibus aiunt ipsas posse separari, si contemplandi desiderio inflammatæ hæc, quæ sensibus percipiuntur, cōtemnant, ab illisque ad diuinorum operum rationes, & caussas se conuertant, atque in eisdem Deum autorem speculentur, & colant, nam in huiusmodi contemplatione animus à corpore abducitur, & quasi Deus quidam in caduco corpore efficitur. De hac animi à corpore auersione, atque ad intelligibilia, & ad cōtēplationem conuersione quoniam nobilis locus extat apud Porphyrium lib. 1. de abst. ab esu carnium, hic nequaquam tacitus est mihi relinquendus. *Similes sumus*, inquit, *hominibus, qui in externas nationes profecti non solùm domesticis omnibus exturbati sunt; verùm etiam à regione externa perturbationibus, consuetudinibus, et institutis peregrinis ita fuerunt imbuti, vt ad ea propensi admodum sint. Quemadmodum igitur si quis inde domum redire vellet, non modò iter facere studeret, sed quò à suis admitteretur, daret operam quoque, vt deponeret quicquid ab externis accepisset, eaq; sibi in memoriam reuocaret, quæ cùm antea haberet, fuerat oblitus, sine quibus admitti à domesticis nullo modo posset. Simili modo etiam nos debemus, si hinc ad ea, quæ verè nobis domestica, ac propria sunt, reuersuri sumus, ea omnia deponere, quæ ex mortali natura contraximus, vnà cum affectu, quo ea prosequimur, ex quo etiam effecta dissensio fuerat, beatæq;, & æternæ substantiæ recordari; ac summa ope niti, vt ad ea, quæ colore, & omni qualitate carent, redeamus duabus vsi me-*

ditationibus, vna, qua materiale omne, ac mortale abijciamus, altera, qua reditum faciamus, & ad illa contrario modo ascendamus, quàm ad hæc descenderamus. Intellectuales enim substantiæ eramus, & adhuc sumus, puræ ab omni sensu, & irrationali natura. Coniuncti uerò cum sensu fuimus ex impotentia æternæ nostræ consuetudinis cum intelligibili, & ex ea potentia, quam ad ea, quæ hìc sunt, habebamus. Omnes enim, quæ cum sensu, & corpore operantur, facultates in anima nostra in intelligibili non manente progerminarunt, non secus atque ex prauitate terræ accidit, quæ sæpe cùm tritici semen admiserit, lolium producit. Vnde si ad pristinum statum redire uelimus, primùm pro uiribus studendum nobis est, ut à sensu, & imaginatione, & ab ea, quæ ex his consequitur, irrationabili qualitate, & ipsius affectibus, quatenus generationis necessitas patitur, recedamus. Deinde corrigenda ea sunt, quæ spectant ad intellectum, pace, & quiete ipsi conciliata ex bello, quod cum irrationali natura habet. Vt non solùm de intellectu, & intelligibili audiamus, sed etiam quantum in nobis est, eius contemplatione fruentes, & in incorpoream naturam redacti uerè cum illo, & non falsò cum his, quæ corporibus cognata sunt, uitam traducamus. Exuendi igitur multis tunicis sumus, uisibili hac, & carnali, tum illis, quibus intrinsecùs induti fuimus, quæ cutaneis, ac pelliceis proximè succedunt: ut ita expediti, ac nudi ingredi stadium ualeamus olympia animæ decertaturi. Et paucis interpositis subiungit hæc. *Duo fontes hìc ad uinculum animæ fluunt, ex quibus ipsa quasi letali potione repleta in propriarum contemplationum obliuionem inducitur, uoluptas uidelicet, & dolor: quos quidem tum sensus, quæq; sensu fit perceptio, tum quæ sensum consequuntur imaginationes, et opiniones, & memoriæ præparant: ex quibus excitati affectus, omnisq; irrationalis vis crassior effecta animam deorsum trahunt, & à proprio amore erga id, quod est, prorsus auertunt. Ab his igitur pro viribus recedendum est. Recessio autem affectibus, qui ex sensibus, & irrationali ui existunt, exclusis procuranda est. Sensus autem ex iis fiunt, quæ uel uidentur, uel audiuntur, uel quæ gustatu, aut olfactu, aut tactu percipiuntur. Sensus enim quasi metropolis quædam alienigenæ affectuũ coloniæ in nobis existit. Ecce enim, per singulos*

gulos

gulos sensus inspice, quantum perturbationum fomentum in nos influat; partim ex certaminis equorum, & athletarum, aut lasciuarũ saltationum spectatione; partim ex fœminæ contemplatione; quæ escam irrationali facultati exhibentes eam uarijs iniectis laqueis vndequaque inuadunt, ac subiugant. Omnibus enim his ob rationis expertem vim debacchans anima facit, vt exiliant, ut clament, ut vociferentur homines, dum externa turbatio inflammatur ab interna, quam sensus incenderat. Quæ uerò per auditum accidunt ex quibusdam clamoribus, & sonis turpiloquij, & conuicij adeo turbulentæ agitationes sunt, ut plerique quasi penitùs è ratione excesserint, furentes ferantur: alij contrà effœminati omnibus modis immutentur. Suffimentorum autem usus, aut odorati flatus, qui amores sui amatoribus uenditant, quantum irrationalem in anima uim saginent, nemo est, qui nesciat. Nam de turbationibus, quæ gustatu admittuntur, quid dicere quispiam posset? præsertim cùm inde duplex uinculum innectatur, alterum, quod ex gustatione ab affectibus impinguatur: alterum quod ex alienorum corporum repletione graue, ac ualidum redditur. Venena enim, ut quidam medicus dixit, non sola ea sunt, quæ à medicina conficiuntur: sed esculenta etiam, & potulenta, quæ quotidie in alimentum sumi consueuerunt: ex quibus letifera vis magis in animam diffunditur, quàm ex uenenis pernicies ad dissolutionem corporis inferatur. Iam uerò tactus animam ferè corpoream reddentes sæpe efficiunt, ut in inarticulatos sonos quasi iam corpus euadat. Ex quibus quidem omnibus memoriæ, imaginationes, & opiniones collectæ innumero perturbationum grege concitato, timorum, cupiditatum, irarum, amorum, illecebrarum, dolorum, æmulationum, solicitudinum, atque huiusmodi perturbationum morbis animam replent. Atque iccirco ab his expurgari difficile est, magnusq; admodum labor est suscipiendus, si ab horum meditatione uolumus liberari, cùm die, noctuq; necessaria nos sensuum coniunctio ubique comitetur. Vnde quanta in nobis facultas est, procul ab huiuscemodi locis est abeundum, in quibus etiam inuitus in multitudinem incidat, necesse est. Cauendaq; in primis pugna, quæ ex horum experientia exoritur, & si uis, etiam victoria: amplectendaq; inexercitatio, quæ ab inexperientia existit. Sic etenim

audimus

audimus ueterum famam ante uirorum, Pythagoreorum, & sapientum: quorum alij deserta maximè loca sibi ad habitandum deligebant: alij in vrbibus quidem, sed in templis tamen, & fanis uitam traducebant, ad quæ turbæ omnis aditus præcludebatur. Plato uerò habitare Academiam uoluit, quæ præterquàm quòd loco erat deserto, & procul ab vrbe, parùm etiam salubris, ut aiunt, habebatur. Quin nonnullos quoque fuiße constat, qui desiderio internæ contemplationis, ne distraherentur, oculis sibi non pepercerunt. Quòd si quis simul cum hominibus uersando, ac sensus suis affectionibus explendo, se futurum esse impatibilem putat, is & se, & alios, quibus id persuaserit, decipit; neque aduertit se eo ipso, quòd à multitudine nõ alienatur, maximè in affectuum potestatem cessisse. Hæc omnia Porphyrius, ex quibus planè intelligitur corporis, ac sensuũ voluptatem esse hominibus pestem maximè capitalem, quippe cuius perniciosa suauitate nos nimiũ deliniti auertimur à rerum intelligibilium contemplatione, ob quam animus à corpore quodammodò disiungitur, atque ad cœlestia, & domestica reuertitur. Ex his omnibus illud non est difficile animo complecti, quod à Porphyrio proditum in com. Odys. in ore omnium ferè Platonicorum uersatur, animas scilicet per Cancrum descendere in generationem, & ad superiora per Capricornum ascendere. Enimuero istud, quod multis fuit à nobis in præsentia expositum, perspicuè significatur, quando quidem Cancer creditur Lunæ domicilium generationi præsidentis, & in Capricorno sedes Saturni collocatur, ad quem pertinet contemplatio, cuius beneficio anima, vt dictum est, à corpore seiungitur, & cęlestibus sedibus aliquo modo restituitur. Hæc quoque Zoroastrem arbitror significasse, cùm animam esse alatam comminisceretur, & con fractis alis labi in corpus præcipitem, & rursus plumescentem, denuoque in uolucrem conuersam superna repetere.

Prouidetia

Prouidentia minimè prohibet, quin singula suas perficiant operationes. Cap. XXVIII.

DE his quidem hactenus dictum sit. Regrediendum uerò est iam unde digressi sumus de prouidentia differentes. Illud cauendum est, ne quis in mundo ita statuat prouidentiam, ut à rebus actiones propriæ auferantur. Iamdiu enim ex hominum animis extirpata est illorum opinatio, qui licèt prouidentiæ omnia rectè tribuant, falsi tamen sunt nihil nō fato fieri quoque opinantes; & peculiares rerum singularium effectiones destruentes. Isti eam esse naturam fati protulerunt, ut ipsius iussis omnia necessariò obtemperent, quandoquidem sit caussa potentissima, per quam ineuitabili necessitate fiunt ea, quæ fiunt, & eo modo, quo fiunt. Verùm ex hac opinione plurima errata scaturiunt: Primùm nulla esset dignitas mundi, si ex partibus sua ui nihil omnino agentibus, sed solummodò patientibus tantùm coaceruaretur. Deinde nec Deus rectè primum agens diceretur, si nullæ post ipsum essent caussæ efficientes. Adhæc rerum contingentiæ euerterentur; omnes laudes, vituperationes, & quæ his proxima sunt, tollerentur; vis liberæ uoluntatis in officijs, in delictis, in actionibus moralibus, & politicis destrueretur; & denique electio in uitijs, & uirtutibus diuino munere nobis data labefactaretur. Sed hæc pluribus non sunt à nobis vituperanda, quòd aduersus ea disputat Plotinus lib. de Fato, & ab Alexandro Aphrodisiensi multa doctè & eruditè, ut assolet, lib. de Fato disseruntur, quæ omnia ab Oenomao, & Diogeniano Philosophis clarissimis contra Chrysippum disputantibus fuere confirmata. Sanè res omnes, quòd agant, habent à Mente, quæ cùm summus, & primus opifex sit, nihil in lucem prodire, nihil ne paulatim quidem moueri potest, nisi & ipsa suam adhibeat efficientiam. Quin immo quæcunque uita carent, & quę uitam

vitam viuunt rationis expertem, in suis functionibus peragẽdis ab huius primi agentis uirtute, actioneque ducuntur, nec sine illius adminiculo in fines sibi consentaneos possunt proficisci; uerùm non necessitate ad agendum compelluntur, sed proprijs prædita naturis sibi diuina prouidentia concessis pro illarum conditione suas ex se fundunt effectiones. Ex his intelligitur prouidentiam in agendo minimè prohibere, quin cætera suis muneribus fungantur, & præsertim quæ ratione utuntur, quæ sic in mundo sunt constituta, ut mediũ ordinem obtineant, sortemque potiorem habeant inter omnia, quæ terra sustinet, animalia. Neque à prouidentia nostræ voluntatis libertas tollitur, aut aliquo modo impeditur, immo (quod Plato lib. 10. de Rep. planissimè asseuerauit) penitùs custoditur, & confirmatur, siquidem diuina prouidentia sad nos accedens non aufert, sed seruat proprias, quas nobis natura dedit, operationes: Non enim prouidentiæ est naturam peruertere, ut ait Dionysius lib. de diuin. nom. immo quà prouidentia est, uniuscuiusque naturæ est conseruatrix. Itaque Dei his, quæ per se mouentur, tanquam libero motu mobilibus prouident, totisque, & singulis, quemadmodum his, atque illis propriè conuenit, & quatenus eorum natura, quibus prouidetur, capere potest, totius benefica prouidentię munera prouidenter pro modo suo vnicuiq; distribuunt. Hinc Bardasanes Syrus, qui Chaldæorum astronomię fuit omnium peritissimus. *Natura*, inquit, *homo nascitur, alitur, crescit, comedit, bibit, dormit, senescit, moritur, quæ omnia sibi cum cæteris animalibus communia sunt. Verùm bruta quidem cùm animalia sint coniunctione procreata, naturæ impulsu feruntur omnino, soli autem homines cùm natura ducantur, mente etiam, atque ratione ualent, quasi præcipuo quodam munere, quo non omnino natura reguntur, ac proinde fit, ut uaria pro uoluntate sit hominum vitæ conditio.* Porò nunquid homo in suis muneribus obeundis liberam habeat potestatem, quoniam res est maximi momenti, & à multis in dubium reuocata, non erit forsitan inutile, de hac re quid scripserint Platonici, & Plato ipse senserit,

rit, latiùs persequi. Iamblichus dum respondet Porphyrio Ægyptios affirmanti omnia & ipsam nostram uoluntate in stellarum conuersionibus subiecisse, inquit duas in homine animas repetiri, vt Mercurij monumenta testantur, unam à primo intelligibili prouenientem, suiq; creatoris uirtutem participantē; alterā à cœlestium reuolutionibus impartitā,& ad vsum corporeorum instrumentorum accomodatā: Hanc esse animā sensualem, quę à cœlo data cœlestium circuitus,& momenta sequitur;Illā esse animā intellectualē, quæ ab intelligibili proficiscens, omnisque naturæ excellens appellationem inest intelligibiliter, illiusque beneficio à fato soluimur, & ad intelligibiles Deos ascendimus. Non igitur putandum est uinculo necessitatis inexplicabili, quod fatum appellant, omnia constringi, siquidem anima proprio quodam principio est exornata, quo ad intelligibile sese confert, & ab his, quæ oriuntur,& occidunt, discedens cum eo, quod est summè ens, summeque diuinum coniungitur. Et paulò post subiungit non omnia in natura fati esse posita, sed vnum principium esse datum animę, quod naturam excellit,& omnem hominis intelligentiam superat, per quod & Dijs possumus copulari,& ordinem, dispositionemque mundi superare, & uitam æternam, Deorumque supercælestium gratiam nobis conciliare. Hoc eodem principio possumus nos à fato liberare, quandoquidem pars, quæ in nobis est præstabilior, cùm suas edit functiones, anima nostra ad præstantiora reuocatur, & ab ijs uinculis, quibus erat in generatione alligata, soluitur omnino, soluta uerò hinc libera ad statum honestiorem proficiscitur, uitamque multò absolutiorem pro hac imperfectiori commutat, & felix ad alterum cultum primo derelicto traducitur. Hæc, & alia dicit Iamblichus, quibus docet nostram uoluntatem nullo constringi uinculo necessitatis, nec omnia fato esse subijcienda. Et sanè si fatum in corporeis principijs ponitur, atque ea conditione fiunt omnia, atque se habent singula ex his constituta, qua principia illa coeunt, faciuntq;, ac patiuntur, ut Democrito, Leucippo-

que placet, non omnia oportet fatali necessitate teneri, quoniam hæc corporis principia nullam possunt uim habere in ea, quæ corporis sunt expertia, cuiusmodi sunt animi nostri. His quidem cum corporibus in hac uita coniunctis propensio afferri potest, sed nequaquam necessitas. Ea est ratio, quia animorum ad varia propensio ex caussis naturalibus potest exoriri, extirpari autem, & funditus tolli, ita ut qui ad aliquod uitij, uel uirtutis genus fuerit propensus ab hoc uirtutis, uel uitij genere prorsus auocetur, non est positum in caussis naturalibus, sed in uoluntate, studio, & disciplina. Rursus cùm corporis incitamentis animus reluctetur, atque insitos igniculos, ut ait Possidonius, restinguat, nemini dubium erit illum esse liberum, & à cuiusuis dominatione solutum. Plotinus lib. vtrum stellæ aliquid agant scribit naturam nobis dedisse, ut passionibus dominari possimus. Etenim præter, id quòd ob ipsam naturam corporis his malis sumus circunuēti, Deus uirtutem largitus est liberam à seruitute. Et lib. de Fato asserit animam à corpore separatam sui ipsius dominam esse, atque liberam, & extra fati potestatem, quòd fatum, ut fert multorum philosophorum opinio, est quædam necessitas ex caussarum corporearum cōspiratione rebus illata, corpori autem infusam minimè quidem habere in omnibus dominandi autoritatem, sed propria ex uoluntate posse multa efficere, atque in pluribus dominari, si probè sit instituta, in paucioribus, si dedita sit uitijs: Nam duo possunt in fato spectari, principium, quod est Anima mundi, & id, quod ipsum complet, in actumque traducit, caussæ nimirum corporeæ: Cùm igitur Animæ mūdi, & aīæ ratione utentis par ferè sit cōditio, tantùm abest, ut hæc fati uinculis sit deuincta, ut quin immo illius sit principium, & possit ab illius legibus seipsam, & proprium animal uendicare: Sub illius tamen erit autoritate, si propriæ maiestatis immemor animi prauitatibus indulgeat, corporique deseruiat, quod sua natura fato subijcitur. Plato asseuerat in Timæo, & lib. 10. de Rep. Deum animis noua corpora ingredientibus leges fatales præscripsisse,

ut ipse extra culpam existeret, ac ne ex harum ignoratione contra peccatum homines excusationem quærerent; & addit uirtutem, rationemque liberam esse. Rursus idem animã esse liberam, dominamque eorum, quibus perturbatur affectuum, sponteq; sua huc, & illuc agitari, atque suæ uoluntati acceptũ ferre quòd uitijs succumbat, & eisdem dominetur, lib. 1. de legibus ita manifestè ostendit. *Hic quoque ô Hospes cùm quis seipsum uincit, prima hæc uictoriarum, atque optima est uictoria. Cùm autem quis à seipso superatur, hoc uerò ipsum est pessimum, atque turpissimum. Hæc enim ita contingunt, tanquam contra nos ipsos bellum aliquod nobis insit.* Et paulò post. *Scimus hoc autem, huiusmodi affectus tanquam insitos nobis neruos, quosdamq; funiculos trahere nos antrorsum, retrorsumq; reuocare, sicutq; ipsi contrarij sibi sunt, ita & nos trahere in contrarias functiones, vbi iam discreta sit sedes uitij, ac uirtutis. Dictat enim ratio unum esse tractationum eiusmodi principatum, quem si quis ita consectatur, ut ab eo nunquam deficiat, planè persentiet modicas omnino esse uires affectionum, quæ in contrarias partes sese trahere conentur, hunc uerò ductum, ac principatum rationis esse asserimus.* His Plato declarat homines nulla cogi necessitate, ut uitia amplectẽtur, & affectionibus perturbentur, sed esse animæ cum seipsa certamen, adesseque illi uictoriæ facultatem, si modò ad virtutem constituat inclinare. Hominem itaque ducit cupiditas ad seipsam, ex aduerso idem trahitur ab iracundia, ipse autem sui iuris est, liberamque parendi, & repugnandi habet potestatẽ, quòd illius sunt partes, ut aurigam se præbeat, agatque affectus, non ut agatur ipse, trahaturque ab affectibus. Eandem sententiam Plato comprobauit lib. 10. de legibus his uerbis. *Caussas autem qualitatis cuiuspiam pendere Deus dimisit à nostris singulorum uoluntatibus, qua enim præditus cupiditate fuerit, qualiterùe animo affectus, eo ferè semper modo talis, & vnusquisque nostrum plerunque fieri consueuit. Maior est igitur anima, & potentior, quàm sit uirtus, & uitium, quandoquidẽ & sua ipsius uoluntate, & ualida consuetudine immutatur. Etenim cũ animæ uirtuti commiscetur, egregiè transit in egregiam illam uirtu-*

tem, sanctiq́ cuiusdam loci fit particeps, tota nimirum translata in locum alium potiorem; cùm uerò contraria uirtuti elegerit, ad cõtrarias quoque sedes uitam suam traducit, atque constituit. His Plato nos monet penès animę potestatem esse meliorum rerum, peiorumq́ue optionem, hancq́ue afficere nos, ut uel huc, uel illuc inclinemus, atque uirtutem adamemus, & uitia persequamur. In eandem sententiam Maximus Tyrius serm. 25. *Deus*, inquit, *animum terrestri corpori tanquam aurigam imposuit currui, cuius & habenarum sustinendarum, & incitandi uim esset habiturus: Huic enim aurigæ simul aurigandi artem, uiresq́ tradidit, simul etiam liberam abutendæ artis voluntatem dedit, qui postquam inscenderit currum, & habenas acceperit, siquidem felix, beatusq́ animus sit, memoriamq́ habeat se iussu Dei sublatum esse in currum, ualideq́ aurigationem regere debere, nimirum habenas moderatur, regitq́ currum, & equorum temeritatem contundit. At equi diuersum appetunt cursum, temereq́ huc, atque illuc rapiunt currum; hic ad petulantiam, ingluuiem, ac contumeliam; ille ad temeritatem, atque ferociam; alius uerò tarditatem, mollitiem, seruitutem, atque humilitatem sectatur. Cuiusmodi seditionibus currus distractus aurigam conturbat, & si vnius equorum uis potens uincat, fertur currus pro libidine equi victoris. Quo fit, ut uictrice interdũ petulantia, unà currus, & auriga rapiatur ad contumelias, cõnicia, impuritates, atq; alias nefarias, minimeq́ synceras uoluptates; interdum uerò dominante iracundia in multas, uariasq́ calamitates vterque feratur in præceps.* Ex his perspicuum est nostram volũtatem esse liberam, & dominam, atq; fato minimè trahi, quod cùm Chrysippus maximus fati amplexator intelligeret multa tenuiter, & argutè disseruit, ut explicaret quonam pacto omnia fato fiant, & sit aliquid in nobis, horumq́ue sensus huiusmodi est: Quanquam ratione quadam principali omnia cogantur, & fato sint connexa, mentium tamen nostrarum ingenia perinde fato sunt obnoxia, ut ipsorum est proprietas. Enimuero si à natura salubriter, utiliterq́ue fuerint conformata, & bonarum disciplinarum munita præsidijs, omnem illam uim, quæ de fato extrinsecùs ingruit, absque ulla

offensione transmittunt. Sin verò sunt inscita, & rudia, nullisque bonarum artium adminiculis fulta, etsi paruo, uel nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, sua tamen ui, & uoluntario impetu in assidua delicta, & errores præcipitãtur; idque ipsum ut ea ratione fiat, in caussa est necessaria rerum consequentia, quæ fatum uocatur. Est enim quasi fatale, & consequens, ut mala ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Istud uel hoc uno exemplo potest confirmari, si lapidẽ globosum per spatia terræ prona, & dirupta iacias, caussam quidem, & initium præcipitantiæ ei dederis, mox tamen ille præceps uoluetur, non quia tu id iam facis, sed quoniam sic figuræ ipsius uolubilitas est constituta. Eodem modo ratio, ordo, & necessitas fati genera ipsa, & principia caussarum mouet, impetus uerò consiliorum, mentiumq; nostratum actiones que ipsas uoluntas cuiusque propria, & animorum ingenia moderantur. Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur; Nosces homines spontaneas haurire calamitates; quasi detrimẽta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda sua ruant ex sua electione, & intentione. Ex his patere potest de Chrysippi quoque opinione quòd homines delinquant, uel uirtutem amplectentur non in fato, sed in ipsorum positum esse uoluntate; Quapropter & ipse Chrysippus negabat oportere audiri homines nocentes, qui in culpa, & maleficio deprehensi fugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asylum, & quæ pessimè fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato tribuẽda esse dicunt.

Cognitio diuina quamuis certa sit, & immutabilis rebus tamen minimè affert necessitatem.

Cap. XXIX.

CÆterùm hic se ingerit difficultas; cùm Dij futuras omnes nostræ uoluntatis motus ex initio habeãt perspectos, antequam fiant, atque Deorum cognitio certa sit, & immutabilis, uidetur, quòd Deorum notitia nostræ uoluntati afferat necessitatem, quandoquidem illud effici necessariò oportet, quod firma, & stabili Deorum notitia fuit compræhensum, cæteroquin si istud impediri posse asseueres, diuinam scientiam esse aut falsam, aut mutationis capacem cogeris confiteri, quod est turpissimum. *Ad hæc*, inquit Chalcidius in explanatione in Timæũ, *dicendum est, quòd Deus sciat quidem omnia, sed unumquodque pro natura sua ipsorum sciat necessitati quidem subiugatum, ut necessitati obnoxium, anceps uerò, ut quòd ea sit natura præditum, cui consilium uiam pandat. Neque enim ita scit ambigui naturam Deus, vt quòd incertum, & necessitate constrictum: sic enim falletur, & nesciet; sed ita vt pro natura sua uerè dubium sciat. Quid ergo dicimus? Deum scire omnia, scientiamq́ eius ex æternitate solidari: Porrò quæ sciuntur, partim diuina esse, & immortalia, partim occidũa, & ad tempus: Immortalium rerum substantiam fixam, & stabilem fore; mortalium mutabilem, & dubiam, aliasq́ aliter se habentem ob naturæ inconstantiam. Ergo etiam scientia Dei de diuinis quidem, quorum est certa, & necessitate perpetua munita felicitas, certa, & necessaria scientia est, tam propter ipsius scientiæ certam compræhensionem, quàm pro eorum, quæ sciuntur, substantia. At uerò incertorum necessaria quidem scientia, quòd incerta sint, & in euentu ambiguo posita. Nec enim possunt aliter esse, quàm est natura eorum, ipsa tamen in utramque partem possibilia sunt potiùs, quàm necessitatibus subiugata. Non ergo etiam dubia ex initio rigidè disposita, atque decreta sunt, nisi fortè idipsum, quòd incerta esse, & ex ancipiti euentu pendere debeant.*

Quare

*Quare quòd animæ quoque hominis natura talis sit, ut interdum ad virtutem se applicet, interdum ad malitiam præponderet, perinde vt corpus modò sospitati, modò ægritudini proximum, fixum planè est, & decretum ex origine. Quis porrò malus sit futurus, aut bonus, neque decretum, neque imperatum. Propterea*q; *leges, magisteria, deliberationes, exhortationes, reuocationes, institutiones, nutrimentorum certa obseruatio, laus, uituperatio, quæ*q; *his similantur; quia rectè uiuendi optio penes nos est.* Hæc, & alia Chalcidius, ex quibus intelligi potest, quòd etsi diuina cognitio sit necessaria, naturam tamen singulis distributam haudquaquã destruit, sed utique seruat. Nec sequitur, ut quod à Dijs est cognitum, fiat necessariò, quoniam sicut Dei aliquem esse quodpiam facturum prospiciunt, ita eum uel uoluntariè, ac liberè, uel alio quouis modo facturum præuident. Neque quoniam id Dij norunt, ob eam caussam eueniet necessariò, sed quoniam contingentem habet naturam, atque ancipitẽ, finem talem omnino, uel talem obtinebit. Quapropter diuina scientia non est aut falsa, aut commutabilis, quia erunt, quæcunque à Dijs cognita sunt futura, illa tamen seruata natura, quæ rebus quibusque siue necessarijs, siue contingentibus est indita. Nam si erit, quod Deus præuidit, utique liberè faciam, quod liberè me facturum ille præuidit. Itaque omnia, quæ fortuna, casu, natura, & uoluntate fiunt, vnà cum causis, à quibus proueniunt, & modis, quibus conficiuntur, subsitant prouidentiæ, & à Dijs planè cognoscuntur, ea tamen lege, ut nec propriæ actiones tollantur, nec peculiares naturæ destruantur. Et licèt Deus unico, atque simplicissimo intuitu omnia cognoscat, non tamen omnia eadem natura uoluit esse donata, eodemq; modo effectus omnes de suis caussis prodire, sed raò, frequenter, & semper; nec omnia sanxit pari pacto administrari. Cæterùm quamuis futura contingentia cadant in Deorum cognitionem, attamen hæc certa est, & necessaria, quoniam cognitionum differentiæ non solùm ex natura rerum, quæ ad cognoscendum proponuntur, sunt accipiendæ, sed uel etiam multò magis (Iamblicho asseuerante)

rāte)ex natura cognoſcentium poſſunt deduci,adeo quòd no titia exiſtat illius conditionis, cuius eſt uis ipſa cognoſcens, ceu quod per eſſentiam æternum eſt,atque diuinum,æternè, atque diuinè cuncta comprehendat, & quod humanum eſt omnia humanè percipiat. Et profectò quicquid cognitione accipitur, non ſecundum ſui uim, ſed potiùs pro uirtutis cognoſcentis facultate comprehendi perbellè fuit à Boethio lib.4. de conſ. phil. declaratum, nam unà,& eadem corporis rotunditas aliter uiſui, aliter tactui proponitur cognoſcenda, ille eminus totam ſimul accipit rotunditatem, hic partes tantùm apprehendit, & niſi contingat magnitudinem, ſuo nequit fungi munere. Figura præterea non uno, & eodem modo uenit ſub ſenſum, imaginationem, & intelligentiam, ſiquidem ſenſus iudicat figuram in ſubiecta materia conſtitutam; hanc uis imaginandi percipit à materia abſolutam. Intellectus uerò vniuersè perpendit nulla materiæ labe contaminatam. Itaque cùm omne, quod eſt in Dijs, reperiatur in ipſis modo quodam ſingulari,& naturæ diuinæ congruente, manifeſtum eſt eorum cognitionem non eſſe pro ratione rei caducæ,,& labilis, ſed ſecundum rationem propriæ ipſorum naturæ præſtantisſimæ,& inauditæ nobis prorſus inexploratam. Quare tametſi res, quæ Deorum intelligentia percipiuntur, partibiles ſint, mutabiles, contingentes, aut indefinitæ, illa tamen eſt impartibilis, immutabilis, neceſſaria, aut definita, Deique res intelligunt diuiſibiles indiuiſibiliter; quæ in tempore ſunt, ſine tempore; non neceſſarias neceſſariè; mutabiles immutabiliter; & longè omnia melius, quàm ordo ipſorum,& ratio poſtulet. Nec profectò dicendum eſt pariter cum rerum fluxu concurrere Deorum intelligentiam quoniam uti nos docuit Timæus,& Parmenides ſcriptum reliquit, nihil eſt apud Deos, quod ſit præteritum, uel futurū, quodque hoc uerbo erit, uel fuit ſignificetur,ſed omnia ſunt apud ipſos præſentia,& in uno æuo inſtante collocata, ipſiq; omnia indeclinabili, immutabilique cognitione comprǣhēdunt, tametſi multa ex his habeant naturam mutabilem, & contin-

contingentem. Neque hoc absonum uideatur alicui, quandoquidem nos quoque res, quæ offeruntur ad intelligendũ, modò præstantiùs, quàm propriæ ipsarum naturę conueniat, modò deteriùs, quandoque verò pariter intelligimus: Nam quādo nostram intelligentiam occupamus in his rebus, quæ sunt singulares, & multis mutationibus obnoxiæ, hasque intelligimus sub ratione vniuersa, & sempiterna, patet cognitionem re, quæ cognoscitur, esse præstantiorem, quoniam id, quod est singulare, & mutabile, sine conditionibus indiuiduantibus, & sine vlla mutatione à nobis cognitione accipitur. Cùm verò nostræ mentis naturam contemplamur, necessariò intelligentia, & res, quæ cadit in intelligentiam, sibi prorsus consentiunt. Quòd si de Mentibus à materia solutis consideremus, cognitio ea re, quæ cognoscitur, est longè, multumque deterior. Hæc igitur cùm ita se habeant, quid est absoni, si Dij cognoscant contingentia, & nobis incerta potiore, quàm ipsorum contingentium naturæ competat, modo? Præterea cùm multa nobis sint comperta, quæ naturis inferioribus sunt incognita, (etenim rationis expertia nequeunt vniuersalis notionem apprehendere, quam probè ualent homines colligere per rationis discursum singularibus inter se collatis, & in eis notata similitudine, & dissimilitudine) nihil est cur debeamus admirari, si quæ nos ambigua, & fallaci cognitione apprehendimus, hæc superi clara, & firma intelligentia accipiant. Rursus si non est absurdum futuri cognitionem apud nos haberi ancipitem, & coniecturalẽ, quid erit incommodi eandem apud Deos nos longè omnes multùmque superantes certam, & exploratam reperiri? Superi igitur scientiam illorum habent certam, quæ nobis sunt incerta, uarijsque sunt exposita mutationibus.

De Fato multorum, atque ipsius Platonis opinio explicatur. Cap. XXX.

QVONIAM de fato sæpius est facta mentio, de hoc si pauca disseruero, haudquaquam uidebor teme re ad hæc ipsa de prouidentia disputans diuertis se. His accedit, quòd hæc omnis contemplatio sic prouidentiæ disquisitioni est coniuncta, ut mihi naturam prouidentiæ perscrutanti nullo pacto sit oculis conniuentibus prætereunda. Fatum esse aliquid omnium hominum cōsensus maximo est argumento: Omnes ferè homines in hoc conspirarunt fatum esse aliquid, multaquè fato fieri. Quare de Anaxagora multi sunt uehementer admirati, qui fatum es se nomen uanum, & commenticium affirmans hanc omniū consensu assertam, atque defensam opinionem fuit calumniatus. Quid uerò sit fatum, alij aliter senserunt. Plerique ueterum ad ipsum uniuersi principium ascendentes ab ipso tāquam à perenni fonte cuncta defluere prodiderunt, atque illud primam caussam dicentes per omnia se diffundere, & nō solùm mouere, uerùm etiam singula efficere sunt arbitrati. Itaque hanc primam caussam fatum existimantes fatum uocitarunt caussam potentissimam, à qua non modò quæ natura constant, sed etiam nostræ cogitationes moueantur, non aliter quàm in animali singulæ partes agitentur, non quidem à seipsis, sed ab eo, quod in quolibet animali obtinet principatum. Democritus, Leucippus, Thales, & alij fatum posuerunt in principijs corporeis, quorum motu, ac mutuis impulsibus, & complicationibus singula dixerunt generari, atque ea conditione fieri, & se habere, qua hæc principia ineunt societatem, atque efficiunt, & patiuntur; quin immo nostros impetus, affectionesque tales esse crediderunt, quales illa efficiunt. Astrologi corporum cœlestium reuolutionem omnia complectentem, motuque, & uarijs stellarum tam fixarū,

quàm

quàm uagarum habitibus, configurationibusque singula per agentem fatum indicarunt, & prædictionibus per cœlestia factis freti singula inde fieri, & pendere existimarunt. Opinio hæc fluxit à Chaldæis, & Ægyptijs, qui fatum in astris cõstituerunt, indeque ad nos permanare sunt opinati; ex quibus nonnulli fatum precibus uel ad Deum, uel ad alia quædam astra effusis permutari posse autumarunt, quippe qui arbitrarentur esse quosdam cultus, qui sidera irata placando ipsa possint beneuola, & propitia reddere. Seneca in quest. nat. fatum existimauit esse rerum omnium, actionumque necessitatem, quam nulla uis rumpere potest. Eiusdem opinionis fuit uniuersa Stoicorum familia, ad quorum sententiam cùm Chrysippus lib. 4. de prouidentia disputaret, fatum esse descripsit sempiternam, & indeclinabilem caussarum seriem, & cathenam uoluentem sese, & implicantem per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaque est, per quã ea, quæ sunt, esse, & quæ facta ab illa ortum duxisse, & quæ facienda originem inde habitura. Huic Possidonius tertium à Ioue locum tribuit, nam primum Ioui, secundum Naturę, & tertium Fato concessit. Horum opinio cum prima de fato sententia à nobis explicata conuenit, quòd ab uno principio cũctis infuso singula per rationes seminales putat proficisci, quod Strato maximè comprobauit: dissentit uerò, quia totam efficientiam minimè tribuit huic principio, uerùm prætereà multas caussas inducit efficientes, quæ tamen eo modo suas effundunt efficacitates, quo mouentur à primo, quæque deinceps sese consequuntur, atque ita connectuntur, ut à prioribus posteriores necessariò deducantur; & quicquid agunt, necessariò efficiant; atque ideo ad omnem ubique euentum cunctæ simul inter se complicatæ, quàmuis aliter alibi, conspirant. Mercurius in serm. ad Asclepium. *Fatum*, inquit, *est complexio caussarum singulis temporaliter distribuens, quæ sacramento Deorum cœlestium sunt præordinata.* Et haud multò post, *fatum*, ait, *est necessitas omnium, quæ geruntur, semper sibi catenatis nexibus iuncta: Hæc autem est aut effectrix rerum, aut Deus*

summis, uel ab ipso Deo. Addit fatum, & necessitatem indiuiduo glutino connecti; itaque illud rerum omnium initia parere; hanc, quæ pendent ex fati primordijs, ad effectum cogere; ambo uerò hęc ordinem consequi, id est temporis dispositionem, qua res perficiuntur. Et paucis interiectis hæc subdit. *Fatum, necessitas, ordo uel maximè Dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne velle, & nolle diuinitas est auersum; nec etenim ira commouentur, nec gratia flectuntur, sed seruiunt necessitati rationis æternæ, quæ æternitas est inauersibilis, immobilis, & insolubilis. Fatum itaque est, quod ueluti iacto semine futurorum omnium suscipit prolem; sequitur necessitas, qua ad effectum omnia ui compelluntur; tertius est ordo seruans textum earum rerum, quas fatum, necessitasq; disponit.* Academici de fato uariè disputarunt. Apuleius lib. de Platonis dogm. fatū definiuit legē diuinam, per quam ineuitabiles Dei cogitationes, atque incepta complerantur. Adiecit quicquid prouidentia perficitur, fato expleri, & quicquid fato terminatur, prouidentia suscipi. Plutarchus lib. 1. de placit. philosophorum scriptis sancivit Platonem uoluisse fatū esse rationem sempiternam, legemque æternam uniuersalis naturæ. Idem lib. de fato scripsit fatum dupliciter intelligi, vel cùm substantiam eius animo intuemur, uel cùm ex ijs, quæ agit, & esse id, & cuiusmodi uim habeat recognoscimus. Si secundo modo intelligatur, fatum describitur, quòd sit diuina oratio, quam transiri sit nefas, & quæ à caussa pendeat nulli impedimento obnoxia. Istud fatum Plato multis in locis significauit, nam ipsum appellauit in Phędro legem Adrastiæ, hoc est legem ineuitabilem, & minimè mutabilē: lib. 10. de Rep. Lachesis orationem, id est legem diuinā, qua præteritis, & præsentibus connectuntur futura: & in Timæo leges, quas de uniuersi natura Deus dixit animabus, hoc est leges, quæ mundi naturam sequuntur, & quibus omnia mundana reguntur. Sin uerò altero modo fatum accipiatur, est Anima mundi in tres partes quasi distributa, scilicet in portionem inerrantem, in eam, quæ uagari putatur, & in tertiā

subluna-

ſublunarem, quarum ſuprema dicta eſt Atropos, proxima Clotho, infima Lacheſis: Atropos, quòd prima ſphæra in nulla ſit deflexione: Clotho, propter uariè perplexam, tortuoſamque uertiginem, qua proueniunt ea, quæ diuerſæ naturæ denius motus importat; Lacheſis uerò, quaſi ſortita id muneris, ut omnia prædictarum opera, effectusque ſuſcipiat. Hæc omnia Chalcidius digna putauit, quibus aſſentiretur, & quæ de græcis conuerſa in ſua explanatione in Timæum adſcriberet. Ab alijs hæc recepta eſt opinatio, fatum eſſe quandam Animæ mundi diſpoſitionem, qua cuncta per cœlorum conuerſiones ordine ſuo, ſuoque loco, & tempore digeruntur, explicantur, diſponuntur, atque adminiſtrantur. Hinc illud definiunt immutabilem in Anima mundi rerum omnium diſpoſitionem; aiuntque iſtud Platonẽ lib. 10. de Rep. ſignificaſſe, quo in loco fuſum conſtans ex adamante finxit in genibus Deæ neceſſitatis conuerti, huius autem Deæ tres filias eſſe Lacheſim, Clothon, & Atropon, quæ æquali inter ſe interuallo in throno ſedentes ueſtibus albis, & capite coronato ad Syrenum harmoniam canunt; Lacheſis præterita, præſentia Clotho, & Atropos futura, atque ſimul cum matre fuſum cum intermiſſione quadam temporis manibus circunagunt. Dea neceſſitatis eſt Anima mundi, quam ea de cauſſa vocat hoc nomine, quoniam ſingula eo ordine, quo ſunt à ſummo rerum opifice inter ſe diſpoſita, conſeruat, nec quicquam ſinit illius leges adeo tranſgredi, quin mox in leges regrediatur. Fuſum adamãtinum ſignificat cœlos, qui ſunt Animæ mundi inſtrumenta in hanc inferiorem uniuerſitatem ſuas uires exercentis; hos autem ipſa mundi Anima genibus, hoc eſt infima ſui parte motrice, qua cuncta caduca diſpenſat, & adminiſtrat, adeo facilè, & expeditè in orbem conuertit, ut interim ſuprema parte intellectuali ſuauiſſimo contẽplationis gaudio perfruatur. Tres parcæ uel tria tempora nobis indicant præteritum, præſens, & futurum, quibus omnia reuoluũtur, oriuntur, & occidunt, quæcunque fato ſubijciuntur, uel oſtendunt tria munera Animæ mundi ad res fatales

pertinentia

pertinentia, Lachesis illud, quo sortes, formæque uiuendi animabus inseruntur in hęc corpora descensuris; Clotho id, quo in actum uiuendi insitæ uitæ sortes certo ordine traducuntur, atque in effectum explicantur; & Atropos illud, quo uitæ iam in actum traductæ quodam progressu indeclinabili ad ineuitabilem usque terminum conseruantur, atque custodiuntur. Parcæ finguntur in solio sedentes paribus interuallis distare inter se, quoniam iusta est inter fata, & per fata distributio. Eædem candida ueste sunt amictæ, & capite coronatæ, quia natura ipsarum est integra, inuiolata, & summo cũ imperio. Syrenes sunt octo cælestium sphærarum toni, atq; ex his tonis resultans harmonia. Cantare est statutis temporibus singula eo modo digerere, quo diuina Mens digerenda esse prospexit: atque hinc fit, ut Parcæ temporanea tantùm cantibus prosequantur. Postremò quod inquit Plato Parcas fusum, hoc est cœlos intermissione quadam temporis circunagere, id ita exponendum est, vt Plato non quidem sentiat fata in his, quæ cœlorum amplexu coercentur, gubernandis vllam facere proprij officij intermissionem, & modò regere, modò non regere, sed innuat ipsa fata partim res ipsas tractare, partim minimè. Enimuerò Anima mundi in sua puritate consistens sic mortalia administrat, ut illis nequaquam commisceatur; nec præterea cuncta illius imperio subijciuntur, sed naturalia tantùm; nam quę supra naturam sunt cóstituta, & pertinent ad puram, liberamque rationem, atque ad diuinam intelligentiam, fugiunt fati potestatē, & ad Mentis prouidentiam fato superiorem miro quodam ordine reuocantur. Hinc in Politico scriptum est quæ sunt in mundo aliàs in prouidentiam cadere: non quòd certis temporum curriculis uicissim fiat inter fatum, & prouidentiam commutatio in his administrandis; sed quoniam eorum, quæ gignuntur, alia fato subijciuntur, & alia ad leges prouidentiæ conformãtur. Porrò animæ compotes rationis quandoque sunt sub fato, & quandoque sub prouidentia; nam cùm ab hoc corpore separatę uitam uiuant contemplationi deditam, sunt penitus

liberæ, sui iuris, & soli prouidentiæ subijciuntur; cùm uerò neglecta contemplatione ad imaginationem inclinãt, & propensio ad corpus inualescit, ad fatum iam accedunt, & à libertate recedunt. Iam uerò corpori coniunctæ ipsius corporis fato sunt expositæ, minusq; retinent pristinæ libertatis. Quòd si corporis uoluptatibus indulgeant, & in affectibus corporis omnino confirmentur, fato penitus obruuntur, & omni libertate spoliantur. Animas eatenus fatum subire, quatenus sese induunt in hæc corpora ostendit Timæus dicens anima tunc primùm leges fatales didicisse, cùm fuerunt uehiculis adiunctæ, ex quibus fati exordia trahuntur. Cæterùm quæcunque fato administrantur, prouidentia quoque gubernantur; at quæ ueniunt in prouidentiam, non omnia agnoscũnt fati autoritatem, quoniam istud in ijs nullum habet imperiũ, quæ pertinẽt ad intelligibilia; in illius nãque ditione ea duntaxat posita sunt, quæ nascuntur, & occidunt, ac cœlorum cõuersionibus subijciuntur. Itaque dixerunt Academici non aliter fatum à prouidentia dependere, quàm calor pendeat à lumine, quia quæ facit calor, fiunt à lumine; nec uicissim retro cõmeat, ut quæ à lumine efficiuntur, à calore proficiscantur, quoniã lumen est maioris uirtutis, & magis perfectæ dignitatis. Itaque Cleanthes non est audiendus, qui putauit quæ ex prouidentiæ autoritate, fataliter quoque prouenire, nec tamen quæ fataliter, ex prouidentia. Nec præterea Chrysippus, & Apuleius rectè sentiunt, qui uoluerunt fatum, & prouidentiam esse æqualis ambitus; nec quodpiam fato fieri, quod fugiat prouidentiam; & contrà nihil cadere in prouidẽtiam, quod fato non expleatur. Porrò Platonici tametsi affirment fatum esse generalem quandam dispositionem à caussa immutabili proficiscentem, nihilominus cùm uideant res, in quibus fatum ius suum ostendit, uarijs permutationibus esse subiectas, & caussas medias nequaquam esse perpetuas, fatum posse mutari unà cum rerum, caussarumque imbecillitate asseueranter constituunt, ut sæpe quod esset futurum, non efficiatur uel hominis consilio, atq; industria, uel aliqua naturæ

caussa

caussa efficaciore. Scribunt namque in fato duo spectari diuinam voluntatem ad hunc effectum determinatam; & ordinem caussarum intermediarum, quæ in agendo sunt uel contingentes, uel liberæ, aut necessariæ; primum fatentur esse omnino necessarium, & immutabile, alterum contingens, & posse permutari. Istud quispiam crediderit à Boethio fuisse significatum, qui lib. 4. de cons. philosoph. fatum finiuit esse inhærentem rebus mobilibus dispositionem, secundum quam diuina prouidentia suis quæque nectit ordinibus; ex qua explicatione illud apertum est fatalem rerum dispositionem non modò ab immutabilibus prouidentiæ initijs proficisci, ideoque esse immutabilem, verùm etiam rebus mobilibus inhærere, quarum ratione fit, vt fatum in suis effectionibus impediatur, varioque modo contingat, atque proinde sibi rationem contingentis assumat. Eiusdem opinionis sunt Plutarchus, & Synesius, quorum ille memoriæ propagauit in lib. de fato omnia contineri à fato, nec tamen propterea singula necessariò euenire, sed unumquodque pro suæ naturæ conditione; hic uerò tradidit in orat. Ægyp. siue de prouidentia regem Ægyptiorum summum prophetam, & rerum diuinarum peritissimum Osiridem filium, ut Typhoni fratri uitam eriperet, hisce admonuisse: *Fratrem, si sapis, probibe, ne tuum, & Aegyptiorum fatum ipse præuertat, licet enim, ac fieri potest; Nam si indulseris, & emollitus fueris, ferò Deos expecta.* Ex his intelligitur fatalem sortem posse frangi, atque impediri, quod Cabalistæ per sapientiam Cabalisticam, & intimum sacrarum literarum spiritum fieri posse existimant: Aegyptij, & Chaldęi per preces ad Deum, uel ad sidera effusas: Iamblichus per efficacem Deorum sublimium cultum; & Porphyrius per magicam doctrinam; istudque in lib. de oraculis confirmat Apollinis testimonio, qui à quodam interrogatus, cur ineptus ad rem quampiam fuisset ab ipso iudicatus, respondit eum fatorum ui impediri, quam artibus magicis poterat effugere: ex quibus inquit Porphyrius

phyrius apertè patere artem magicam hominibus fuisse diuinitus concessam, ut illius auxilio uim fati aliquo modo repellerent. Sed de fato, & prouidétia ad Platonis, & Platonicorum opinionem hęc sit satis percurisse, nunc restat, ut quid sentiat Aristoteles, & uelint Peripatetici alio principio sumpto dispiciamus.

FINIS.

FERRARIAE,

Excudebant Iulius Cæsar Cagnacinius, & Frater. MDLXXXVII.

INDEX

A

B

E

M

N

O

P

FINIS.